

53300

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINDA
MÜZİK EĞİTİMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

E. DERYA YÜKSEL

**GÜZEL SANATLAR ANASANAT DALI
MUSİKİ SANAT DALI
TÜRK SANAT MÜZİĞİ ALANI**

Ocak 1996

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINDA
MÜZİK EĞİTİMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

E. DERYA YÜKSEL

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 19 Şubat 1996

Tezin Savunulduğu Tarih : 2 Şubat 1996

Tez Danışmanı : Yrd.Doç. Nurlu ERAL

Diğer Jüri Üyeleri

**: Dr. Selahattin İÇLİ
Yrd.Doç. Fatma GÖKDEL**

Ocak 1996

ÖNSÖZ

“Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Müzik Eğitimi” konulu bu yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlanmıştır.

Yapılan çalışmalarla, gelişmiş ülkelerde konuya verilen önem belirtilerek, ülkemizde varolan yetersizlik ve eksiklikler saptanmıştır. Konunun önemi belirlenerek çözüm önerileri getirilmiştir.

Çalışmamda yardımlarını esirgemeyen danışmanım İ.T.Ü. T.M.D.K. Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Nurlu ERAL’a, çeşitli konularda görüşlerini aldığım aynı üniversitenin Öğretim Üyesi Ali ERAL’a, Doç. Yalçın TURA’ya, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Müzik Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Yücel ELMAS’a ve Öğretim Üyesi Sevinç EREREN’e, aynı fakültenin Müzik Bölümü öğrencilerinden Saffet ŞİMŞEK’e, Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinden Ebru CAN’a, kaynak araştırmaları sırasında katkıları olan Namık Kemal İlkokulu öğretmeni annem Nurcan YÜKSEL’e, Çapa İlköğretim Okulu Anasınıfı Öğretmeni Nurten ASILTÜRK’e, Ayşe Ege Kız Meslek Lisesi Anasınıfı Öğretmeni Ayşen ÖZTÜRK’e, İ.T.Ü.’ne bağlı Anaokulu Müdürü Güler BAŞARAN’a, yazılma aşamasında yardımcı olan Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlisi Oktay AYDIN’a ve Pan Yayıncılık, Ya-Pa Yayıncılık’a ayrı ayrı teşekkür ederim.

E. Derya YÜKSEL

Ocak 1996

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
GRAFİK LİSTESİ.....	iv
TABLolar LİSTESİ	v
ÖZET	vi
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
BÖLÜM II: EĞİTİM	4
2.1. Dünya’da Tarihsel Açıdan Çocuk Eğitiminin Gelişimi	6
2.2. Dünya’da Okul Öncesi Eğitim ve Gelişimi.....	10
2.3. Türkiye’de Çocuk Eğitimi.....	21
2.4. Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim	24
BÖLÜM III: ÇOCUK GELİŞİMİ	32
3.1. Fiziksel Gelişim	32
3.1.1. İşitsel Gelişim.....	33
3.1.2. Kas Gelişimi	38
3.2. Ruhsal Gelişim.....	40
3.2.1. Zeka ve Kişilik Gelişimi	41
3.2.2. Yaratıcılık Yetisinin Gelişimi	45
BÖLÜM IV: OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SANAT EĞİTİMİ	49
4.1. Okul Öncesi Dönemde Müzik Eğitimi.....	53
4.2. Okul Öncesi Dönemde Müziğin Etkileri.....	59
4.2.1. Çocuğun Zihinsel Gelişim ve Dil Gelişimine Müziğin Etkileri	60
4.2.2. Çocuğun Duygusal Gelişimine Müziğin Etkileri	61
4.2.3. Çocuğun Sosyal Gelişimine Müziğin Etkileri.....	63
4.2.4. Çocuğun Dikkat Gelişimine Müzik Eğitiminin Etkileri	64
4.2.5. Psiko-Motor Gelişimine Müziğin Etkileri	64
4.2.6. Çocuğun Yaratıcılık ve Müzik Beğenisi Oluşturmasına Müziğin Etkileri	64
4.2.7. Çocuğun Diğer Eğitim Alanlarındaki Gelişimlerine Müziğin Etkileri	66

4.3. Türkiye’de Okul Öncesi Dönemde Müzik Eğitim Programları	68
4.3.1. Okul Öncesi Eğitim Programının Tanımı	68
4.3.2. Okul Öncesi Eğitiminin Amaçları	69
4.3.3. Okul Öncesi Eğitimin İlkeleri	70
4.3.4. Okul Öncesi Dönemde Müzik Eğitim Programlarının İncelenmesi	71
4.4. Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Müziksel Gelişimi	90
4.4.1. 0-3 Yaş Arası Çocuğun Müziksel Gelişimi	90
4.4.2. 3-4 Yaş Arası Çocuğun Müziksel Gelişimi	93
4.4.3. 4-5 Yaş Arası Çocuğun Müziksel Gelişimi	93
4.4.4. 5-6 Yaş Arası Çocuğun Müziksel Gelişimi	94
4.5. Okul Öncesi Dönemde Müzik Eğitiminin Etkenleri	95
4.5.1. Çocuktaki Müzikal Yeteneğin Anlaşılabilmesi ve Geliştirilebilmesi İçin Yapılacak Uygulamalar	95
4.5.2. Şarkı Sözlerinin Uygunluğu	97
4.5.3. Melodik Yapılanma ve Ses Gelişimi	103
4.5.4. Şarkı Öğretimi	105
4.5.5. Ritm Çalışmaları	107
4.5.6. Müzik Uzmanı	109
4.5.7. Müzik Köşesi veya Müzik Odası	111
4.5.8. Müzik Enstrümanları	112
SONUÇ VE ÖNERİLER	114
KAYNAKLAR	122
TANIMLAR	125
EKLER	126
ÖZGEÇMİŞ	137

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Seçilmiş Ülkelerde ve Türkiye’de Kişi Başına Eğitim Harcaması

Grafik 2: Seçilmiş Ülkelerde ve Türkiye’de Eğitim Harcamaları

Grafik 3: Seçilmiş Bazı Ülkelerde Okullaşma Oranları

Grafik 4: Okullaşma Oranı ve Zorunlu Eğitim Süresi

Grafik 5: Okul Öncesi Eğitim

Grafik 6: Okul Öncesi ve İlkokul Öğretmeni Gereksinimi

Grafik 7: Anaokulu Eğitim Programlarına İlişkin Görüşler ve Uygulamalar

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Çağ Nüfusunun Okullara Devam Yüzdesi

Tablo 2: Okullar, Öğrenciler ve Öğretmenler (Mayıs 1984 Durumu)

Tablo 3: Öğrenci-Öğretmen Oranları

Tablo 4: Okul İstatistikleri Özeti (Okulların Kuruculara Göre Dağılımı)

Tablo 5: Okullar ve Öğrencilerin Cinsiyete Göre Okullaşması

Tablo 6: Eğitim Fonlarının Okullara Dağıtılması (Okul Gelirlerinin Kaynakları)

ÖZET

Müzik eğitimi eski düşüncelerden farklı şekilde, kendi alanı içerisinde, ayrı bilimsel değere sahip, eğitici, paylaşımcı ve birleştirici, çocuğu güven, başarı ve sorumluluk duygularını aşlamak, mantıklı düşünme gelecekte sezgi yetisini de güçlendirerek olayları daha iyi duyumsamayı sağlamak gibi özelliklere sahiptir. Çocuğa genel eğitime ek olarak, müziğin yapısal oluşum uyum ve diğer alanlarla ilişkisi şeklinde müzik eğitimi verilecek olursa, çocuk öncelikle öğrenilenleri yaşama aktararak, nitelikli bir bakış açısı kazanacaktır. Bu özellikler çocuğun algılayış kapasitesinin en yüksek derecede olduğu küçük yaşlarından itibaren verilmelidir.

Çocuğun zekasının %50 ile %80 arası geliştiği okul öncesi dönemde, bilgileri çocuğa doğrudan vermek imkansızdır. Eğitim metotlarının çocuk psikolojisi içinde değerlendirilerek hazırlanması gerekir. Konuların öğretilmesi arasında oluşabilecek zorlanma ve kopukluk, dikkati toplayamama gibi olumsuzluklar, müzik desteği ile ilgiyi arttırıcı, birleştirici sıkmadan tekrarlayıcı, bütünleştirici etkiler yaratılarak giderilebilir.

Sağlıklı bir toplum için konunun önemi saptanarak gelişmiş ülkelerdeki yenilikler, bilimsel gelişmeler izlenmeli ve toplum bu konuda uyarılmalıdır.

Okul öncesi özel eğitim kurumları, devlet kurumlarına göre daha nitelikli olmakla beraber, yaygın olmaması, sayısal yetersizliği sebebiyle, çalışma içinde ön plana çıkarılmamıştır. Devlet okulları programları incelenip, bunun yanında çıkan özel kitap ve kaynaklar üzerinde durulmuştur. Kişisel saptamalardan çok, bu konudaki yayınlar araştırılmıştır. Gözlem, inceleme, araştırma metotları kullanılmıştır. Yaş grupları ve müziksel gelişim

konusunda doğru saptamalar yapabilmek için ayrı ayrı incelenmekle beraber, özellikle üç ile altı yaş arası dönem üzerinde durulmuştur.

Ülkemizde sanat eğitimindeki durum göz önünde bulundurulursa, okul öncesi dönem ile bu dönemdeki müzik eğitiminin öneminin vurgulanması gereklidir. Varolan problemlere bulunacak çözümler için yapılan uygulamalar, ancak temelden başlanırsa yararlı ve verimli olabilir.

Araştırma içinde içinde içinde toprak verimliliği ve kaynaklar açısından Türkiye kadar şanslı olmayan Japonya'ya geniş yer verildi. Japonya'nın ilerleme konusundaki felsefesi, elindeki kaynaklardan eğitime büyük ölçüde pay ayırarak, yetersizliklere, yaratıcılıkları ve bilgileriyle çözüm bulacak insanlar yetiştirmek şeklindedir. Harvard Üniversitesi Sosyoloji Profesörü ve Doğu Asya Etüdları Bölümü Başkanı, Ezra, F. Vogel, ilk baskısı 1979 yılında çıkan, Japonya'ya tercümesi de yapılmış "Japon As No: 1", Japonya'nın dünyanın en güçlü endüstri ülkesi haline geldiğini anlatarak batıyı yakalamasında hükümet politikaları yanında, eğitim programlarının da büyük rolü olduğunu belirtmiştir.

Çocuğun fiziksel ve ruhsal becerilerine paralel olarak zeka, kişilik gelişimleri, sanatsal yaratıcılıkları üzerinde yapılmış incelemeler, saptanmış bulgular, ülkemizde çağdaş çocuk eğitim felsefesinin metot ve uygulamalarının oluşturulmasına ışık tutacaktır. Eğitimcilerle beraber halk da bilinçlendirilecek olursa temelden çözümlenecek yetersizlikler ileri eğitim basamaklarının emin adımlarla çıkılmasını sağlayacaktır.

SUMMARY

The Importance of Music In The Preschool Institutions

Education given to child, up from natal to primary school period is called the preschool education. Since this matter is temporarily highlighted inconsistently, no favorable result is achieved.

It's impossible to teach a child directly in his preschool period in which 50-80% of his or her faculty is improved.

Teaching technics should be prepared taking the child development and psychology into consideration.

In our country, especially in big cities, the importance of the preschool period is yielded but the execution.

Ideological and philosophical problems should be solved as much the qualitative and quantitative ones. Each practice should be examined before hand thoroughly for long term results.

Modern education, being exposed to the needs of social life, future expectations and scientific dates pertaining to the psychological and physical capability of the child, is prone to change rapidly. Today, preschool period, an important stage of education, should be supported by a qualified preschool education instead of a possibility of a true approach of bounded family and neighborhood. Psychological and physical needs of the child shouldn't be let accidentally.

Though it's regarded as a discriminate stage by the National Education Department and constituted the Preschool Desk, accomplishments yet are very new and insufficient. According to the 1995 statistics, only

230.000 among 2.000.000 children, aged between 3 and 6 benefited from the preschool education. That's to say, only 11% of the total children population attend to nursery school. These schools are less in total. State schools are also unqualified. To think the preschool period apart from the obligatory education, has led these considered schools spread over randomly.

In big cities also, they are insufficient. Unsolved problems of primary schools is another reason of this result. Additionally, Ignoring physical and psychological condition of the children thus the preschool period, centralized education term is started by the age of 6. To begin to education one year earlier is regarded as a solution. On the other hand, whether the child is ready physically and psychologically has the least importance. Because a child, either at 6 or 7 can manage at school, provided she or he has been completely donated for school. Otherwise, child, who is separated from his or her family and put in school may perform adaptation problems.

If we observe the development periods of a child, we will see that each is surmounted upon the previous one. This procedure, which is striking for musical development as much the general is ignored by parents. It's proved by the scientists that education in this period is an important stage which will affect the whole life, figuring out the personality of the individual. Thus, bringing out a child se as to donate his or her with the adaptation ability to social life is as important as nourishing, caring out and love.

Setting up a modern and democratic society and bringinging out healthy generations, who are capable of using their talents, abilities and expressing thoughts freely is only possible by educating them from the preschool period on.

Observing the charts herein, one can notice that our country, compared to others, in this matter which is uttered as a preparatory step to modern education, therefore sofor the following steps.

Global comparison of education and development of child brings forth the insufficiency of the attentions to the matter in Turkey. Working of women, ignorance of families, the need of being with friends aging 3 and 6 are the factors that support the preschool education.

Today, observing the children education in distinguished countries in its historical process, we can realize that the rigid method and practice have been well transformed in accordance with the global development and social changes.

A recent scientific research has shown that one of the 7 main parts of the brian is music? According to another research preschool educated children ant another, music bounded education takers are more successful than others.

In the preschool period that's repeatedly stressed in the developed countries, the best way to contact with the child and teach him or her the life is art classes. In this respect, music is more than just a leisure time fun. Viewing at the art education in our country, conditions of the referred term education should be reorganized in accordance with the scientific research results.

Leaving the traditional approach apart, music education, scientifically proved has the characteristics so as educating, cooperation uniting, besides inculcating self-confidence, responsibility, so as to strengthen faculty and common sense. In addition to the basic education, music education, in accordance with the physical structure, adaptation and other fields will

provide the child a qualified perspective of life. These qualifications should be given the child in the earlier ages.

Difficulty, disconnection, failure of attention during the teaching sessions can be overcome by the assistance of music, creating an attentive, unifying, unoboring atmosphere when repeated.

That must also be remembered that unused, suppressed drives transform into various distresses. In this survey Japan, where is lesser than Turkey in means of soul fertility and resources takes a big part. Japan approach to development is to assign education a big stake and to train people so as to use their talents and knowledge to solve problems.

Music education in Japan among other developed countries is distinguished.

Though our country is luckier than others in means of natural resources and territorial fertility, the fundamental problem is to assign sufficient share to education, that 'll carry the nation to the future.

The importance of preschool period and the role of music should be taken into consideration and keep pace with the progresses for a wealthy society.

In this survey, though private education institutions are more qualified but rare, only state schools are taken into account. The programmes of state schools and book references are inspected. Such books are taken into consideration than subjective comments. Observation, inspection and research methods have been employed. Age groups, mainly, 3-6 and musical progress in order to make true determinations have been examined separately.

The reasons of behavioral abnormalities and social deformations are closely interconnected with the essence of the attitude towards the child in family and in school by the teachers, specialists, thus education and art policies. So, fundamental problems should be solved at the first hand. In order to guarantee a good will, this broadly based matter should be taken into consideration urgently. Before adolescencehood, a child should have been donated with the qualifications of ability of free thinking, and realize and use his or her talents. In this respect, in education, music should be employed as a training tool as much a fun.

Besides the importance of the preschool period, parallel to the psychological and physical abilities, recorded datas on mental and personal development will enlighten us to form out a modern approach to the philosophy of education.

All these aspects will be clearly agreed once the importance of the preschool period, which is upmost treatable stage of mentality, the support of music, the position and the historical processes in the developed countries and Turkey.

Preschool education, it's absence a reason for the insufficiency of education in our country and therefore art education, a striking tool in education are necessary for our children.

In this paper, the importance of the matter and suggestions are stated. It should always be remembered that true happiness is only possible if one can express and enjoy his or herself in a levable and respectful environment. The next generations will accelerate to create this process, provided the matter is handled as seen as possible.

BÖLÜM I GİRİŞ

Çocuğun doğumundan, zorunlu okul yaşına kadar verilen eğitim, okul öncesi eğitimi olarak adlandırılmaktadır.⁽¹⁾

Ülkemizde müzik eğitiminin de, okul öncesi eğitiminin yanısıra yetersiz olduğu ortadadır. Eğitimimizin sağlayacağı yararlar düşünülecek olursa, konunun öneminin kavranması gerekliliği ortaya çıkacaktır. Okul öncesi eğitim ve sanat eğitimi almış öğrencilerin almayanlardan daha başarılı oldukları da araştırmalarla belirlenmiştir.

Çözümü bir taraftan ekonomiye dayanan eğitim konusunun, TÜSİAD'ın 1992 senesinde yayınlamış olduğu, "21. Yüzyıla Doğru Türkiye, Geleceğe Yönelik Atılım Stratejisi" isimli, ekonomide başarının incelendiği fasiküllerde kapsamlı şekilde ele alınmış olması ve Milli Eğitim Bakanlığı'nda diğer bölümler yanında, henüz yeni kurulmuş olan Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü, konunun öneminin farkına varıldığını göstermektedir.

TÜSİAD'ın hazırlanmış olduğu fasiküllerde, ekonomide gelişebilme ve başarı sağlayabilmenin, yetişmiş insan gücüne ve eğitime verilecek öneme bağlı olduğu vurgulanmıştır. Yapılan araştırmalarla ortaya çıkan sonuçların grafiklerinde, ülkemizde eğitimin bir an önce ele alınması gerekliliği vurgulanmaktadır. Eğitim nitelikli hale getirildikçe, ekonomi gelişecek, ekonomi geliştikçe eğitimin standartları yükselecektir.

¹ Özsoy, Yahya (Doç. Dr.). Türk Eğitim Sistemi ve Yönetimi, s.19.

Kitle iletişim araçlarında, Türkiye'nin ekonomi ve sanayi açısından geliştiği, olumlu kazançlar sağladığı belirtilmektedir. Diğer ülkelerden doğal kaynak ve toprak açısından daha şanslı olmamıza rağmen, asıl problem, eldeki kaynaklardan bizi geleceğe taşıyacak eğitime yeterli payın ayrılmamasıdır. Eğitimde, ülke içindeki ekonomik problemler dışında, düşünce ve felsefe açısından da yetersizlikler bulunmaktadır. Çocukların, zihinsel olduğu kadar ruhsal açıdan da yeterli derecede desteklenememesi sonucu, sağlam temeller üzerinde gelişemediği bir gerçektir.

Eğitimi bir örnekle açıklayan, eğitimci-yazar Nazan İpşiroğlu'nun yaptığı benzetme şöyledir: "Ne ekersen onu biçersin. Bir tarlaya buğday tohumu atarsan buğday, arpa tohumu atarsan arpa biçersin. Toprağı kendi haline bırakırsan ot biter. Ama tohum atmak da yetmez. Toprağın verimli olması, iyi ürün vermesi için önce hazırlamak sonra bakmak gerekir. Bakımsa anlık bir eylem değildir. Zaman içinde gerçekleşir ve süreklilik ister."⁽²⁾ Yani eğitim, bütün hayatımıza yayılan, temellerini okullarda attığımız bir süreçtir. Toplum eğitimiyle ilgili varolan problemlerin çözümü, bu temelde düşünülmelidir. Eğitim konusunda üretilecek çözümlerin, olumlu sonuçlar verebilmesi için, problemleri baştan ele almak gerekmektedir. Çocuğun bir şeyden anlamadığı, henüz küçük olduğunun düşünüldüğü okul öncesi dönemde, zeka kapasitesinin %50 ile %80 arasında geliştiği bilimsel olarak kanıtlanmıştır. "1993'teki bilimsel yayınlar, bütünleştirilmiş konusal eğitim sisteminin başarısını iyice gözler önüne sermiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda insanın beyni yedi bölümlü gibi düşünülmektedir ve beynimizdeki bu yedi ana merkezden biri müzik merkezidir. Beynimizden tam yararlanma, onu bütün olarak kullanabilmekle mümkündür. Hayatta başarı için, okul

² Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği. Çağdaş Kültürümüz, Olaylar ve Sorunlar, s.26.

programları, sahip olduğumuz zekaların her birini, azami sınırına kadar geliştirmeyi sağlayabilmelidir.”⁽³⁾ Bu bilimsel saptamayla altısı toplum, ortam ve insan ilişkileri ile ilgili olan yedi beyin merkezinden biri olan müzik, yüzyılımızda soyut kavram olmaktan çıkıp somutlaşmıştır. Çocuk eğitiminde önemli olan; sosyal, kültürel, bilimsel tüm konularda sağlıklı temeller atabilmektir.

Eğitim açısından, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında önemi bir kez daha görülen okul öncesi eğitimde, çocuğa yaklaşım ve hayatı tanıtmada konusunda öğretmenin yardımcısı sanat dersleridir. Bu doğrultuda müzik, hoş ve eğlendirici zaman geçirme aracı olmanın ötesinde, önemli görevler üstlenmiştir.

Ülkemizde eğitimin yetersiz ve düzeysiz gidişi sebebiyle, eksikliği hissedilen okul öncesi dönem eğitimi ve beraberinde okul öncesi eğitim kurumlarında sanat eğitimi, geleceğin güvencesi olan çocuklarımız için gereklidir. Bu çalışmada, konunun önemi belirlenerek, gerekli bilgi ve öneriler sunulacaktır.

³ Ergin, Sabahattin, 1993 Eğitim Yöntemleri Ders Notları, s.2-A.

BÖLÜM 2 EĞİTİM

Eğitim toplumsal yaşamın, kültürel etkinliğin içeriğinde yer alan önemli bir olgudur. Kişileri yetiştirme, geliştirme ve biçimleme sürecidir.

“Çok yönlü düşünebilen, düşündüklerini aktarabilen, onları mutlak doğrular olarak görmeyen bir kişilik ancak çağdaş eğitim sayesinde kazanılabilir. Çağdaş eğitim, kişinin yaratıcı, araştırmacı, sorgulayıcı, öğrendiklerine uygulanabilecek nitelikler kazandırabilmeyi sağlayan, kişiliği geliştirici bir eğitimidir.”⁽⁴⁾

“Çağdaş eğitim, toplumsal yaşamın ihtiyaçlarına, geleceğe yönelik umut ve beklentilere, değişen dünya koşullarına, çocuğun ruhsal ve bedensel güçlerine ilişkin artan bilimsel bilgilere göre sürekli gelişmeye ve değişmeye açıktır.”⁽⁵⁾

“Eğitim, zaman ve mekan açısından kapsamlı, sürekli ve çok boyutludur. Öğretimde zaman ve mekan kadar, öğrencinin, velinin ve öğretmenin beklentileri de önem taşır. Eğitimde bilgi dahil, her türlü tecrübe üzerinde durulur. Bu tecrübeler tesadüfi olabilir. Tesadüfi tecrübeler ise eğitsel olabilir fakat olmayabilir de. Öğretim ise planlıdır, programlıdır, desteklidir.”⁽⁶⁾ Eğitimden farklı olarak öğretim, ulaştığı sonuçları güvenilir yöntemlerle değerlendirerek, kendini düzeltme ve geliştirme imkanına sahiptir. Bütün öğrenme tecrübelerinin eğitsel olması esastır.

⁴ Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim, s.37.

⁵ Yıldırım, Cemal (Prof. Dr.), Eğitim Bilimleri, s.9.

⁶ Varış, Fatma (Prof. Dr.), Eğitim Bilimine Gireş, s.8-9.

Çocuğun doğar doğmaz, aile içinde başlayan eğitimi, çocuğun okula başlaması ile birlikte öğretime, planlı, programlı ve denenmiş, doğruluğu saptanmış bilgilerin öğretilmesine dönüşür. Bugün eğitimin ve öğretimin önemli bir basamağı olan okul öncesi dönemde, çocuklar, eğitici olmama ihtimali bulunabilecek eğitim yerine, nitelikli oluşturulacak okul öncesi eğitim kurumlarında desteklenmelidir.

Dikkat edilmesi gereken bir konu ise, eğitim ve öğretim arasında kopukluk oluşturulmadan, paralellik kurulması gerekliliğidir. Okul yaşantıları, hayatın gerçekleri ile kaynaşmalı, öğrenilen bilgiler yaşama geçirilmelidir. Yaratıcılık, çağdaş sanatın çok yönlü düşünce şekillerinde biçimlenerek yaşamla bütünleşme eğilimi taşıdığına göre, verilecek eğitim sanat destekli, insanı mutluluğa götüren, kişiliği geliştirerek, doğasındaki yetenek ve güçleri, iç potansiyeli ortaya çıkaracak bir eğitim olmalıdır.

“Eğitimin amacı, insanın zihinsel süreçlerinin organik bütünlüğünü korumak olmalıdır; oysa akılcılığa daha çok yönelik bir eğitim sistemi içinde, yalnız akıl, mantık ve düşünce gibi yetenekleriyle değil, aynı zamanda duyum, duygu ve coşkularıyla da davranışlarda bulunan insanın, istenen dengeli bütünlük içinde yetişmesi olanaksızdır. İnsan bir yaşantıyı yalnız us ve usavurma ile değil, ondan daha önce duyuları ve imgeleriyle algılar. Algılar ise, imgeleme gücü olmaksızın kavramları oluşturamaz. Akıl ve düşünce gibi, duyu ve duygular da varlığımızın ayrılmaz parçalarıdır. Ruhça ve bedence sağlıklı ve uyumlu gelişmek, insan doğasındaki bu temel öğelerin uyumlu ve dengeli bir biçimde gelişip bütünleşmesiyle mümkün olabilir. Uyumlu bireyler de uyumlu toplumlar meydana getirir.”⁽⁷⁾

⁷ San, İnci (Dr.), Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık, s.227-228.

Bütün bu niteliklere göre, çocuğun zeka açısından elverişli olduğu okul öncesi dönem eğitimin önemi ile müziğin bu konuya desteği, gelişmiş dünya ülkeleri, Türkiye'nin bu konuya bakış açısı ve tarihsel gelişimler incelendiğinde daha iyi kavranacaktır.

2.1. Dünya'da Tarihsel Açıdan Çocuk Eğitiminin Gelişimi

İnsanların elde etmek için çaba gösterdikleri bilgi bir anlamda geçmişin devamı olsa da miras değildir, eğitimle aktarılır. İnsan eğitimin dışında tutulursa kapasitesi asgariye iner.

Çocuk eğitimi konusunda en iyi örnek, 1920'de Hindistan'da, bir kurt ininde bulunan iki kız çocuğudur. Yaklaşık iki yaşında olan Amala ve sekiz yaşındaki Kamala ayakta duramıyorlardı ve dirsekleri, dizleri üzerinde yürüyor, konuşamayarak kurtlar gibi uluyor, çiğ et yiyorlardı. Ellerini kullanmayı, kahkaha atmayı, gülümsemeyi bilmiyorlardı. cinsel ihtiyaçları zayıf fakat koku alma duyuları gelişmişti. Önce aşırı derecede geri zekalı oldukları iddia edilmişken, Dr. Lucien Malson onların geri zekalı olmadıklarını belirtmiştir. İnsan tarafından eğitilmeyen çocuklar hiçbir insani özellik göstermemektedir. Bu paralelde, bazı felsefeciler, insan doğasını reddederek eğitimle insana herşeyin verilebileceğini belirtmişlerdir. "Eğitimin genel amacı, her bireye nitelikli kültür ortamı içeriğinde kendi doğasını gerçekleştirme olanağı vermektir."⁽⁸⁾

Çocukların geliştirilmesine, toplumsallaştırılmasına ilişkin amaç ve yöntemler, A.B.D.'nden dünyaya yayılmış, 1910 yılından sonra aşama göstermiştir. Ana kaynak Avrupa'dır. 1910-1930 yılları arasında ABD'nde davranışların, toplumsal çevreden gelen ödüllendirici veya cezalandırıcı

⁸ Reboul, Olivier, Eğitim Felsefesi, s.30.

etkilere tepkisel şekilde oluştuğunu ileri süren “davranışçılık” yaklaşımı geçerliydi. Bu yaklaşımda uygulanan şartlı refleksçilikte doğal tepkiler için yapay uyarılar kullanılmaktaydı. “Örneğin, doğal olarak karnı acıkmış bir insanın nefis bir yemek gördüğünde ağzı sulanır. Bu sırada ona belirli bir müzik parçası dinletilirse ve bu durum üst üste birkaç kez yinelenirse, sadece o müzik parçasını dinlediğinde, ortada yemek olmadığı halde ağzı sulanır.”⁽⁹⁾

Daha sonraki dönemde Psikolog B. F. Skinner “kendiliğinden güçlendirme” metodunu geliştirdi. Amaçlanan bir davranışın yerleşmesi için, o davranışın başlangıç bölümü kendiliğinden oluştuğunda kişi ödüllendirilerek, davranışın güçlenmesi sağlanır. Bu yöntemi kullanan çocuk yetiştirme uzmanları, çocuğu toplumsal çıkar ve düzenin korunması amacıyla sistemli şekilde koşullandırma amacındadır. Çocuğun özlemleri, gereksinim ve mizacı dahil tüm doğal yetenekleri yok sayılarak istenilen biçim verilir. Uzmanlar bu yöntemle herhangi bir davranış veya becerinin oluşturulacağını düşünüyorlar, toplum düzenini bozan davranışlara olumsuz damgası vurarak çocuğun cezalandırılması, olumlu davranış gösterdiğinde ödüllendirilmesi gerektiğini savunuyorlardı. Çocuğa sevgi göstermek ödüllendirme değil, şımartıcı bir tutumdur. Çocuklar yetişkin insanlarmış gibi düşünülerek, duygusal gösterilerden kaçınmak gerektiği, annenin sıcak sevecenliğinin tehlikeli eğitim aracı olduğu, çocukluğu mutsuzlukla, erişkinliği karabasanlarla doldurduğu, iş ve eş ilişkilerini bozduğu söylenmekteydi.

Bu tipte yaklaşımlarla geçirilen katı çocuk eğitimi süreçlerinden sonra, sosyal gelişimlere paralel olarak, 1930-1960 yılları arasında anne-baba ve çocuğun duygu, yetenek gelişimlerine önem veren yaklaşımlar üretilmiştir. Amerikalılar, Avrupa’dan Viyanalı Dr. Sigmund Freud’un ortaya koymuş

⁹ Demirsar, Aydın (Dr.), Çocuk ve Anne-Baba İlişkileri, s.3.

olduğu kuram ve yöntemleri izlemişlerdir. Freud'a göre, bedensel hastalıkların bazıları, akıl hastalıklarının ise birçoğunun nedeni, insanlar arası bozuk ilişkilerden oluşan duygusal rahatsızlıklardır. Bebeklik ve çocukluk yıllarında anne, baba tarafından uygulanan kısıtlamalar, sevgisizlik, korkutma, bedensel acı çektirme, utandırma, suçlu hissettirmeler yoluyla uygulanan cinsel ve saldırgan duyguların bastırılması, çocuğun bütün bunları bilinç altına itip unutmaya neden olur. Bilinç altında tutulmaya çalışılan bu güçler de çeşitli biçimlerde rahatsızlık ve olumsuzluklara dönüşür.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, savaşın getirdiği sosyal değişimler sebebiyle, insanlar, dışarıya yansıtılmayan duygunun gerçek olmadığını, bireysel özgürlüklerin gerekliliği, yaşanan dönemin, insanın yücelmesi, evrenle iç içe olduğunu hissederek, yabancılaşmadan arınması için fırsat olduğu düşünülmüştür. Olumlu ve olumsuz yönleriyle, insan ön plana alınarak hümanist görüşlü akımlar oluşmuştur. Bu akımlardan etkilenen Amerika'da John Dewey, E. Fromm vbg. uzmanlar, görüşlerini, insanları yapıcı, yaratıcı, yüceltici ufuklara doğru yöneltmek için çalışmışlardır. Onlara göre insanın gerçek mutluluğa ulaşması, ancak kendini anlatıp yaşayabileceği uygun sevgi ve saygı ortamı bulmasıyla mümkündür. Ancak bu şekilde, insanın doğal ama uykuda olan yetenekleri ortaya çıkarılıp, eğitilerek geliştirilebilir. Amerikalı psikolog Dr. Arthur Janov koşullu sevmenin, çocuklara sevilmedikleri izlenimini verdiğini belirterek, sevebilmek için toplumun körü körüne uydusu olma gereğini düşünüp, anne, babalara çocuklarını olduğu gibi kabul edip, sevmelerini önermiştir. Bu düşünceler çocuk eğitimi araştırmalarının başında ortaya atılan davranışçılık yaklaşımının tam karşısıdır.

1965 yılında Amerikalı Dr. Stella Chess ve arkadaşları, "Çocuğunuz Bir Kişidir" adlı yayınıyla yeni doğmuş bebeklerin davranış, tepki, biçimlerinin farklılık gösterdiğini, çocukların kendilerine özgü mizaçlarının

yaşam boyu değişmeyip, bu mizaçtan kaynaklanan sorun çözme yöntemlerinin bulunduğunu belirtmiştir. Anne, babanın çocuğu beceri sahibi etme, toplumsallaştırma çabaları, çocuğun doğasına aykırı olduğu takdirde, çocuğun hastalanmasına yol açacağını saptamıştır.

Çağdaş çocuk eğitimi konusunda önemli bir isim olduğu kabul edilen İtalyan doktor Maria Montessori 1907’de Roma’da çocuk evi açmıştır. Geliştirdiği yöntemler bugün de geçerliliğini sürdürmektedir. Roma Üniversitesi Tıp Fakültesi’nin ilk kadın mezunu olan doktor, sinir ve akıl hastalıkları konusunda ihtisas yaptığı dönemlerde, zihin bakımından sakat ya da gelişmemiş çocuklarla ilgilenmiş, onları normal çocuklar için düzenlenen sınavlara hazırlamıştır. Çocukların sınavlarda başarı kazanmaları birçok insan tarafından, mucize şeklinde tanımlanırken, Dr. Montessori bu durumu, “madem ki, sakat, geri kalmış çocuklar üzerinde çalışılınca normal çocukların seviyesine ulaşılabilir, normal çocuklar da benzer uygulama ile daha iyi sonuçlara ulaşılabilir” şeklinde açıklamıştır.⁽¹⁰⁾

Dr. Maria Montessori’ye göre, öğretim süreci içinde verilecek eğitimle yetinilmemeli, eğitim yaşamın tümünü kapsayacak, değiştirecek eğitim niteliğinde olmalı, eğitim sistemi de bu paralelde hazırlanmalıdır. Montessori yöntemi, çocuğa önceden hazırlanmış bir çevrede, kendi kendini geliştirebileceği şekilde hareket ve faaliyet özgürlüğü tanımayı amaçlayan, bu doğrultuda kendi kendine oluşup gelişecek eğitim sistemidir.

Bugün eğitim konusunun önemini kavrayıp, bu konuda yoğunlaşmış ülkeler, katı çocuk eğitimi metodlarını zaman içinde, dünyadaki gelişmelere ve çeşitli alanlardaki gelişmelere paralel olarak değiştirmişler, olumlu nitelikleri saptayarak araştırma ve teşviklerle desteklemişlerdir.

¹⁰ Montessori, Maria, Çocuk Eğitimi-Montessori Metodu, s.7.

2.2. Dünya’da Okul Öncesi Eğitim ve Gelişimi

Okul öncesi eğitim, Eflatun ve belki ondan önceki düşünürlerin ilk temellerini attıkları eğitim sürecidir. Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırma düşüncesi, çocuk gelişimi alanındaki çalışmalarla ortaya çıkar. Bu dönem eğitiminin yaygınlaştırılmasına öncülük edenler ve ilk çalışanlar, tıp doktorları ve sosyal reformculardır.

Çocuk eğitiminin tarihsel gelişimi incelendiğinde, çocukların ruhsal ve zihinsel gelişmelerine katı metodlarla yaklaşıldığı veya önem verilmediği saptanmaktadır. Bedensel gelişmeleriyle yeterince ilgilenilmemiştir. Ortaçağ Avrupa’sında, çocuk beş yaşına kadar hayatta kalabilirse sonraki yaşamının garantilenmiş olduğu belirtilmiştir. İnsan sağlığı ile uğraşan doktorlar, çocukların sağlığını, beş yaşından küçük çocuklara birşey yapamayacaklarına inandıkları için ebelerle bırakmışlardır. Doktorların bu dönemde yaptıkları çalışmalar ise genellikle temizlik, bakım, beslenme gibi konularla ilgilidir. XVII. yy Avrupası’ndaki endüstri devrimi sonucu, çocuklar fabrika ve maden ocaklarında çalışmışlar, uzmanlar ise bir dönem bunun sakıncalarını anlatmış, sonunda 10 yaşından küçük çocukların çalışmasını engelleyici bir kanunu senatodan çıkarmışlardır. Sosyal reformcu olarak tanınan Robert Owen, İngiltere’de, kendi iplik fabrikasında çalışan işçilerin çocuklarının bakılıp, eğitilebileceği bir anaokulu açmıştır.

Bunun yanında çocuğun doğuştan günahkar olduğu kabul edilmişken, aksini savunan eğitim uzmanı Pestalozzi’nin düşünceleri de sosyal reformcular çizgisindedir. Özellikle anneleri çalışan ve kimsesiz olan çocukların eğitimi için okul açmasının amacını, eğitimin çocukların yaşamını daha şerefli ve insanca seviyeye getirme başarısını görmek şeklinde açıklar.

Okul öncesi eğitim kurumu oluşturma çalışmalarında eğitim uzmanı Froebel’in “kindergarten” anaokulu kavramı bu düşüncelere kuramsal şekiller

getirmiş, Alman aristokratların kendi çocukları için benimsedikleri bu model, Orta Avrupa, İngiltere ve Amerika'da kullanılmıştır. Bugün de varlığını sürdürmektedir.

İtalyan Dr. Montessori'ye göre çocuk evrenseldir, dönemlere ayrılmaz. Bunun yanında, yeni doğmuş bir bebekle, 3 yaşındaki çocuk arasında büyük aşamalar kaydedilir. Eğitimciye düşen görev, çocukların bu gizli güçlerini mümkün olan en son noktaya kadar geliştirmektir. Çocuk "emici zihin" olarak adlandırılabilen beceri ve yeteneklerle doğar. Hiç bilmediği dili 2 yıl sonra konuşmaya başlar. Dili öğrenmek, ülkesinin kültürünü tümüyle özümseyip, zaman ve mekanın bütün özelliklerine sahip bir kişiliği kendi özünden yaratmak, davranış ve inançları benimsemek gibi oluşumlar, çocuğun doğumu ile 6 yaşı arasındaki emici zihin döneminde gerçekleşir. Montessori yöntemleri ile çocuğun, erken diye düşünülen, ama olabildiğince alıcı olduğu bu dönemde, zihinsel faaliyetlerini arttırmak amaçlanırken, bu konuda asla zorlanmaz. Dünyayı tanıması için duygusal donanımlar verildikten sonra, çocuk kendi içindeki yetenek ve ritme uygun, daha önce algıladığı izlenimleri bağlayıp, örgütler. Kendi iç disiplini yaratır. Yaşam yaratıcılık olduğu için, bu yönde kısıtlama yapılmaz. Elindekileri dilediği gibi kullanarak, tekrar tekrar uygulama yapmasına imkan sağlanır. Bu tekrarlar, dikkatini yoğunlaştırıp anlama, kavrama ve zihin gücünü arttırmayı sağlar. Bu metot ve yöntemleri belirlemiş Montessori Çocuk Evleri'nin sayısı dünyanın çeşitli ülkelerinde hızla artmaktadır.

Rusya'nın uzaya Sputnik'i fırlatmasıyla, Avrupa ve Amerika'nın geri kaldığı düşünülmüş, bu da uzmanları ortaöğretim başarısının artırılması gerçeğine götürmüştür. 1960'lı yıllar ortaöğretimin sorguya çekilmesiyle başlamıştır. A:B:D'de Coleman Raporu olarak bilinen James Coleman'ın eğitimde fırsat eşitliği konulu araştırması, çocukların eğitim düzeylerini, okulun değil ailenin belirlediği gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Sosyo-kültürel

açından şanssız ailelerden gelen çocuklar, okulda başarısız olmaktadır. İngiltere ve Fransa'da da bu durum dikkati çekmiştir. Bu tür saptamalar insanları çocuklar üzerinde düşünmeye sevk etmiştir.

Okul öncesi dönemin önemi konusunda, eğitim uzmanı Benjamin Bloom'un çalışmalarında, insan karakterinin değişkenliği incelenerek, karakterin önemli unsuru olan zekâ gelişiminin yarısının dört yaşına kadar, diğer yarısının da onyediyedi, onsekiz yaşlarına kadar tamamlandığı, çevresel faktörlerin de zekâ gelişimi üzerinde etkili olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Yapılan çalışmalara ek olarak, çalışan kadın sayısının artması da gözönünde bulundurularak, 1965'li yıllarda A.B.D.'nin öncülük ettiği okul öncesi dönemi yaygınlaştırma kampanyası başlatılmıştır. Çocuk merkezli, bilgi-beceri merkezli, aile merkezli ve aile-çocuk merkezli dört tip okul öncesi programı projesi hazırlanmıştır. Aile-çocuk merkezli program üç programın değerlendirilmesiyle oluşturulmuştur. Okulda verilen alışkanlık ve beceriler evde pekiştirilmeyince, eğitimin başarısı için gerekli devamlılık sağlanamamıştır. Bu programlarda, üç ile altı yaş döneminde yoğunlaştırılması, gelişim açısından aktif olunan sıfır ile üç yaş arasının boş bırakılması etkinliğin başarı sağlayamama nedeni olmuştur.

Uygulamalarda çeşitli problemlerle karşılaşmıştır. A illerinin katıldığı programlarda çocuğun okul ile aile arasında bocaladığı, ailenin bu eğitime hazır olmaması sebebiyle eğitimin devamını evde sağlayamadığı gözlenmiştir. Aileyi uygulamadan uzak şekilde eğitme gerekliliği görülmüştür. Etkin olmayan bu program da ebeveynlerin ilgisini üzerinde toplayamamıştır. Aile-çocuk merkezli programın amacı, çocuk-aile etkileşimini pekiştirmek, çocuğa ailesi, ailesine de çocuk yoluyla ulaşabilmektedir. Uygulamayı, anne, babayı ebeveyn olmaya hazırlamak şeklinde, doğum öncesinden başlatır. Çocuğun tamamıyla ilkökula

başlamasına kadar devam eder. Bu programda, çocukların başarısı incelendiğinde ise, çocukların daha yavaş ilerleme kaydettikleri fakat başarılarının düzenli bir şekilde yükseldiği ve devam ettiği gözlenmiştir.

"Gelişmenin ve Demokrasi'nin Temeli Eğitim" isimli kaynakta okul öncesi dönemin gelişip, yayılmasını sağlayan nedenler, kadının iş hayatına yoğun katılımı sebebiyle çocuklarıyla ilgilenemediği, üç ile altı yaş arasındaki çocukların bu önemli dönemi kendi yaşlıları ile geçirerek bilgi, beceri, zekâ bakımından mümkün olduğu kadar iyi yetişmesine ihtiyaç duyulması şeklinde açıklanmıştır.

Avusturya, Almanya, İsviçre gibi Avrupa ülkelerinde okul öncesi dönem eğitim kurumları her türlü araç-gereç ve oyuncakla donatılmıştır. Sosyal açıdan da oldukça yoğundur. Eğitimciler, özel eğitim kurumlarında, uygulamalarla yetiştirmek, başarı sağlayanlar yönetici olarak yetiştirilmektedir.

Toprak ve kaynak açısından yetersizliklerine rağmen ekonomide de dünyada önde gelen devletlerle baş başa giden Japonya'nın bu başarıyı elde etmiş olması da dikkat çekicidir.

Olumsuz niteliklere rağmen zorunlu temel öğretim ile orta öğretim de bugün yeryüzündeki en yüksek okullaşma, mezuniyet ve başarı düzeyine ulaşan Japonya; anayasa ve eğitim kanunlarına göre zorunlu ve parasız olmayan okul öncesi ve yüksek (mesleki ve teknik) öğretim kademelerinde de dünyanın başta gelen ülkeleri arasında sayılmaktadır. Okul öncesi dönemindeki bilinç ve başarısının diğer basamaklarda da olduğu görülmektedir.

Japonya'nın eğitimle ilgili görüş ve stratejilerini incelemek ve Japon bakış açısına kısaca değinmek, araştırma sonunda çözüm üretme açısından yararlı olacaktır.

Samurailerin Japon toplumunda özel bir yeri vardır. Savaşçı demek olan bu isim, eski Japon toplumunda ideal insan tipini de temsil etmiştir. Samurai sınıfı toplumun cesur, yetenekli, becerikli özelliklere sahip seçkin bireylerinden oluşmuştu. Modernleşme hareketlerinin başlaması ve eğitimin yaygınlaştırılması ile geleneksel savaşçı Samurai'lerin fonksiyonu değişmiş, eğitim kurumlarında başarı kazanan kişiler haline dönüşüp, topluma öncülük etmeye başlamışlardır. Japonya ile Türkiye arasında geleneksel açıdan benzerlik kurulacak olursa, Türkiye'nin gelişmeleri geriden takip etmesi yanında, Japonya'nın yetersiz şartlarına rağmen, düşünce ve bilgi kaynaklarına önem vererek, kendisini değişen çağa uydurabilme başarısı daha iyi anlaşılmış olur.

Zelzele ve tayfun gibi doğal afetlerden sık sık hasar gören bu devlet, ancak %15 veya 17'si tarıma elverişli olduğu halde, gayri safi gelirden Britanya ve Federal Almanya'yı da geçerek 1971'lerde A:B:D: ve Sovyetler Birliği'nden sonra dünyanın üçüncü ekonomik süper gücü olmuştur. Japonya mucizesi olarak adlandırılan ve dünyanın en yüksek kalkınma hızını kaydederek %10 üzerinde artış gerçekleştiren Japon ekonomik kalkınmasında başarının sebepleri; modernleşme suretiyle elde edilen teknolojik yeniliklerin ve en son üretim imkânlarının günlük hayatta uygulanması, Japon hükümetlerinin mali politika ile yerli ve yabancı yatırımları teşvik etmesidir.

Japon ruhu veya Japon ruhluluk anlamına gelen "Nihon no Koro" kavramı, Japon insanı ile toplumun, Japonya'ya, Japon varlığına duyduğu saygı, güven ve inancın simgesidir. Eğitimdeki sürekli başarılarının sonucu olarak Japonlar; insanın değişebilirliğine, eğitilebilirliğine ulusça inanmışlar,

çocuklarına ve gençlerine de bu ülküyü kavratmışlardır. İnsanın değişebilirliği kavramı, insan gücü emeği ve yapısının eğitimle arzu edilir yönde değişebileceğini ifade eder. Çağdaş eğitim düşüncesinde yer alan ve karakter yapısının değişmezliğini savunan Batı kökenli eğitim görüşü Japonları fazla etkilememiştir. Onlara göre belli bir eğitim geleneğinin etkinliği ve başarısı, denenmiş olan ilkelerle korunup sürdürülmelidir. Böyle köklü değişmeler içinde; kişilik yapılarının, dünya görüşlerinin kararlı ve sürekli kalabilmesi, sadece eğitim süreci ile felsefesindeki değişmeyen ilke ve uygulamalarla açıklanmıştır.

Bütün bu düşüncelerle beraber, Japon kültüründe genç ağacın daha kolay şekilleneceğini dile getiren, eğitime erken başlamanın önemini vurgulayan sözler yanında eğitimin hayat boyu sürmesinin gereğini dile getiren deyim ve kurallara rastlanmaktadır. 1983-84 yılındaki, yayınlanan en yeni eğitim raporlarında, pre-natal yani doğum öncesi eğitim araştırmalarına yer verildiği dikkati çekmektedir.

Japon eğitimi, geleneği ve düşüncesi; eğitim işinin yalnız okullarda yapılmadığı, okulların çok önemli olması yanında eğitim işlerinin, yalnız okullara bırakılmayacak kadar önemli ve hayati olduğunu savunmaktadır. Eğitimin insana kazandırdığı kültür sürekli olarak değişir, gelişir, ancak ruhu, canlılığı, gücü, yaratıcılığı değişmez.

Japon Eğitim Sistemi'nin kurulmasını amaçlayan 1872 tarihli Eğitim Kanunu'nda da eğitime verilen önem göze çarpmaktadır:

"Bundan böyle eğitim, halkın tümüne yaygınlaştırılmalıdır. Öyle ki hiçbir köyde okuma yazma bilmeyen kalmamalıdır. Bütün anne-babalar bu

politikanın bilinci içinde olup, çocuklarının iyi eğitim görmesi şefkat ve dikkatle izlenip, eğitilmesi sağlanmalıdır."¹¹

Eğitim, Japonya'da okul öncesi dönemde başlar. Sağlıklı ve sosyal yaşamlarında uyumlu, doğayla ilgili, konuşması, ifadesi düzgün, müzik ve ritmik yetenekleri gelişmiş, yaratıcılıklarını özgürce kullanarak sanat ve el becerilerini sergileyen çocuklara, yaratmanın temeli okul öncesi eğitimde verilir.

TÜSİAD'ın yapmış olduğu araştırmaların sonucunda, kişi başına eğitim harcamalarında Grafik 1'de diğer ülkeler arasında Japonya'nın en üst seviyede olduğu görülmektedir. Zorunlu eğitim kapsamına girmeyen okul öncesi özel eğitim kurumlarının yaklaşık %40'ı yerel idareler tarafından, %60'ı özel kişilerce açılmıştır. Öğretmenlerce öğrencilerin %70'den fazlası özel anaokullarında bulunmaktadır.

Temel Eğitimde de gün geçtikçe bilinçlenen Japonya'nın okullaşma oranının yüzyıllık gelişmesi Tablo 1'de görülebilir. Bu gelişim incelendiğinde, Japonya'nın temel eğitimde evrensele ulaştığı saptanmaktadır. Okullaşmanın tarihçesi incelendiğinde ilköğretimdeki okullaşma 1905 yılında %95.6 düzeyine varınca, ortaöğretimde de sıçrama görülmüştür. Okullaşma oranı 10 yılda (1905-1915) %462 oranında, 4,5 kat artmıştır. Aynı durum orta ve yüksek öğretimde de dikkati çekmektedir.

Tablo 2'de ise temel öğretim diye düşünülen dört ayrı basamak için, Mayıs 1984 araştırmasında saptanmış oranlar görülmektedir. Okul öncesi dönemin sayısal değerlerinin diğer basamaklara yakın olduğu dikkat çekicidir.

¹¹ Japon Eğitimi, MEB Yayınları:1185, s.43.

Tablo 3'te öğrenci, öğretmen oranları ayrıca verilmiştir ve bu değerlerin birbirine yakın olduğu, okul öncesi döneme verilen önemin diğer basamaklarla dengeli olduğu görülmektedir.

Okul öncesi dönemden üniversiteye kadar değişen ve konumuzla yakın ilgisi olan ulusal, yerel, özel okullar, okullardaki öğretmenler ve okuyan öğrencilerin dağılımı da Tablo 4'te görülmektedir. Burada devlet yanında yerel ve özel desteğin de bulunduğunu, özellikle okul öncesi dönemde yerel destekle açılmış okulların %40.6, özel destekle açılmış okulların da %59.1 olduğu, öğrenci ve öğretmenin katılımlarının da devlet kurumlarından çok buralarda yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 5'te dikkati çeken konu, temel eğitim dışındaki kademelerde erkeklerin çoğunluğuna rağmen, temel eğitimdeki ilk dört basamakta kız ve erkek öğrencilerin oranlarının eşit olmasıdır. Toplumun, ekonomide de, eğitimde de kendinden emin ve bütünsel ilerlemesinin sebebinin tabandan başlayan bu eşit dağılım olduğu düşünülebilir.

Bunun yanında teknik kolej, özel beceri, sanat ve meslek okullarında da katılımın, azımsanmayacak derecede olduğunu görüyoruz. Japon düşüncesinde yaşam, insanların eğitim ve kültür ile öğrendiği, kendisine meslek edindiği bütün sanatların toplamıdır. Çocuk bakımından, çöpçülüğe, yemek pişirmeden, müzik bestelemeye, bahçe-çiçek düzenlemeden orkestra yönetmeye, güler yüzle çay sunmaya kadar insanın öğrenebildiği herşey meslek ve sanattır. Japon ruhu, yapıp öğrenmede herkesten üstün olduğunu iddia etmez ama hiç kimseden de geri kalmadığını düşünür. İşte tüm bu inanç ve düşüncelerle, belki de herkes toplumdaki görev ve sorumluluğunu bildiği için, bugün Japonya tüm yetersizliklerine karşın gelişmiş ülkelerle yarışabilmektedir.

Tablo 6 incelendiğinde ise, Japon Eğitim Bakanlığı'nın anaokullarına, yüzde içinde, liselerden daha fazla pay aktardığı, buna ek olarak belediye fonlarının, konunun öneminin farkına varıp, diğer bütün alanlardan daha fazla destek verdiği, halkın da konunun önemini kavramasıyla diğer eğitim basamaklarına yaptığı bağıştan daha fazla bağışta bulunduğu görülmektedir.

Anlatılanlar ışığında; Ek 1'de Japon sisteminde 3 yaşın altı %30, okul öncesi dönem ise %64'e sahiptir. Tabiki tabanın yüzdesi yüksek olunca ilk ve orta öğretimde eğitim düzeyi yükselecek, bilgi, beceri ve yaratıcılıklarının saptanması da nitelikli bir eğitim sistemi oluşacak, buna bağlı toplum da ekonomi de, yan bağlantıları da hızla elit duruma gelecektir. Halk bilinçlendikçe, tabloda görülebileceği gibi ilköğretim ve ortaöğretimde oran %100'lere tırmanacaktır. Japonya'nın bu değişim ve başarısı dikkatle incelenmelidir. Japonya dışında bazı Avrupa ülkelerine baktığımızda, bu konuda ilerleme göstermiş olan Fransa ve Hollanda örnekleri konumuza ışık tutacaktır.

"Fransa'da yalnızca 6-16 yaş grubu için zorunlu eğitim uygulanır. Çocukların %90'dan fazlası 4 yaşında, büyük çoğunluğu ise 3 yaşında okula gitmeye başlar. 18 yaşına kadar devam etme eğiliminde olan öğrenci sayısı gittikçe artmaktadır."⁽¹²⁾

"Türkiye Hollanda'nın 24 katı büyüklüğündedir. Hollanda eğitim sistemi ise küçük yüzölçümüne karşın 15 milyon nüfusla dünyadaki en yüksek nüfus yoğunluğuna sahip ülkelerden biridir. Uzun yıllar sonunda Hollanda birçok kültür ve ırktan oluşan hürriyete sahip olmuş, bu eğitime de yansımıştır. Hollanda eğitim sistemi çok geniş olarak örgütlenmiş ve devlet

¹² Barrault, Eric, Türkiye'de ve Dünyada Özel Öğretim Kurumlarının Eğitimdeki Yeri Semineri, s.38.

tarafından korunmaktadır. 5-16 yaş arası eğitim mecburidir. Toplam 11 yıl süren full time okul dönemi vardır. Devletçe işletilen ilköğretim 4-12 yaş grubundaki çocuklar içindir."⁽¹³⁾

İncelemede adı geçen, çocuk eğitimine önem verdiği görülen, bütün ülkelerin ekonomi açısından da güçlü olması dikkat çekicidir. Bu "ekonomi açısından başarılı olmak mı eğitimin iyi örgütlenmesini sağlıyor, eğitimin düzenlenmesi mi ekonomiyi düzeltmektedir" sorusunu akla getirmektedir.

Bütün bu veriler, devlet harcamalarında eğitime ayrılan pay genişledikçe eğitim düzeyinin geliştiğini ve buna paralel olarak ekonominin de geliştiğini göstermektedir. İncelemede özellikle kapsamlı yer verilen Japon Eğitimi'nin bu denli oturmuş ve nitelikli olmasının sebebinin, okul öncesi döneme de geniş önem ve yer verilmesine, temelin sağlam kurulmuş olmasına bağlanabilir. Grafik 1'de de en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir.

Grafik 3-A'da Türkiye günümüz çağdaş eğitiminde hazırlık basamağı şeklinde ifade edilen, öneminin tüm dünyada kabul edildiği, okul öncesi eğitiminde, okullaşma oranında, gelişmekte olan ülkeler arasında dahi, bu konudaki yetersizliğini sergilemektedir. Grafik 3-B ve C'de ortaöğretim ve yükseköğretimde, daha ilk basamaktan başlayan bu yetersizliğin, birer basamak atlayarak devam ettiği görülmektedir.

Grafik 2'de eğitimin bütçe içindeki payı ve GSMH'a oranı, Grafik 1'de kişi başına eğitim harcaması görülmektedir. Grafik 2'de eğitime ayrılan payın yetersiz olduğu, Grafik 1'de ise kişi başına eğitim harcamalarının çok düşük olduğu saptanmıştır. İnceleme içinde verilecek olan grafikler

¹³ Bakker, Joke, Türkiye'de ve Dünyada Özel Öğretim Kurumlarının Eğitimdeki Yeri Semineri, s.43.

karşılaştırılacak olursa, eğitim alanında başarı kaydetmiş ülkelerin, pek çok alanda başarılı olduğu görülür.

Her konuda hazırlanacak proje ve yapılacak hesaplamada uzun vadeli başarılar isteniyorsa, eğitime önem verilmesi gerektiği bu grafik ve karşılaştırmalarla bir kez daha doğrulanmaktadır. Bu önemli konunun tabanı ve geleceği olan çocuklara, olumlu doğrultularda verilecek eğitime, ülkenin başarısı için mümkün olan en erken yaşta başlanmalıdır.

2.3. Türkiye'de Çocuk Eğitimi

Ülkemizde çocuk eğitiminin önemi anlaşılmış olmakla beraber, yeterince önem verildiği söylenemez. Büyük şehirler bu konuda daha şanslıdır. Fakat yapılan araştırma ve karşılaştırmalarla, ülkemizde önemi yeni kavranmaya başlayan çocuk eğitiminde, çocuk ilk doğduğu andan itibaren öğrenmeye başlıyorsa da her gelişim devresinin birbiri üzerine yerleştiği henüz kavranamamıştır. Ülkemizde birçok anne, çocukluk dönemine dair, "önemli bir şey olduğu yok. Çoğu zamanını uyuyarak geçiriyor. Uyandığında karnı doyuyor, altı değişiyor, yıkanıyor. Bütün yaşantısı bu. Birşeyler öğrenmesi için henüz çok erken" şeklinde düşünür. Oysaki çocuk doğduğu andan itibaren öğrenmeye başlamıştır. Eğitim kurumlarında, ailede, okul öncesi dönemde sahip olduğu asıl oluşum, dünyaya bakış açısının temelidir. Kendi yaşam felsefesini oluşturur. Yaşam hakkında ya temel bir güven ve mutluluk duygusu ya da bunun tersini hissetmeye başlar. Çevresi, çocuğun dünyaya bakacağı gözlük olan kişilik kavramının bir parçası haline gelir.

Türkiye'deki çevre ve aile ile ilgili problemler, uygulanan yanlış metodlar veya konunun öneminin kavranamaması sebebiyle umursamazlıklar, çocuklarda yanlış oluşumlara sebep olmaktadır. Ailede, doğruluğu kanıtlanmamış veya üzerinde düşünülmeden, önceki nesilden alınma çağdışı metodlar kullanılması yanında, eğitim kurumları açısından da çocuk eğitiminde yanlış uygulamalar yapılmaktadır.

Çocuk eğitimi ülkenin her türlü gelişmesiyle yakından ilgilidir. Bir ülkenin insanları ne kadar uzun süreli ve nitelikli eğitimden geçerse, o ülke de aynı oranda gelişir.

Gelişmiş Batı Ülkelerinin zorunlu eğitim süresi sekiz ile on bir yıl arasındadır. Okul öncesi eğitim de bu ülkelerde büyük oranda uygulanır. Ülkemizde ise zorunlu eğitimin süresi halen beş yıldır.

Grafik 4-B incelendiğinde, henüz üç, dört senedir, ilköğretim adı altında zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması aşamasında, bu konuda diğer ülkelerin gerisinde kaldığımız, bununla beraber okul öncesi dönemde okullaşma oranı açısından yok denecek kadar az sayılarla yetersiz durumda olduğumuz belirlenmektedir.

Beş yıllık kısa süreli zorunlu eğitim, dünyada sadece Bangladeş, Senegal gibi ülkelerin içinde bulunduğu on iki ülkede uygulanmaktadır. Türkiye'de bu on iki ülke arasındadır. Oysa zorunlu eğitimin tarihi ülkemizde II. Mahmut zamanına dayanmaktadır.

Ülkemizde, ailelerde çocuk eğitim felsefesi olmadığı ve bu konu da çağdaş nitelikli eğitimden sadece büyük şehirlerdeki ailelerin çocuklarının faydalanabildiği gibi, devam eden süreçte ilkokulu bitirenlerin de ancak %42'si ortaokula gidebilmektedir. Dolayısı ile eğitim çağındaki çocuk ve gençler, temel insan hakkı olan eğitimden yoksun bırakılmaktadırlar. Ailede ve çevrede yeterli eğitim alamayan çocuklar, okulda öğretim şansı açısından da yetersizlik ve engellerle karşılaşmaktadırlar.

Çocukluk dönemi üzerinde yeterince durulmadığı ülkemizde, çocukluk ve gençlik dönemlerinin bir bölümünü kapsayan temel eğitim üzerinde düşünölmeye henüz yeni başlanmıştır. Sekiz yıllık zorunlu eğitim denemesi 1971 yılında Birinci Nihat Erim Hükümeti zamanında yapılmış, bu dönemde sekiz yıllık yatılı bölge okulları kurulmuş, 1975 yılında ise bu denemeler durdurulmuştur. 1978 yılında tekrar başlatılmıştır. 1981 yılında X. Milli Eğitim Kurultayı'nda sekiz yıllık eğitim üzerinde önemle durulmuş, 1983 yılında da 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası değiştirilerek, bu

okullar ilköğretim okulları adını almıştır. Ancak sekiz yıllık zorunlu eğitim hemen uygulanamadığı için yasa da; ilköğretim kurumları beş yıllık ilkokullar ile üç yıllık ortaokullardan meydana gelmesi ilkokul son sınıfı bitirdiğinde ilkokul diploması, ortaokul son sınıfı bitirdiğinde ortaokul diploması verilmesi şeklinde açıklanmıştır. Çocuk eğitimine, son yirmi beş senedir sözü edilmesine karşın, zorunlu eğitimin hala uygulanamıyor olması ve temel eğitimde dahi hala çözülememiş, varolan problemler sebebi ile, toplumsal ve kurumsal açıdan sıra gelmemiş ve önem verilememiştir.

Çocuk eğitimi düşünüldüğünde, örgün eğitimde yapılan yenilikler, mevcut olanın üstüne, eğitim olanaklarının yukarı kademelere doğru artırılması yoluyla yapılmıştır. Bu yenilikler yetersiz olduğu gibi, temele doğru inmek temeli sağlamlaştırmak düşünceleri arka planda kalmıştır. Çocuğun fiziksel ve ruhsal yapısı gözardı edilmiş, okul öncesi dönem hazırlığı önemsenmeyerek örgün eğitimin altı yaşında başlaması kararı alınmıştır. Çocuğun temele doğru desteklenmesi örgün eğitime bir yaş erken başlaması şeklinde düşünülmüştür. Çocuk ilkokula ruhsal ve fiziksel açıdan hazırlanmamışsa, başlama yaşının 7, 6 veya 5 olması önemli değildir. Çünkü yeterli ve düzenli bir ortamda eğitime hazırlanan çocuk 6 yaşında da 7 yaşında da, okula rahatlıkla uyum sağlayabilir. Fakat bu ortamlardan mahrum kalmış, ailesinden ve tanıdığı çevreden kopartılarak okula getirilen çocukta, uyum zorlukları, okulu sevmeme, derslerden sıkılma gibi birçok olumsuz davranış şekli gözlenebilir. Çocuğun günlük yaşama uyumu, karşılanması gereken sosyo-kültürel ve psikolojik gereksinimlerinin tesadüfi yaşantılar ve gelişmelere bırakılmaması gerektiği düşünülürse, hayata hazırlanışı ve başarısı açısından çocuk eğitimi ve okul öncesi dönemin önemi daha belirgin olacaktır. Türkiye'de, yetişen insanlardaki davranış bozuklukları ve toplum yapısının deforme oluşunun nedenleri; ailede ve okulda verilen eğitimin özü, öğretim programları, çocuk eğitiminde uygulanan metod ve yöntemler,

çocukların davranış şekillerini veren öğretmen ve uzmanlar, eğitim ve sanat politikalarında yatmaktadır. Bu yüzden konunun acil olarak ele alınması gerekmektedir.

Ailelerde ve okulda, çocuk eğitimindeki geleneksel yaklaşımlar sebebi ile, dinleyen ve uyan bireyler yetiştirilmekte, düşünme ve konuşabilme yetilerinin eksikliği ile yoğrulan toplumda çocuk eğitimi konusunda çözüm üretilmemekte ve çağdaş olunamamaktadır.

Eğer bir eğitim sistemi bütünüyle, çocukların düşünme olanaklarını sınırlamak üzerine kurgulanmışsa, lise son sınıflarda okutulan felsefe derslerinin bu durumu düzeltmeye pek az bir katkısı olabilir. Asıl gereksinim; erişkin yaşa gelmeden özgür düşünebilme ve yaratıcı olabilme alışkanlıklarının edinilmesidir. Ülkemizde ise bu sistem ters işlemektedir. Çocuk eğitiminde, çocuklar öğrenme hevesi içinde oldukları ve düşündükleri halde; aile, okul ve toplum, hatalı uygulama, metod ve düşünüşle onları kendi düşünce standartlarına çekmektedirler.

2.4. Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim

"Çocuğun doğumdan zorunlu okul yaşına kadar yapılan eğitim okul öncesi eğitimi olarak adlandırılmaktadır. Mevcut yasaya göre bizdeki zorunlu eğitimin başlama yaşı altıdır. Ancak bu yaştan kesin uygulamasına henüz geçilmiş değildir. 1987 yılındaki uygulamada bu yaş yedidir".

"Okul öncesi eğitim, Osmanlı İmparatorluğu Meşrutiyet döneminde isteye bağlı, dört ile altı yaş çocuklarının karma olarak devam ettikleri bir eğitim kurumu olarak başlamıştır."⁽¹⁴⁾ Daha sonra 23.9.1913 tarihinde eski adı Tedrisat-ı İptidaiye Kanunu Muvakkati olan, Geçici İlköğretim

¹⁴ Özsoy, Yahya (Doç. Dr.), Türk Eğitim Sistemi ve Yönetimi, s.19.

Kanunu'nun üçüncü maddesine göre, ilköğretime bağlı olarak anaokulları açılması düşünülmüş, 1917 yılında ilkokula bağlı veya bağımsız olarak anaokulu açılmasına ait yönetmelik yayınlanmış, okulların açılmasına başlanmıştır. 29-1-1940 yılında, Milli Eğitim Bakanlığı, bütçesi elverişli illerde anaokulları açılmasını istediye de, genel bütçe darlığı sebebi ile, okulların devlet eliyle yaşatılamayacağı düşünülmüştür. Hazırlanan yönetmelik, 1954 yılına kadar uygulanmayarak, sadece özel anaokulu açmak isteyen şahıslara kılavuz olma niteliği taşımıştır. Diğer bakanlık ve teşkilatların faaliyetleri arasında okul öncesi eğitimi ile ilgili önlemler alınmaya başlanmıştır. 1952 yılında hazırlanan anaokulu programı ve yönetmeliği ile Anaokullarına Öğretmen Yetiştirme Kursu yönetmeliği, 1954 yılında hazırlanan anaokulu yönetmeliklerinde okul öncesi dönem çocuğunun ilköğretim içinde yetiştirilmesi öngörülmüştür.

15-7-1960 tarihinde, Türkiye Milli Eğitim Komisyonu Raporu'nda okul öncesi dönemle ilgili görüşler bildirilmiştir. "Çocukları ilkokul yaşından önce iyi bir gelişime tabi tutmak, aynı zamanda ilkokula hazırlamak açısından okul öncesi eğitim, önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim sistemlerini incelediğimiz memleketlerdeki müşahedelerimize göre okul öncesi eğitime büyük önem veriliyor. Bir buçuk yaşından altı yaşına kadar olan çocuklar, ilkokul binalarındaki ayrı dersanelerde veya ayrı okullarda özel bir programla yetiştiriliyorlar. Çocuklar buralarda bol oyuncak ve malzeme içinde daha ziyade oyun, müzik, hikaye ve masal dinleme, film seyretme, resim yapma gibi işlerle meşgul ediliyorlar. Bazı memleketlerde beş yaşındaki çocuklara mahsus anaokulu ve sınıflarının kanunla mecburi tahsil çağı içine alındığı görülmüştür. Bu memleketlerde özellikle sanayi ve ziraatın çok geliştiği bölgelerdeki şehir ve kasabalarda, anneleri çalışma zorunluluğunda olan çocukların sokağa ve tesadüflere bırakılmaması için anaokullarına önem veriliyor ve bu müesseselerin sayıları hergün biraz daha

artıyor. Buralarda çocuklar bu işe hazırlıklı öğretmenler vasıtası ile çok küçük yaştan itibaren yetiştiriliyor. Anaokulları yer yer devlet, eyalet veya mahalli idareler ve belediyeler tarafından kurulup çalıştırılmakta ise de bazı memleketlerde devletin denetimi altında hususi teşebbüsler elindedir. İlkokul çağından önceki yaşların özelliği ve önemi dikkate alınarak memleketimizde de okul öncesi çağına gereken önemin verilmesi, tamamen hususi teşebbüslerin elinde bulunan anaokulları ile yuvaların, bina, tesisat, alet, malzeme, eşya ve yetiştirici elemanlar bakımından esaslı surette ele alınıp tekamül ettirilmesi ve bu işlerin devletçe desteklenmesi gereklidir.

Memleketimizin bilhassa sanayileşen bölgelerinde çalışan annelerin okul öncesi çağındaki çocukları için lüzumlu olan yuvalar ve anaokulları, ilgili vekaletlerin yardımı ile ve devletin denetimi altında, vilayet ve belediyelerce kurulmalı ve bu sahadaki teşebbüsler devletçe teşvik edilmeli, desteklenmelidir. İlköğretimi, bütün iyi niyetlere ve sürekli gelişmelere rağmen henüz gerçekleştirmemiş olan memleketimizde, anaokullarının mecburi öğretim müesseseleri arasına alınması şimdilik belki imkansızdır. Ancak, okul öncesi çağlarının taşıdığı önem gözönünde tutularak, durumu müsait olan yerlerde ve bilhassa sanayi bölgelerinde bu müesseselerin açılmasına doğru gidilmelidir."⁽¹⁵⁾

VII. Milli Eğitim Şurası, İlköğretim Komitesi Raporu ve on yıllık planda da okul öncesi eğitimi bölümünde anaokullarının açılması ihtiyacı üzerinde durulmuştur.

Günümüzde okul öncesi eğitim kendi içinde kreş, çocuk yuvası anaokulu, anasınıfı gibi bölümlere ayrılmaktadır. Anaokulu ve sınıfları Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı kurumlarda kreş ve çocuk

¹⁵ Kantarcıoğlu, Selçuk, Anaokullarında Metod ve Öğrenim, s.5.

yuvaları, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile diğer resmi kuruluşlara, dernek veya işyerlerine bağlı çalışırlar. Giderleri ve yönetimi bir veya birkaç kişi tarafından sağlanan, özel okullar yönetmelik ve kanununa göre açılan özel ana okulları, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Genel Müdürlüğü'nün denetimi altında çalışır. Son yıllarda çok gelişmiş ve sayıca artmıştır.

Okul öncesi eğitim kurumlarında çocuğun küçük yaşlarda kültüre uyum sağlamasına yardımcı olma, günlük yaşama alışkanlıkları kazandırma, gereksinimlerini karşılama, iköğretime hazırlama gibi genel amaçlara hizmet etmektedir.

Bu kurumlara öğretmen yetiştiren okullar ise "Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü" ortaokula dayalı üç yıl olan "Kız Enstitüleri Çocuk Gelişimi ve Bakımı Bölümü", fakültelere ve yüksek okullara bağlı çocuk gelişimi ve eğitimi bölümleri, okul öncesi eğitimle ilgili dersler vererek mezunlarının bu eğitim kurumlarında çalışabilmesini sağlayan "İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine bağlı Pedagoji Bölümü", Eğitim Fakülteleri ve Eğitim Enstitüleridir.

Genellikle büyük şehirlerde yapılan okul öncesi eğitimin, önemi kabul edilmekle beraber, uygulamada yeterince yer verildiği söylenemez. Bu dönem çocuklarının ancak %1'i bu eğitimden faydalanabilmektedir. Devam edenlerin çoğunluğu gelir ve eğitim düzeyi yüksek ailelerin çocuklarıdır. Sosyal değerdeki yetersizlik kadar, eğitimdeki uzman, araç, gereç, ortam, program gibi nitelik yetersizlikleri de bulunmaktadır.

Okul öncesi dönemin, örgün eğitimin zorunlu olmayan kademesi olarak görülmesi, ülkemizde bu kurumların gelişigüzel dağılımına sebep olmaktadır. Öğretmen ve uzman yetiştiren kurumların birkaçı dışında, yeterli olmadığı, büyük şehirler dışında ülke geneline yayılım oranının yetersiz

olduğu, temel eğitimdeki varolan problemlerin çözülmemesinin bu konuyu geri plana attığı gözle görülür bir gerçektir.

Okul öncesi eğitim sürecinin, insan hayatının önemli dönemlerinden biri olduğu, gelecekte nasıl bir kişilik oluşturacağını belirlediğı uzmanlarca da kabul edilmiş bir gerçektir. Bu sebeple, çocuğun bu dönemde beslenmesi, bakımı, sevgi görmesi kadar, uygun koşullarda topluma uyum sağlayacak şekilde yetişmesi de önemlidir. Çağdaş ve de demokratik toplumun şartlarına göre yeteneklerini ve yaratıcılığını kullanabilme becerisine sahip kendine güvenen, düşüncelerini özgürce ifade edebilen, üretken, sağlıklı nesiller, ancak eğitime tabandan yani okul öncesi dönemden adım atmakla mümkündür. Gelişmiş ülkelerde bu konuda hazırlanan stratejilerin dikkatle planlandığını görmekteyiz. Dünya'da yaşanan bu gelişme ve değişiklikler aksine Türkiye'de konu üzerinde fazla düşünülmemekte, yapılan uygulamalar ise yetersiz kalmaktadır. Bakanlığın 1994-1995 verilerine göre Türkiye'de resmi ve özel 6 bin 472 anaokulu vardır. Bu kurumlarda 9 bin 464 öğretmen çalışmaktadır. "Üç ile altı yaş arası 2 milyon çocuktan ancak 230 bin çocuk okul öncesi eğitim görmektedir. Milli Eğitim Bakanlığının ilk ve ortaokul sorunlarıyla boğuşmaktan, okul öncesi eğitimi bekleyen 2 milyon çocukla ilgilenmeye fırsat bulamamakta, üç-altı yaş grubu çocukların ancak %11.5'i anaokullarına gidebilmektedir. Devlete ait anaokulları ise yetersizdir."⁽¹⁶⁾

Konunun önemi, 1990-1994 yıllarını kapsayan, VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda vurgulanmıştır. Okullaşma oranının %8'lerden %11'lere çıkarılması hedeflenmiştir. Fakat okullaşma oranının araştırılması yanında halen faaliyette bulunan, yetersiz durumda olan okulların eğitim kalitelerinin

¹⁶ Güver, Gülseren Ergezer, Yeni Yüzyıl, Kasım 1995, s.6.

arttırılması konusu da gündeme gelmelidir. Eğitimde kantite kadar kaliteye de önem verilmelidir.

Türkiye gelişmekte olan yapısıyla hızlı bir değişme süreci içindedir. Meydana gelen sosyal ve ekonomik gelişmeler, yeni ihtiyaç ve değerleri meydana getirmektedir. Anneler çalışma hayatına başlamış, çekirdek aile modeli yaygınlaşmış, küçük ve kapalı yerlerde yaşamaya başlanmıştır. Tüm bu gelişmelere paralel olarak çocukların yaşlılarıyla beraber olabileceği bir ortamda, bu tempolu yaşama daha kolay adapte olabilmesi için, uzmanların denetiminde sağlanacak uygun koşullarda geçireceği okul öncesi dönem ihtiyacı doğmuştur. Bütün bu sebepler yüzünden okul öncesi eğitime ağırlık verilmesi, bu alana daha çok yatırım yapılması gerekmektedir. Oysa Grafik 3A'da görüldüğü gibi Türkiye bu konuda %1.4 değer ile bu konuda seçilmiş olan ülkelerin en gerisindeki ülke durumundadır. Okul öncesi eğitimdeki bu yetersizlikler, toplumda çağdaş değerlerin oluşmasına, bireylerin temel becerilerini geliştirebilmesine izin vermemektedir. Türkiye, Eğitim sistemini derinleştirebilmek ve yaygınlaştırmak için bu yetersizliği sebebiyle birçok ülkeye göre daha fazla çaba harcamak zorundadır.

Genç nesilleri bir üst eğitim kurumuna ve yaşama daha iyi hazırlayabilmek için eğitimin her aşamasında olduğu gibi bu aşamada da ilkeler belirlenmeli, çocuğa olumlu şekilde hayata bakış açısı kazandırılmalıdır. Kendini yenilemeyen, düşünmeye sevk etmeyen, bilgi vermeye ve ezberciliğe dayalı eğitim şeklini reddediş bu dönemden itibaren çocuğa verilmelidir. Toplum ancak bu şekilde gelişmelere açık olur, okul öncesi eğitimi ve sanat eğitimi gibi çağdaş eğitim gereklerini yerine getirebilir.

Grafik 5-A ve B'de 1980-1990 arasındaki okul öncesi eğitimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 1981 yılında yükselmişken, 1983

yılından sonra üç sene zarfında aynı kalıp, 1990'lara doğru 1980 yılında bulunduğu durumdan çok daha aşağılara düşmüştür. Okul başına düşen öğretmen sayısında ise ilk baştaki kapasite 1982 yılında düşüş göstererek, 1990'a kadar aynı şekilde devam etmiştir. Gelişime ihtiyaç duyulduğu halde bu iki etkende hiçbir değişiklik olmadığı gibi, düşüş olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada önemi vurgulanan konuyla ilgili, TÜSİAD'ın okul öncesi dönem öğretmenleri arasında yaptığı araştırma bulgularına göre, öğretmenler mesleklerini uzun dönemli görmekte, önemli bir bölümü toplumdaki konumlarının ve verilen ücretlerin yetersizliğini belirtmişlerdir. Türkiye'de önemi henüz yeni kavranan, bu konudaki öğrencilere yön verip, eğitimin niceliğini arttırabilmek için yetenekli uzmanlar yetiştirip, bunların problemleri çözüldükten sonra, mesleklerine başarılı şekilde devam etmeleri için gerekli önlemler alınmalıdır. Grafik 6'da okul öncesi dönemdeki öğretmen düzeyi ve gelecekteki gereksinim karşılaştırılacak olursa, gereksinimlerin karşılanması için çaba gösterilmesi gerekliliği daha iyi anlaşılabacaktır.

Eğitim Kademesinin Esasları'nda Okul Öncesi Eğitime Öğretmen Yetiştirecek Kurum Programları'nın amaçları incelendiğinde, bu programı bitiren öğrencilerin sahip olacağı özellikler görülmektedir. Bu maddeler arasında yeteneği doğrultusunda müzik aleti çalabilme gerekliliği bulunmaktadır. Oysa bugün birçok anaokulu öğretmeni müzik konusunda yetersiz olduğunu belirtmektedir. Dışardan getirilen müzik öğretmenleri, çocuk psikolojisi ve çocuğa müzik öğretimi konularında yetişmedikleri veya gelişigüzel yetiştirildikleri için istenilen başarıyı sağlayamamaktadır.

Grafik 7-A'da, okul öncesi eğitim programlarının yeterli olup olmadığı konusu, anaokulu öğretmenlerine sorulduğunda, varolan problem ve aksaklıklara rağmen, %60'a yakını iyi derecede yeterli bulduğunu, %10 civarı

çok iyi bulduğunu, %0 civarı yetersiz ya da çok yetersiz bulduğunu belirtmiştir. B grafiğinde çocukların anaokuluna gönderilme sebepleri arasında en yüksek değer sosyal ilişkilerin geliştirilmesi iken, önemli bir etken olan becerilerin gelişimi düşük düzeyde kalmıştır. Bu dönemdeki eğitimde başarı sağlanmak isteniyorsa yetersizliklerin giderilmesi yanında, eğitimcilerin ve ailelerin de bilinçlendirilmesi, ailenin okul dışında da çocuğa katkıda bulunması sağlanmalıdır.

Okul öncesi eğitimi, temel eğitimin birinci kademesinin doğal tamamlayıcısı sayarak önemini kavramak gerekmektedir. Düşüncelerini özgürce ifade edebilen, yetenek ve yaratıcılığını kullanma becerisi kazanmış, milli ve kültürel değerlere sahip geleceği oluşturabilmek, okul öncesi çağıdaki çocukların eğitimlerine verilecek önemle mümkündür.

BÖLÜM III

ÇOCUK GELİŞİMİ

Çocuğun yaşamında, kişiliğinin biçimlendiği ilk beş yıl çok önemlidir. Altı yaşına geldiği zaman kişiliğinin temel yapısı belirlenmiş olur. Oluşturacağı temel yapı okul ve okul sonrası yaşamında ne kadar başarılı olacağını, insan ilişkilerinin gelişimini, cinsel tavırlarını, yetişkinliğini ve ilerideki dönemlerini belirler. Bu beş yıl sadece onun duygusal gelişiminde değil, zekâ gelişiminde de önemlidir. Çocuğun zekasının %50'si dört yaşına kadar oluşur.

Çocuğun ilk beş yılı içindeki gelişme evreleri daha sonraki dönemlerde görülenlerden değişik ve hızlıdır. Örneğin, iki yaş ile üç yaşındaki değişimler, sekiz ile dokuz yaş arasındakilerden çok farklıdır. Her gelişim evresi, kendinden bir sonraki evre için temel hazırlar. Bir evin temeli ne kadar sağlam olursa, üzerine eklenen katlarda o kadar sağlam olacaktır. Bir yaşındaki durumu iki yaş gelişimini, iki yaşındaki durumu üç yaş gelişiminin temelini hazırlar.

Bu incelemede, okul öncesi dönemde müzik eğitiminde, çocuklarda saptanan gelişmeleri ve yapılacak uygulamaları nitelikli şekilde ortaya çıkarabilmek için, fiziksel ve ruhsal gelişmeler ayrı ayrı incelenmiş, bu geniş kapsamlı iki gelişimin de müzik eğitime bağlı kısımlarının araştırılarak sınırlandırılması gerekli görülmüştür.

3.1. Fiziksel Gelişim

Okul öncesi dönemde meydana gelen fiziksel değişiklikler, müziksel algı paralelinde, incelenirse, müzik yaklaşımı daha iyi anlaşılacaktır. Bu sebeple müziksel algıya geçmeden önce, bu sanat eğitimi ilgilendiren fiziksel gelişimler incelenmiştir.

3.1.1. İşitsel Gelişim

Çocuk, duyguların en gelişmiş olan işitme duygusu ile donanmış olarak dünyaya gelir. Anne karnındayken aylarca duyduğu kalp atışları ve bağırsak sesleri beynindeki merkezi uyararak onu bu konuda hassaslaştırır. Ağlayan bir bebek annesinin kucağına verilerek, annesinin göğsüne doğru başı sol tarafa kalbe yakın tutulduğunda, bu tanıdık ritmi duyarak huzur bulur. Çevresini önce, bu hassas duygusu yardımı ile algılar, sadece seslerle ilgilenir. Duyduklarının melodik olması önemli değildir, düzenli veya düzensiz, kuvvetli, ritmik sesler ilgisini çeker. Bu sebeple ilk oyuncakları ses çıkaran türdendir.

Doğumu izleyen ilk haftalarda onunla konuşulup ninni, şarkı söylendiği halde bunlara karşılık vermez. 2 aylık olduktan sonra bu alanda bir değişim olur. Ağzını oynatarak sesler çıkartmak ister. Bu çaba, daha sonra anne ile bebek arasında adeta bir konuşma niteliği alır.

1. ayda seslere gülümseyerek veya kol, bacak hareketleri ile tepki verir. Bu tepki merkezi sinir sistemi gelişmeden önceki algılama düzeyinde henüz sadece reflekstir. Bu ayda zil ve çingirak sesine tepki verir.

2. aydan itibaren çevredeki kişilere yumuşak seslerle tepki vererek gülümser.

3. ayda sesleri dinler, sözcükleri ayırtmaya başlar. Başını sesin geldiği kaynağa çevirir. Kendisiyle konuşulduğunda ses çıkararak cevap verebilir. Tepkilerinin gecikmesi ise, anormallik değil, sadece korteksin gelişimiyle ilgilidir.

4. ayda da, devam eden bu gelişim sonunda, 5. ayda kendi kendine veya oyuncaklarına ses çıkarmaya ve çevresindeki sesleri taklide çalışır. İnsan seslerine daha belirgin karşılıklar verir. İsmini duyduğunda bakar.

Atıncı ayda müziği duyunca ses çokararak, mırıldanır. Konuşma sesini taklid etmeye başlar. Baba, mama gibi hece tekrarı olan kelimeleri söyler. Hoşlanıp, hoşlanmadıklarını seslerle ifade eder.

İlki altı ayda bebeğin dokunma, görme, işitme ve hareket duyularının uyarılması çevreye ilgisini arttırır ve gelişimini destekler. Dilini ve konuşma yetisini kazanmasında işitsel uyarımların büyük etkisi vardır. Sesleri dinleyip, taklid etme yeteneğinin gelişmesini desteklemek ve dikkatini yoğunlaştırmayı sağlamak için, eğitimde seçilecek araçların ses çıkarır özelliğe sahip olmasına dikkat edilmelidir. Çevredeki nesnelerle ilgilendiklerinde, yetişkinler oyuncak temin ederek cevap verirlerse, bebekler bu oyun ve oyuncaklar sayesinde iletişim kurmak için harekete geçerler.

İşitsel gelişimi sağlayan oyuncaklar, kendiliğinden ses çıkaranlar ve çocuğun çalıştırması sonucu ses çıkaranlar olmaka üzere iki özellik gösterirler. Bu tür oyuncaklarla gelişimleri desteklenirken, yatağı veya oyun parkı da evin yaşanan bölümlerine yerleştirilirse farklı sesleri duyarak işitsel becerisini geliştirme imkanı verilmiş olacaktır.

7-12. aylar arasında, işitsel algı gelişimi hızlanır. İşitme duyusunun, görme, kinestetik duyuları ile desteklenerek, işbirliği içinde geliştiği ve düzenli görev yaptığı görülür. Elindeki nesneden ses çıkarabilmek için yapılması gerekli hareketi bilir. Bu aylarda sesleri dinleme özelliği yerleşmiştir. Olumlu, olumsuz ifadeleri anlayabilir. Sesini alçaltıp yükseltebilir. Nesnelerden çıkan sesleri tekrar tekrar duymak ister. Bildiği sözcükleri dinler, bilemediklerini anlamaya çalışır. 9. ayda duygularını sesle ifade etme eğilimi vardır. Üfleme yoluyla sesleri taklide çalışır. Müzik sesine doğru hareket edip sese ulaşır. Nesnelerin çıkardığı seslere dikkat eder, öğrenmeye çalışır. 11. ve 12. aylarda ise hayvan gördüğünde sesini taklit

etmek gibi, varlıkları özellikleriyle birleştirir. 12. ayda dilin, ifade işlevinin farkına vararak, konuşmak için çaba sarfeder.

13 ile 18. aylar arasında sözcük dağarcığı genişler, tek sözcüklü ifadelerde artış görülür. “Ağzını aç, bana ver.” gibi emirleri yerine getirir. Kısa hikayeler dinleyip tekrarlar ister. 18 aylık olduğunda iki isim fiil yapılı, iki sözcüklü cümleler kullanır. El kuklası, telefon gibi sözel oyunlar oynar. 50 kadar sözcüğü anlayarak uzun süre aklında tutabilir ve anlamlarını birleştirebilir. Kendinden emin ve hızlı bir şekilde sesin yerini ayırt edebilir.

19 ile 36. aylar arasında önceden duyduğu sesleri tanımaya ve müzikle birlikte hareket etmeye başlar. 16. aydan sonra, bir dakika veya daha uzun süre teypten şarkı dinleyebilir. Kendisi de şarkı söylemekten ve tempo tutmaktan hoşlanır. Bu devreden sonra gelişim hızlanır. İşittiği ses kaynağının ismini öğrenip kendiliğinden bu sözcükleri kullanır. Eğitimle zil sesi, hışırtı, ıslık, alkış sesi, kesme, vurma, düşme sesleri, yumuşak, yüksek, kuvvetli, alçak vb. ifadeleri kullanmayı öğrenir.

2 ve 3 yaş arasında çocukların kişisel gelişim özelliklerini inceleyecek olursak, artık sözcükleri ve cümleleri daha rahatlıkla kullanabildiğini gözlemliyoruz. Aynı şarkının ya da öykünün tekrar tekrar anlatılmasını ister. Öykünme yoluyla şarkı öğrenemez, öğretmenin ağzını takip ederek, aynı anda ve hatta önceleri son sözcükleri yakalayarak şarkıya katılırlar. Bu durumda incelen ve kalınlaşan sesleri, vücut devinimleriyle birleştirerek, ses farklarını algılamaları sağlanmalıdır. Sözcükleri algılamaya başlayıp, yavaş yavaş eşyalarla bağlantısını kurup, kelime dağarcığını oluşturduğu bu dönemde, nesneleri resimlerden tanır. İki sayıyı yineleyebilir. Günlük yaşantımızda ve resimli kitaplar yardımı ile kelime hazinesini, dolayısıyla işitsel becerilerini geliştirmesine yardımcı olabiliriz.

Bu gelişimden sonra, 3 yaşına geldiğinde, algılama ve işitme becerisi kuvvetlenir, çünkü kelime dağarcığı artmıştır. Birçok farklı sözcükle, düşündüklerini anlatır. Çalınan enstrümanlara ilgi duyar ve çalınan müziği dinlemeye başlar. Birlikte başlamayı ve bitirmeyi algılayabilir. Çevredeki sesleri dikkatle dinlemeye yönlendirilir. Müzikal kavramların temelleri bu yaşta atılır. Kuvvetli ve hafif ses, hızlı ve yavaş tempo, ince ve kalın ses, uzun ve kısa ses algılama çalışmalarına yer verilirse, işitsel becerisi için temel hazırlanmış olur. Sesinde henüz melodik yapılanma başlamamıştır. Çocuklarda ilk vokal oluşum, hayvan ve araç seslerinin taklidi ile başlar. Konuşma sesinin incelik kalınlaştırılması şeklinde kullanılan sesleri, ancak 4 yaşından sonra melodik bir yapıda algılar.

4 ve 5 yaş çocuklarının işitsel gelişim özellikleri incelendiğinde, eski dönemlere göre, daha rahat iletişim kurdukları ve işitsel becerilerini kendilerini ifade etmek için kullandıkları gözlenmektedir. Cümle kurarak konuşmak, onun için eğlence halini alır. Sosyalleşme başlamıştır. Benzer tek heceli sözcükleri tekrarlamaktan hoşlanır. Hayal ürünü hikayeler anlatır, doğaçlamalar yapar. Bu, onun ilk yaratıcılığıdır. Dinlerken işitsel becerisini ve dikkatini eskisinden daha iyi kullanır. Şarkılara ritmle eşlik edebilir. Sesinde melodik yapılanma başlamıştır. Yüksek ve alçak tonda sesleri tanımlayabilir. Uzun cümleleri yineleyebilir. Acıkınca, uykusu geldiğinde ve üşüdüğünde, ne yapması gerektiği ile ilgili soruları doğru yanıtlar. 5 yaşında yaşını bilir. Sabahı akşamı, dört ana rengi birbirinden ayırdedebilir. Ses özelliklerinin ayrımını yapabildiği gibi, bu sesleri şarkılarda da rahatlıkla kullanabilir. Basit melodi tekrarlarını yapabilir. Fakat koordinasyon yeterli değilse, hataları olabilir. Çeşitli müzik elemanlarına cevap olarak bedeninin çeşitli kısımlarını kullanarak sesler yaratabilir. 6 yaşında çocuk, bedensel ve işitsel açıdan daha gelişmiş olduğu için vurmali çalgılar kullanırken zorlanmaz. Birer, ikişer ölçülük, iki veya üç sestem oluşturan müzik cümlelerini

ve sıra sesleri duyup alabilir. Ritm aletlerini, mziğın içinde belli yerlerde kullanmada daha dikkatlidir. Melodik yapılanmasında daha net sesler duyulur. Mziğ, yk yaratma ya da mziğ içine yerleştirmede fantaziler yaratır. Eğitsel amaçlı şarkıları zevk ve başarıyla dramatize eder. Çevresel seslerle oldukça fazla ilgilidir, artık evden dışarıya açılmaya başlamıştır. Kendince beste yapmaya başlar, sözlerini de kendisi, o anda yaratır. Enstrümanda alacağı ezgilerin oyunlu ve dramatize olması öğrenmeyi kolaylaştırır. Aynı anda alan iki farklı sesi ayırt edebilir. şarkıyı tümenden gelim metodu ile öğrenir. Basit ezgili halk oyunlarının şarkısını söyleyerek halay çekebilir. Müzik dersinin temel hedefi olan ses eğitimi, şarkı söyleme, ritm duygusunu geliştirme, dinleme eğitimi, müzikal yaratıcılık daha bilinçli yapılabilir. Yarım sesleri olmayan pentatonik şarkılarda sesini daha cesaretle kullanır. Bu da onun, işitsel algılamada yeni kulak gelişiminde tam seslerin oturmuş olduğunu gösterir.

Alman müzik eğitimcisi Orff ve Macar eğitimci Kodaly'e göre çocuklarda ilk melodik yapılanma inici minör aralığıyla başlar. Müzik eğitimcisi Carl Orff'un 1971'de Ball State Üniversitesi'ndeki ekibi ile yaptığı çalışmada, çocuğın doğal fiziksel gelişiminin sonucu olarak işitsel algılamasına uygun olan dizinin pentatonik dizi, ilk melodik seslerin ise inici minör üçlü seslerden oluştuğuna sonucuna varılmıştır. Çocuklar tarafından kolay öğrenilen şarkıların, fiziksel kapasitelerine denk şarkılar olduğuna saptanmıştır.

Okul öncesi dönemde, ritm tutabilme, sesleri tanıma, ses ile kaynağını eşleştirebilme, benzer ve farklı sesleri ayırt edebilme, sesin yönünü, yakın veya uzak oluşunu, şarkı dinleme ve söyleyebilme, sesin ritmine göre hareket etme, kavramları müzik aracı ile kazanabilme gibi beceriler, ancak çocuğuna destek olunduğuna takdirde kazandırılabilir. Bu gelişmeler yaş açısından kesin sınırlar içinde çizilmemiştir. Genel gelişimin

değerlendirilmesi düşünülmüştür. Gelişim basamaklarında eksikler bulunursa, devam eden süreçte yapılacak uygulamalar çocuk tarafından daha zor algılanır, gelişim geriden takip edilmesi sebebiyle açığın kapatılması için daha fazla çaba göstermek gerekir.

Oyunlarında, çevredeki seslerle bağlantı kurularak çevreyi algılayıp bilgi dağarcığına yeni konular eklemesi, bilgilerini kullanabilmesi için yaratıcı drama ve oyunla destekli müzik eğitimi yapılması doğru uygulamalar olacaktır.⁽¹⁷⁾

3.1.2. Kas Gelişimi

Bebeklik döneminde sırtüstü yatırp, kollarıyla bacaklarını açıp kapamak şeklinde beden hareketleri yaptırmak, bacaklarını ağır ağır bisiklet hareketi yapar gibi çevirmek, bir yandan da şarkı söyleyerek veya konuşarak iletişimi sağlamak, duyunların uyarımı açısından gereklidir. Bu sayede kas gelişimi de desteklenmiş olur.

Bir aydan itibaren bebeğin kas gelişimi, yatağının üzerine, bebeğin uzanabileceği yüksekliğe ve göz kontağı kuracağı şekilde renkli, hareketli ve ses çıkaran oyuncaklar asılarak dokuzuncu aya kadar desteklenebilir. Böylece hem işitsel algı hem de kas gelişimine yardım edilir. Bir yaşına kadar bebeğin rahatlıkla tutabileceği, ağız güvenli şekilde kapatılmış kutu içine taş, para, pirinç, çingirak gibi nesneler koyularak, sallayınca ses çıkaran oyuncaklar kullanılabilir.

¹⁷ Servet Bal (Doç. Dr.) ve Arıtan, İsmihan (Yrd. Doç. Dr.), 0-6 Yaş Çocuklarının Müzik Eğitimi, s.12.

3. aydan itibaren elindeki nesneleri fiziki gelişimine göre farklı amaçlarda, ama her adımda kendinden biraz daha emin ve ilerlemiş şekilde kullanmayı öğrenir.

Çocuğun gelişiminde en önemli ilerleme ve değişimler, öğrenmeye, konuşmaya ve yürümeye başladığı zamanlarda ortaya çıkar. İki yaşında, düşünce sisteminin gelişimiyle birlikte, gördükleri duydukları arasında kurdukları bağıntılarla müzikal gelişimde ilerleme kaydedilir. Müzik çalındığında asker gibi yürüme, belini oynatma gibi hareketlerle eşlik edebilirler. Hareketlerini duydukları müziğe göre şekillendirirler, fakat ritmi kavramak yerine şarkıların sözlerine dikkat ederler.

Çocuk 15. aydan itibaren, kollarını, bacaklarını kullanarak basamakları tırmanabilir. İstediklerini parmakla gösterebilir. 18. aya geldiğinde sendeleyerek koşabilir, üç küple kule yapabilir. Kaşık kullanabilir. 21. ayda 5 küple kule yapabilir, küplerle tren yapabilir. 24. ayda topu atarak tekme atabilir, çizgi çizmeye çalışır. 30. ayda tek ayak üstünde durabilir. Parmak uçlarına basarak yürüyebilir.

Bu gelişimlerden sonra, vücudunu daha koordineli kullanabildiği için müzik eşliğinde yaptığı hareketler değişiklik gösterir. Çeşitli şekillerde sallanma, zıplama ve dönme yaygındır. Bu yaştaki çocuklar, artık müzik dinlemeye başlarlar. Zaman zaman oturarak müziğe konsantre olur, bazen de hareketlerle eşlik ederler. Alan kullanmaya başlarlar. 3 yaşındaki çocuğun hareketleri dans niteliğindedir. Dönerek odada dolaşır veya elindeki oyuncacı ahenkli şekilde sallar. Müzik aletlerine dokunmak ve onları çalmak ister.

3 ve 4 yaşlar arasında küplerden köprü kurabilir. Ayakkabısını ayağına giyerek düğmelerini ilikleyebilir. Çizilen bir çemberi bakarak çizebilir. Kareyi kalemle kopya edebilir. Ritm aleti ile yürüyebilir. Ritm vuruşlarında yavaş vuruşlarda değil, hızlılarda daha başarılıdır. Teypten

dinlediği müzikal grup veya sololara o an uydurduğu hareketlerle eşlik etmeye çalışır. Enstrümanlara elleriyle vurarak, sallayarak, telleri titreterek kullanma becerisi kazanır. Ritm sopalarını kullanabilir. 4 ile 5 yaşları arasında çocuklar, fiziksel oyunları eskiye oranla daha kolay başarabilir. Üçgen ve çöpten insan resmi çizebilir. Artık hareketleri başarabilme, vücudunu kullanabilme devresi yavaş yavaş atlatılmış, beden ve hareketler düşünceleri ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır. Dinleme eğitiminin daha rahat verildiği bu dönemde, çocukların söylediği şarkılara ritmik eşlik edebilir. Hareket becerileri gelişmiştir, müzik eşliğinde vücudunu daha çeşitli ve rahat kullanabilir.

5 ile 6 yaşlar arasında başı, gövdesi, kolları ve bacakları olan insan resmi çizebilir. Bedensel olarak daha dayanıklıdır ve onu eskiye oranla daha rahat kullanabilir. Ritm aletlerini kullanırken zorlanmaz. Oyunlarda el ve ayak hareketleri yapabilir.

Çocuğun fiziksel kas gelişimindeki özellikler dikkate alındığında, müzikal gelişim açısından ilkönce ritm duygusunun gelişimi sağlanmalıdır. Ritm aletlerinin ilk başta düzensiz, sonra düzenli eşlik çalgısı olarak pek çok oyun içinde kullanabilmesine fırsat verilmelidir. İncelemede gelişim evrelerinde yapabildiği hareket ve davranışların ayrıntılı ele alınmasının sebebi, bir önceki davranışın bir sonraki davranış üzerinde çok etkili olduğunu belirlemek, müzik öğretmenin bu genel gelişim hakkında bilgi sahibi olarak, çocuğun özgüvenini sarsacak, o dönem becerisinin ilerisindeki uygulamalardan kaçınması gerekliliğini vurgulamaktır.

3.2. Ruhsal Gelişim

Ruh sağlığı, eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Okuldaki öğrenime karşın olumsuz bir ruhsal gelişim, zihinsel başarı ne olursa olsun, olumsuz tutumlara sebep olur. Başarılı bir öğrenciyle, başarısız bir öğrencinin ileride

sorunlarını çözme biçimleri farklı olacaktır. Müziksel gelişime bağlı zeka, kişilik ve sanatsal yaratıcılık gelişimi, çocuğun daha sonraki yaşamı için önemli bir süreçtir.

3.2.1. Zeka ve Kişilik Gelişimi

“Zeka sözcüğü edinilmiş bilgiden çok, bilgi edinme yeteneği anlamını taşır. Bir piyanistin ya da akrobatın yeteneği gibi, bu yetenek de alıştırmaya ve uygulamaya kazanılarak pekiştirilir. İnsan, zeka olmadan çağdaş ve karmaşık dünyadaki varlığını sürdüremez, ilerleme yapılamaz. Bu sebeple, zekanın işlenmesi, konu ne olursa olsun, eğitimin temel amaçlarından olmalıdır.”⁽¹⁸⁾

Çocuklar okul öncesi dönemde güçlü bir zeka potansiyeline sahiptirler. Gerekli uyarılar yapıldığı takdirde, hayatı boyunca sürdüreceği temel becerileri geliştirip, öğrenme karşısındaki genel tavırlarını hayata bakış açılarını bu dönemde olumlu şekilde biçimlenmektedir.

Doğa vergisi yetenek olan zeka, doğuştan ve büyük ölçüde kalıtımın etkisi ile belirlenir. Çocuğun zeka gücü, anne babanın zeka ortalamasına yakın, biraz üstü etken kalıtım değildir. Çocuğun ana rahminde uygun beslenmesi, beynin kanlanma ve oksijen alımının yeterli olması gereklidir. Örnek olarak, doğum esnasında bebeğin uzun süre nefessiz kalmasıyla beyin gözelerinin ölmesi veya beyin dokusunun doğumdan sonra meydana gelen yaralanmalarla tahrip olması gibi olaylar zeka potansiyelinin düşmesine sebep olur. Diğer bir önemli etken ise, zeka yeteneğinin işlenme olanağının bulunmasıdır. İlk yaşlarda uygun beslenme ortamı, anne babanın uyarması ve ilgisi zekayı geliştirebilir. Ama bunun tersi de mümkündür. Uyarılma ve

¹⁸ Russel, Bertrand, Eğitim Üzerine, s.51.

ilginin yetersiz olduğu evde zeka gelişemez. Oluşacak eksikliklerse, daha sonraki çabalarla tamamen düzeltilemez. Yoksul ve eğitimsiz aileden gelen çocuk sağlıklı olsa da, zeka gelişimi yavaştır. Okul çağına geldiğinde yaşıtlarından geri kalmıştır ve öğrenime hazır değildir. İlk başarısızlıkları, öğrenme istek ve çabasını da söndürür. Bu durum, benzer iki tohumu alıp, birini sulak ve bereketli bir toprakta, diğerini çorak toprakta kendi halinde büyümeye bırakmaya benzer. İlk tohum serpilir, ağaç olur, diğeri cılız ve bodur bitki halinde kalır. Anne babanın çocukla yeterince ilgilenmemesi, aile içinde yaşanan huzursuzluklar, uygun çevre uyarıcılarının bulunmaması, çocuğun zekasını olumsuz yönde etkiler. Geçici bir süre içinde de olsa, zeka işlerliğini kaybedebilir. Zekanın gelişmesi ilk yıllarda hızlı, daha sonraki yıllarda yavaştır. Genellikle 15 yaşından 20 yaşına kadar zekanın yavaş geliştiğı, sonra durakladığı söylenir. Bu yaştan sonra gelişen, bireyin bilgi, beceri ve tecrübeleridir. Temelde zeka gücü aynı kalır, hatta yaşlandıkça azalma gösterir.

Zihinsel yeteneklerin gelişmesinin bilimsel incelemesini yapan Jean Piaget adlı İsviçreli ruhbilimci, iki yaşından önce kavramların belirmediğini, gerçek anlamda zeka yeteneğinin gelişemediğini savunarak bu döneme “duyusal devinim dönemi” adını verir. Çocuk bu dönemde duygularını kullanarak uyaranlara uygun tepkileri verir ve bedenini amaca uygun kullanabilmeyi başarır, yaptıklarını tekrarlayarak özümser. İki ve dördüncü aylarda ellerini izleyebilir ama nesnelere sadece görüş alanında ise uzanabilir. Daha sonra nesnelere sadece görüş alanında ise uzanabilir. Daha sonra nesnelere sadece görüş alanında ise uzanabilir. Daha sonra nesneleri kavrayıp, ağzına götürerek, emme işini başarır. Görüş alanı dışındaki nesneler onun için yoktur. Sekizinci aydan sonra, saklanan nesneyi arayıp bulabilir. Bir yaşından sonra yeni denemelere başlar. Elindeki değnekle nesneyi kendine doğru çekmeye çalışır. 2. yaşın sonundan başlayarak kavramlar

gelişmeye başlar. Piaget, 2 ve 7 yaşlar arasındaki döneme “işlem öncesi dönem” adını vermiş, bu devreyi de ikiye ayırmıştır. 2, 4 yaş arasındaki devre “kavram öncesi devre”dir. Çocuk, nesneleri başka şeylerin simgeleri gibi kullanmaya başlar. Değneyi bir at gibi kullanabilir, bebeklerle canlıymış gibi konuşur, dilini hızla geliştirir. Sayı, zaman, renk, büyüklük kavramlarını algılayışı henüz çok yenidir. 4-7 yaş arasındaki “sezgi evresi”nde, çocuk eşit ağırlıkta ama farklı büyüklükteki nesneleri algılayamaz. 5 yaşından sonra ise farkı anlayabilir.

“Gerekli uyarılar yapıldığında bu basamaklar daha hızlı ve doğru gelişerek, düşünce, mantık yürütme, usavurma gibi yetenekler zekaya paralel erken gelişir.”⁽¹⁹⁾ Ruhbilimci Jean Piaget 1936 yılında yayınlamış olduğu “The Origins of Intelligence in Children” adlı kitabıyla çocuğun zeka gelişmesinde çevre etkinlerine değinerek, ne kadar fazla şey görür ve duyarsa, daha fazlasına o ölçüde ihtiyaç duyacağını belirtmiştir.

Çocuğun zekası oluşurken, dış nesnelerden edinilen izlenimler, adeta duyuların kapısını aralayarak ruhsal yapıyı etkiler ve birbirleriyle buluşup, karşılaşarak, örgütlenip zihni oluştururlar. Oysa çocuk; çevresinin etkisi ile pasif bir varlık şeklinde düşünülerek yetişkinlerin baskısı altına alınır. İçi doldurulacak boş bir kutu, yoğrulacak bir hamur şeklinde düşünülür. Araştırmalar, çocuğun çevresinin zihinsel gelişimindeki rolünün küçümsenmemesi ve üzerinde önemle durulması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır.

Çocuğun zekasını geliştirebilmek için, çevresinde görüp, sesini işitebileceği nesnelere gereksinimi vardır. Zekasını, becerilerini geliştirebilmek için, üzerinde çalışabileceği şeylere ihtiyacı vardır. Oysa aile,

¹⁹ Yörükoğlu, Atalay (Prof. Dr.), Çocuk Ruh Sağlığı, s.79.

çevresinde, bu ihtiyaca uymayarak eşyaları ellemesini yasaklar. Böylece, gelişimin bu dönüm noktası, yasaklarla engellenir. Zeka, çocuğun temel öğrenme kabiliyetlerinin bütünü, insan beyninin karmaşık bir yeteneğidir. Zihnin, birçok becerisinin uyumlu çalışması sonucu ortaya çıkan yetenekler bileşimidir. Zihnin algılama, düşünme, usa vurma, öğrenme işlevlerini içerir. Yani zihnin öğrenme, öğrenilenden yararlanabilme, yeni durumlara uyabilme, yeni çözüm yolları bulabilme yeteneğidir. Zeki insan ise, öğrendiğini değerlendiren, yeni durumlara çözümler getirebilen kişidir. Bunu başarabilmek ise, nesneler, sayılar, düşünceler ve olaylar arasında bağlantı kurarak, buradan sonuca gitmekle mümkündür. Çocuğun temel öğrenme yetileri ne kadar geliştirilir, genişletilirse, buna paralel zeka da o ölçüde gelişecektir. Uygulanmış zeka testlerinde, çocuğun dikkatini toplayarak masalı, hikayeyi dinleyebilme, anlamını özetleyebilme, bir cümledeki sözlerin sıralanış biçimlerini hatırlayabilme, parçaları birleştirip bütün oluşturma gibi yetenekleri ölçen bölümler bulunur. Bu ve bunun gibi yetenekler çocuğun okul öncesi dönemde kazanacağı temel öğrenme yetenekleridir. Bu geçirilen dönem, öğrenmeyi öğrenme dönemidir. Bu dönemde çocuk en yüksek oranda zeka uyarımının içinde bulunmalıdır. Bireylerin zeki olabilmesi ise nitelikli ve gerekli uyarılara sahip okul öncesi dönemde verilecek eğitimle mümkündür.

Kişilik de, bireyin hayatında ve başarısında çok önemlidir. İnsanın duygu ve davranış özelliklerinin birleşimi olarak tanımlanabilir. Hem kalıtsal niteliklerle, hem de çevresel etkileşim sonucu biçimlenir. Tekrarlanan tepki ve hareketler kalıplaşır ve kişilik çizgilerini oluşturur.

Zekanın tek başına başarıyı yaratacağı düşünülemez. Çevresel etkenler, heyecan sonucunda meydana gelen güçlükler sebebiyle zekalarını gerektiği gibi kullanamayıp, verimlilik gösteremeyenler olduğu gibi, kişiliklerindeki olumlu özelliklerden dolayı, zeki kişilerden daha fazla başarı

kazanmış orta zeka ölçüsüne sahip kişiler de vardır. Önemli olan, zekanın kişilikle bağdaşmasıdır. Kişiliği yerine oturmamış, özgüveni gelişmemiş bireyin başarılı olması da güçleşir.

“Çevre etkisiyle değişime uğramayan çok az kalıtsal özellik vardır. Daha önce belirtildiği gibi, zeka bile çevre etkileriyle ilişki içinde körelir veya gelişir. Fakat zeka ile karşılaştırıldığında, kişilik oluşumunda çevre etkenleri daha ağır basar. İnsanın duygulu ve saldırgan özelliklerin, büyük ölçüde eğitim belirler. Önyargılar, beğeniler, kuruntular eğitimin ürünleridir.”⁽²⁰⁾

Zeka, kişilik, çevresel uyarılar ve buna bağlı yan etkenlerin hepsi birarada, uygun şekillerde oluşturulduğunda, sağlıklı bireyin temel oluşumları sağlanmış olur.

3.2.2. Yaratıcılık Yetisinin Gelişimi

Sosyal bakımdan yararlı kavram ve davranışların kazanılması, eğitimin en önemli amacı olmakla beraber, bir diğer önemli amacı da, başka kuşakların yaptıklarını yineleyen değil, yeni şeyler yapabilme yeteneğine sahip yaratıcı insanlar yetiştirmektir.

Yaratıcı olmayan birey yoktur. Her bireyin yaratıcı olduğu, Pennsylvania Eyaleti Üniversitesi'nin Sanat Eğitimi Bölümü tarafından yapılan yaratıcılıkla ilgili bir araştırma sonucu desteklenmektedir. Sadece az veya çok engellenmiş, uzun ya da kısa süreli eğitime gereksinmesi olan bireyler vardır. Yaratıcılık, yalnız, bilim adamları ve sanatçıların tekelinde olan yarı mistik, rastlantısal tanrı vergisi, güç veya olağanüstü bir yetenek olarak görülüyorsa da, sosyo-kültürel çevreyle yakından ilgili her yaştaki

²⁰ San, İnci (Dr.), Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık, s.18.

bireyde bulunan gizli güç olarak kabul edilmelidir. Ancak bu şekilde yaratıcılık teriminin kullanımını tanrısal boyuttan ayırıp, tüm insanların farklı derecelerde geliştirebileceği özel bir yetenek olarak değerlendirebiliriz. Böylece yaratma eyleminin toplumsallaştırılması sağlanır. Eğitimci J. Dewey “Yaratıcı bireyin olağanüstü yeteneklerle dünyaya geldiğine sadece aptal kitleler inanır.” şeklinde konuyla ilgili düşüncelerini belirtmiştir.

Yaratıcılık konusunun, katılma ve buluş yoluyla yaratıcılık şeklinde ikiye ayrılması eğitim için çok önemlidir. Katılım yolu ile yaratıcılık, öğrencilerden çoğunun gerçekleştirebileceği nitelikte yaratıcılıktır. Buluş yoluyla yaratıcılık ise, az kişi tarafından başarılabilir. Çünkü öğrencilerin yetenekleri yanında, öğretmenin de bu yetenekleri harekete geçirebilmesi için hayal gücü ve hüneri gereklidir.

Çocuğun ve gencin yaratıcı olabilmesi için olaylar ve nesnelerle ilgili sürekli soru sorması, dış dünya ile kendi duygu ve düşüncelerini etkileşime sokması gereklidir. Bu doğrultudaki şarkı sözleriyle, çocuk sıkılmadan ve zorlanmadan yaratıcılığın temelleri atılabilir.

Yaratıcı bireyin bazı temel kişilik özellikleri, sorunlara duyarlı olma, akıcı ve düzgün düşüncelere sahip olma, düşüncelerinde esnek, girişimci ve hırslı olabilmedir. Toplumun kaderi, o toplumdaki insanların yaratıcılığına bağlıdır. Yaratma ortamının ya da çevrenin yetersizliği durumunda; öğrenciler olumsuz davranış özellikleri ya da “negatif yaratıcılık” olarak adlandırılan bitirmek, kesmek, öldürmek, yok etmek, engel olmak, pencereden atmak, uzaya yollamak veya dövmek gibi olumsuz düşünceler edinirler. Bu düşüncelerle kişilik yapılarının temellerini oluştururlar.

“Sosyal çevre, çocuğun bütün gereksinimlerini karşılayamaz, hatta çocuğun arzularının ve yaratıcı düşüncelerinin büyük bir kısmını engeller. Çocuğun bilincinden uzaklaştırmak zorunda kaldığı eğilimler, bilinç altında

faaliyetlerine devam eder ve değişik şekillerde bilince uyarak gerçekleşmeye çalışır. Desteklenen veya engellenmeyen eğilimler, yararlı yönleri eğilerek yaratıcı güç haline dönüştürülür. Sosyal yaşamın iyi karşıladığı durum ve hareketlere kaynak oluşturur. Engellenen eğilimler ise, bu olumlu yolu izleyemeyerek, bilinç altında zararlı güçler halinde faaliyetlerini sürdürürler. Bu tür eğilimleri engellenen bireyin bilinç altında baskıyla susturulmuş düşüncelerin zorlamasıyla, karşıt baskı çevreyle çatışmalar, çeşitli huzursuzluk, endişe ve sıkıntılar oluşur.”⁽²¹⁾

Varlığında birçok olanaklar saklı olan insanda bunların ortaya çıkarılması ailede başlar, daha sonra okul yıllarında alacağı tutarlı eğitimle yoğunlaşır. Öğrencilik yıllarının sona ermesiyle bitmez, kullanılmaya devam eder. Bağımsız düşünmeyi, kendi sorumluluğunu taşımayı, özeleştireyi, yaratıcı çözümleri bulabilmeyi öğrenen birey, varlığında bulacağı gizli kalmış olanaklarla verimli bir gelecek yaşar.

“Yaratıcılık sadece zihnin düşünsel kabiliyetlerden doğmaz. Düşünmenin yanı sıra, duyu ve duygular imgeleme gücü gibi yetiler ve tümünün birbirleriyle bağlantıları şeklinde oluşur. Buluşların, yani yeni düşüncelerin temeli olan yaratıcılıkta, zihnin tüm yetenekleri, düşünce duyu, duygu, imgelem ve imgeleme etkileşim halindedir.”⁽²²⁾

Yapıcılık ve yıkıcılık, güçlü olma isteğini doyurur. Genellikle yapmak daha zordur. Bu sebeple, yapıcılığı başaran insan, daha fazla doyum sağlar. Yıkma daha kolay olduğu için, çocuğun oyunları bununla başlar, daha sonra yapıcılığa geçer. Kumsalda kumdan yapılan pastaları küreği ile

²¹ Özgü, Halis (Dr.), Çocuk Psikolojisi, s.82.

²² San, İnci (Dr.), Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık, s.21.

yıkan çocuk, kendisi kum pastası yapmayı öğrenir öğrenmez, yapmaktan zevk alır ve yaptıklarının yıkılmasına izin vermez.

Sanatsal uğraşta, ister ürün vererek, ister yalnızca izleyerek olsun, zihinsel süreçleri harekete geçirmek sanıldığı gibi sadece duyu ve duygusalın uyarılmasıyla olmaz. Düşüncelerin de uyarılması gereklidir. Akıl ve duygular birlikte kullanıldığında, nitelikli oluşumlar elde edilir.

Bu anlatılanlar ışığında sanatın ve yaratıcılığın önemi kavranmalı, küçük yaştan itibaren akıl ile desteklenmeli, çocuğun yaratıcılığı keşfedilmeli ve yönlendirilmelidir. Çünkü yaratıcılık ancak, kişiliğin oluşumu ve gelişimi süresince verimli şekilde geliştirilebilir.

BÖLÜM IV

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SANAT EĞİTİMİ

Okul öncesi dönemin kaç yaşında başladığı tartışmalarında, yaş sınırı zaman içinde, annenin gebelik dönemine kadar indirilmiştir. Bu yaklaşımlar gözönünde bulundurularak, “çocuğun bu dönemdeki sanat eğitimi olanakları dahilinde mümkün olan en erken yaşta başlamalıdır”⁽²³⁾ şeklinde belirlenebilir.

Sanat eğitiminin amacı, belli bir dalda uğraşısı olan bir sanatçı yetiştirmek değildir. Amaç, sanatla eğitimidir. Sanat uğraşısında bulunan kişinin, sanat eserleriyle karşılaşp, onu değerlendirdiğinde harekete geçen bütün zihinsel yeti ve süreçleri olan duyu, duyum, algılama, düşünme ve çağrışım gibi özelliklerini eğitmektir. Varılmak istenen nokta; sanatı seven, algılamaya hazır, hem eski zamanların, hem çağının sanat eserlerini değerlendirecek yetenekli kişiler yetiştirmektir. Sanat eğitimi denildiğinde; yalnızca birkaç öğretim dalı değil, eğitim ve öğretimi tümü ile kapsayan, onları yenileyen bir ilke anlaşılmalıdır. Genel eğitimin bütünleştirici bir bileşeni ve düşünsel eğitimin de temeli olarak düşünülmeli, kişiliklerin olumlu, uyumlu bütünsel gelişimi sürecinde, kişiliğin yaratıcı ve üretici güçlerini ortaya çıkarıp geliştirmesi amaçlanmıştır.

Sanat alıcısı veya sanat severin eğitimi; okul öncesi, okul dönemi ve meslek sonrası sanat eğitimi şeklinde düşünülecek olursa, hem süreç, hem nitelik, nicelik açısından birbiriyle farklı özellikler gösterdiği görülür. Bu dönemler; birbiri üzerine süregelen devamlılık ilkesinin benimsendiği bir süreçtir. Bu üç aşamadaki sanat eğitimi; bireyin görsel, işitsel ve diğer

²³ Erinç, M. Sıtkı, Kültür, Sanat, Sanat, Kültür, s.72.

duyulara bağılı yargılama ve yaratma yetilerini geliştirmek, ilgi alanlarını tanıtarak kendilerini keşfedebilme imkanı sağlamak, bu alanda uğraşı olanaklarını göstermek, ruhsal ve fiziksel gelişime katkıda bulunmak amacı taşır.

“İngilizce konuşma bilgisi ile doğmayız. Ancak nasıl İngilizce konuşulacağını öğrenme kabiliyeti ile doğarız.” Yürüme bilgisi ile doğmayız. Yürümemiz gerektiğini öğrenme yetisi ile doğarız. Bu örnekler, doğuştan kısıtlı şekilde kazandığımız özelliklerin zaman içinde nitelikli duruma geldiğini açıkça ifade etmektedir.

Sanat eğitimi açısından önemli olan, çocuğun bilinçli duygularını dışa vurmasıdır. İnsanın olaylar hakkında ne bildiği kadar, ne hissettiği de önemlidir. Fakat sanatı sadece sezgiye veya duygulara bırakmak da doğru değildir. Fazla duygunun çocukta aşırı akıldışı düzenleme ve kavramlara, duygunun eksik olduğu düşüncenin de kuru betimlemelere götüreceği bir gerçektir.⁽²⁴⁾

Yeni bulgular neticesinde; eğitimde yapılacak değişikliklerde, sanata ve sanat eğitime verilecek önemin asıl amacı daha çok sanatçı ve paralelinde sanat eseri yaratılması değil, daha iyi insan ve toplumlar yaratılmasıdır. Çocuklar; oluşturulacak temeller ve etkiler açısından, yapılacak reformların, iyiye gidişin öncüsüdürler. Yeteneklerin ortaya çıkması ve devam etmesi, en mantıksal konular da dahil, tüm öğrenilecek konular yönünden yararlıdır. Sanata önem ve yer vermiş sistemlerde, manevi yönün gelişimiyle beraber zihinsel yetilerin de geliştiği gözlenmektedir.

²⁴ San, İnci (Dr.), Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık, s.2,3.

Çocuğun sanat eğitiminde Türkiye'deki gelişim ve uygulamalar henüz yeni olduğu için dünyadaki uzman ve eğitimci görüşlerine değinmek yararlı olacaktır.

Eğitimci Ned Herrmann'a göre iki yarım küreden oluşan beynin bir yarım küresinin başat oluşu, insanın varoluşunun bir parçasıdır. Eller, ayaklar, gözler ve beynin farklı bölümleri arasında başatlıklar vardır. İnsan ana karnında, bu ikili parçalardan birini tercih ederek gelişmeye başlar. Bu tercihin hangi sebeplerle yapıldığı henüz bilinmemektedir. Beynin başat yarım kürelerinin varlığını bilmek eğitimciler için gerekli bir konudur. Çünkü bireyler bu başat yarım kürelerine ve parçalarına göre öğrenme biçimi ve düşünme geliştirirler. Eğer eğitim programları bireyin tercih ettiği öğrenme biçimine uymuyorsa, o birey, öğretilen konuyu ya farklı biçimde algılayacak ya da hiç algılamayacaktır. Bu başatlığı anlayarak; eğitim süreçlerinde yönlendirmek çocukların zaman ve enerji kayıplarını önleyecek, gelecekte sağlıklı şekilde yaratıcılıklarını ve iç potansiyelini güvenle sürdürecektir.

Sanat tarihçisi ve eğitimci Herbert Read, eğitimde en önemli konuların başında, psikolojik yönelişler ile ruhsal tutumları bilmek olduğunu ileri sürer. Estetik değerlerin eğitilmesini, eğitimin önemli ve temel görevi olarak nitelendirir. Read'in düşüncesine göre, şiir, edebiyat, müzik gibi anlatım biçimleri eğitimin kapsamına girer. Sanat eğitiminin amacı bilincin, zekanın, yargılama ve usavurma yetileri ile bunların dayalı olduğu tüm duyum ve duyguların eğitimidir. Bu özellik ve yetiler; dış dünya ile uygun, uyumlu ilişkiler kurabilecek şekilde yönlendirilebilirse, bütünleşmiş bir kişilik oluşturulabilir. Eğitim sisteminin yanlış tarafı, ayrı bölüm ve cepheler kurma düşüncesidir. Read, tüm yetilerin tek bir bütünsel etkinlik içinde birleştirilerek, bütünleştirilmesini savunur. Bilimle sanatı birbirinden ayırmamıştır. Önceki dönemlerde bilimle sanat arasında ayrılık yaratılmasının, bu iki etkinliğe dar ve sınırlı bakılmasına sebep olduğunu düşünmektedir.

Ona göre; ikisi de aynı gerçeklikle uğraşır ama, sanat gerçekliği betimler ve sergiler. Bilim ise bunu açıklar. Bugünkü eğitim sistemlerinin belli konulara ağırlık vermesi, geçmişteki eğitim sistemlerinde varolan mantığın egemenliğidir.

“Bir başka açıdan ise eğitim uzmanı Dewey’in çocukta saptadığı dört ana ilgi konuşarak anlaşma, sorma ya da birşeyleri ortaya çıkarma, birşeyler yapma ya da kurma ve sanatsal anlatım”⁽²⁵⁾ dır. Bunlarla beraber, çocuğun kişisel anlatım ve sözle aktarma olarak beliren toplumsal içgüdüğü yanında kalem, kağıt kullanma gibi yapıcı içgüdüğü vardır. Aynı zamanda oyunun da devinim ve mimiklerinde, imgelem gücünde, bu özellikler anlam bulur. Bazen maddeyi değişik şekillerde biçimlendirme uğraşısındadır. Yani içindeki sanat güdüğü anlaşılabilir ve yapıcı olmak içgüdüğünden çıkarak, aynı zamanda anlatıp, temsil etme isteğinden doğduğu için toplumsal güdüye bağlanabilir.” Dewey, tüm eğitim etkinliklerinde dış malzeme kullanmadan, çocuğun içgüdüsel tutum ve etkinliklerinin ön plana çıkarılmasını düşünmektedir. Taze enerjileri en etkili şekilde keşfederek örgütleyebilmek için tek yol sanat eğitimidir.

Eğitim uzmanı Dewey’den etkilenen eğitim uzmanı Edmond Holmes’te, saptadığı altı içgüdü arasına, dramatik içgüdü başlığı ile devinim ve eylem isteği, sanat içgüdüğü başlığı ile çizmek boyamak, şekilsel ifade, müzik içgüdüğü başlığı ile dans etmek ve şarkı söylemeyi almıştır.

Amerika ve diğer birçok ülkede, eğitime paralel, sistemde yer alacak sanat eğitiminin öğretimle bütünleşerek mi, yoksa yalnız mı ele alınacağı düşünülmüştür. Tek başına ele alındığında, ayrımlaşma, uzmanlaşma ve yapaya kaçması, bütünleştirici şekilde ele alındığında diğer bölümlerin

²⁵ San, İnci (Dr.), Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık, s.9.

hizmetine girme ve başka yaklaşımlar tarafından bastırılması tehlikesinin olup olmayacağı tartışılmaktadır. Derslerin teknik olarak mı, toplumsal anlamı vurgulayarak, toplumsal değişikliklerde araç olarak, gerçeğin yansıtıcısı olarak mı kullanılacağı konularına da tam olarak bir açıklık getirilememiştir.

Bu çelişkilere ve yetişmeye rağmen, sanat eğitiminde en çok duyu ve duyguların eğitime önem verilmiştir. Duyularla algılama, bilme, öğrenmenin önemli olduğu, çocuk duyarlılık ve duygunluklarının eğitilmesi yetilerini kullanabilme yollarının öneminin hem sanat eğitimi hem de genel eğitim açısından gerekli ve önemli olduğu vurgulanmıştır.

Okul öncesi sanat eğitimi ile, sadece sanatta değil, tüm ilişkilerde bireye düşünce alışkanlığı kazandırmalıdır. Bu sağlandıktan sonra estetik eğitime geçilmelidir. Düşünme yetisi ve varlığının farkına varma yani ben kavramı, sanata sadece ruhsal durumlar içinde yaklaşmayı engeller. Çocuk sanatı, kendisinin dışında ve içinde bütün olarak algılayıp, öğrenirse, sanata ve tüm faaliyetlere karşı tarafsız yaklaşmayı başarabilir. Bu tarafsız yaklaşım yeniliklere açık bir toplumu oluşturacaktır.

4.1. Okul Öncesi Dönemde Müzik Eğitimi

“Her sanat gibi müziğin de iletisi vardır ve duygular yolu ile zihne ulaşır. Fakat diğer sanatlardan farklı şekilde iletisi sadece işitsel biçimde, tınılarla insanlara ulaştığı için farklı önemleri gözardı edilerek sadece duygusal yönü ortaya çıkarılmaktadır.”⁽²⁶⁾ Bu sebeple de, eğitim sistemleri içinde gereken yeri kazanamamaktadır. Müzik eğitimini almamış birey, müziğin eğitici olabileceğini ve düşündürebileceğini anlayamayacağı için, müziğin iletisine ve sanatsal değerlerine kapalı kalır. Bu şartlarda müzik

²⁶ Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim, s.158.

anlamını yitirir ve duygusallaşır. İnsan, bu müzikle sadece kendini dinler ya da müzik işitilen ama dinlenmeyen, sessizliği bozan geçici bir gürültü şeklini alır. Bu açıdan, konunun önemini kavramış bireyler ve toplum oluşturabilmek için temelden kazandırılacak bilinç ve bu doğrultuda geçirilecek okul öncesi dönem gereklidir.

Çocuk yaşantısında önemli yer tutan müzikle, özellikle kitle iletişim araçları yoluyla, ister istemez iç içedir. Nitelikli bir müzik eğitimi almadıysa, kendisine sunulan her ürünü kabul edecektir. Gerektiği gibi öğrenilir, iletisi geçirilebilirse, müzik, çocuğun kişilik gelişimi ve sosyalleşmesinde, olumlu bir altyapı oluşturmasında önemli faktördür. Dünyaya geldiğinde, ses ve daha ileri dönemlerde ritm, onun için iki önemli unsurdur. Ritm ve sesi kavrayarak ritmik hareketler ve ölçülü sesler çıkarabilirler. Anne karnındayken bile son aylarda, yakınında olan seslere hareket ederek tepki verirler. Müziğin temeli, başlayabileceği en erken yaşta edineceği ses repertuarına bağlıdır. Duygularını yetişkinler gibi ifade edemedikleri için, çeşitli hareket ve sesleri kullanırlar. Duygu, düşünce ve izlenimleri ses, ritm ve melodilerle anlatan müzik sanatı aracılığı ile çocuğun atlama, sıçrama, vurma gibi davranışları, dans ve ritmik hareketleri, bağırmaları da şarkı söyleme şekline dönüştürülerek olumlu ve yararlı yönlere kaydırılabilir.

Çocuğun gelişim ve öğrenme açısından en verimli olduğu okul öncesi dönemde, ritm ve ses çalışmaları, doğayı ve müziği dinleme, şarkı söyleme, söylediği şarkıları dramatize etme yolları, resmetme, yaratma ve imgelem gücü, kendi dünyasını kurma içgüdüleri ile özgürlükleri ve yetenekleri kısıtlamayıp destek olunarak teşvik edilmelidir. Bu dönemde okul öncesi eğitim kurumlarının özgür ve uyarıcı ortamı, çocuğun farklı egzersiz ve aktivitelerde bulunmasını sağlayarak, zihinsel gelişimi hızlandıracak ve geniş kapsamlı bakış açısı oluşturacaktır. Bireylerde alt bilinçte oluşan imgeler düşünme, yani hayal kurma, hipnoz ya da uykuda düş görme durumlarında

ortaya çıkarlar. Bu oluşumlar, bir tür anlatım dilidir ve sanat etkinliklerinin temel parçalarındandır. Yönlendirilip eğitilebilirler. Dört ana zihinsel işlev olan düşünce, duygu, duyum ve sezginin ortak bütünlüğü ile dengeli, uyumlu bir kişilik geliştirecek birlik oluşturulur.

Müzik eğitimi üzerine diğer devletlerdeki uzmanların görüşlerini belirtmek, dünyada konuya verilen önemi ve yapılan çalışmaları vurgulamak, inceleme açısından yararlı olacaktır.

Sovyet ruhbilimci Lev-Vygotsky, çocuğun konuşma yeteneği ve gelişimi konusunda yapılmış olan ilk araştırmalardan sayılan “Düşünce ve Dil” adlı kitabında, konuşmanın çocuğun gelişimindeki önemini belirtmiştir. Söz ve düşüncenin birbiriyle ilişkisi, çocuğun somut sözcüklerden, soyut sözcük ve kavramlara geçişine değinmiş, çocuğa doğrudan “iyi, kötü, güzel, çirkin gibi kavramları öğretmenin yararsız olduğu ve bilincinin geniş alanlarını devreye sokacak eğitimin, çocuğun tüm zeka gelişimini hızlandıracığını belirtmiştir. Müziğin üstlenmiş olduğu bu önemli misyona karşın, ruhbilimciler okul öncesi dönemde konuşma, okuma, yazma, aritmetik, resim yanında el becerileri ve çevre algılamalarına önem verildiği halde, müzik üzerinde yeterince durulmadığını belirtmektedirler.

Bunun yanında, ABD’de müzik eğitiminin yaygınlaşmasına çalışılmış, toplumun her katındaki çocuğa eşit olanaklar tanınarak, eğitimlerine önem verilmiştir. Diğer bir ifade ile yetenekli çocukları seçip, onlara özel eğitim sunmak yerine, temel eğitim içinde müziğin her çocuğa eşit oranda verilmesi düşüncesiyle eğitim programlanmaktadır.

Müzik konusunda Japon eğitimci Shinichi Suzuki’nin kuram ve yöntemi ile sadece Japonya’da değil, dünyanın pek çok ülkesinde okul öncesi dönemde yoğun sayıda, kusursuz teknik beceri ve şaşırtıcı müzikalite ile keman ve diğer çalgıları çalabilen çocuklar yetiştirilmiştir. Suzuki’ye göre

yetenek doğaldır. Onu besleyip, geliştirecek olan çevre ise olağan değildir. İnsanlar pek çok yeteneğe yatkın doğarlar. Eğitimdeki özellik, bu yetenek ve becerilerin ortaya çıkarılarak, uygun çevre ve ortamın da bu paralelde oluşturulup geliştirilmesidir.

Eğitimci Shinichi Suzuki'nin geliştirdiği ve dünyaya yaydığı keman eğitimi sistemi ve felsefesi, çocuk beyninin verilen her bilgiyi sünger gibi emebilmesi düşüncesine dayalıdır. Kurulan “Yetenek Eğitimi Enstitüsü”nde, okul öncesi çağda 3 yaşında başlayacak bir eğitim” sistemiyle, her çocuğa keman çalmasını öğretecek eğitimciler yetiştirmektedir. Hatasız, yineleme yoluyla uygulanan bu sistemde, çocuk her gün üç saat, toplam on hafta yaptığı işler sırasında çalacağı parçayı dinler. Daha sonra kasetten dinlediği parçayı çalar. Bu yöntemle, binlerce çocuk yaş gruplarına ayrılarak aynı anda aynı müzik parçasını kusursuz çalacak duruma gelir. Bu sistem günümüzde, ABD, Avustralya, Almanya, Belçika, Danimarka, Hollanda, İsviçre, İngiltere ve Kore’de başarıyla uygulanmaktadır. Türkiye’de Suzuki Eğitim kuramını uygulayacak diplomalı öğretmen olduğu halde, okul öncesi dönemle ilgili bilinçli çalışmalar yapılmaması sebebiyle faydalanılmamaktadır.

Macar besteci ve eğitimci Zoltan Kodaly, 1882-1967 yılları arasında geliştirerek uyguladığı “Kodaly Müzik Eğitimi” sisteminin amacını, sanat eğitiminin yaygınlaştırılması ve buluşundan her bireyin yararlanması şeklinde açıklamıştır. Macaristan’daki ilk ve ortaöğretim müzik eğitimi programını, Kodaly kuramı üzerine oturtmuş olan Macar Eğitim Bakanlığı, müzik, matematik ve anadil ders saatlerini eşit oranda dağıtarak, müziğin eğitimdeki yerini ve önemini vurgulamaktadır. 1975 yılında Kodaly’nin ölümünden 8 yıl sonra Bayan Kodaly’nin girişimleri ve Macar Kültür Bakanlığı desteği ile “Zoltan Kodaly Müzik Pedagojisi Enstitüsü” kurulmuştur. Bu enstitüden diploma alan kişiler dünyanın değişik yerlerinde Kodaly Kuramı ile çocuklara müzik eğitimi vermektedirler. Müzik eğitimi, insanın genel eğitiminin parçası

olarak görülmekte, eğitimcilerin çok yönlü yetiştirmelerine özen gösterilmektedir. Örnek olarak, müzik psikolojisi dersinde, geleceğin öğretmenine, değişen modern topluma göre çocukta elirecek yenilik ve değişimlere ayak uydurması, çocuğun yaratıcılığının devamlı beslenerek, en üst başarı oranını hedef alan konular işlenmektedir.

Besteci ve eğitimci Zoltan Kodaly'nin yaygın müzik eğitimi yöntemi bugün, Macaristan'daki bütün okullarda uygulanmaktadır. Müziğe, matematik kadar önem verilmesinin başarı düzeyindeki grafik oranlarını arttırdığı isaptanmıştır. Sağlıklı ve eşit eğitime ulaşmak isteyen diğer okullarda da, ülkenin koşullarına göre gerekli değişiklikler yapılarak denenip uygulanmaktadır.

Bu eğitim yönteminde, öğrenciler genelde piyano olmak üzere bir çalgıyı çok iyi çalabilme, ses eğitiminden geçerek koro yönetebilme, müzik kuramları arasında armoni, deşifre, doğaçlama, koro, orkestra ve oda müziği eserlerinin piyanoya aktarımı, müziği her tonda ve anahtarda okuyarak ton değiştirme gibi becerileri elde edecektir. Halk müziğinden yola çıkarak ezgi, tartım, tonal ya da modal sistemdeki özellikleri, çeşitleme ve doğaçlamaları inceleyerek Macar folkloru dışında Avrupa, Asya, Afrika ve Amerika halk müziklerini karşılaştırmalı şekilde öğrenilecektir.

İsviçreli besteci ve eğitimci Emile Jacques, eğitim uzmanı Dalcroze'nin geliştirdiği ritmik jimnastik yöntemi ile beyin, beden arasında hızlı ve düzenli ritmik akım sağlanarak, insan bedeninin ritmik vurguları algılayıp yorumlamasıyla müzik eğitimi şekli, özellikle okul öncesi dönemde taraftar bulmuş ve İsviçre'deki enstitüye bağlı ya da bağımsız pek çok Dalcroze okulu kurularak müzik eğitimi, dans eğitimi veren yerlerde okul öncesi dönemde bu yöntemle başarılı sonuçlar alınmıştır.

Türkiye, okul öncesi dönemde konunun önemini kavrayamayıp geri kaldığı gibi ilk ve ortaöğretimde de müzik konusunda nitelik ve nicelik yönünden yetersizdir. Okul öncesi dönemde eğitim alamayan çocuk açığını burada da kapatamamaktadır. “Komşularımız Balkan ülkelerinde, özellikle Macaristan’da konu ciddi olarak ele alınmaktadır. Müzik ağırlıklı ilkokullarda birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar müzik, matematik dersleri ilk yıllarda haftada beş altı saat programlanmış, beşinci sınıftan itibaren dört, beş saat şeklinde düzenlenmiştir. müzik öğrenmek en az matematik, anadil öğrenmek kadar önemli sayılmaktadır. Macar Eğitim Bakanlığı bu uygulamada, eğitimcilerin araştırma sonuçlarından yola çıkmıştır.”⁽²⁷⁾

“Türkiye’de, başından beri müziği öğretmek için sistemli uygulamalar yapılmamıştır. Müzik öğretmen okulu kurulmuş, ama bu okula ortaokul ve lise bitirmiş öğrenciler alınmıştır. Öğretmen adayları küçük yaşlarda edinmediği alışkanlıkları onbeşinden, onsekizinden sonra kazanmaya çalışmışlardır. Kendine güveni az, yeteneği ile becerisi dengelenmemiş, ulusal yapıya yabancı eğitim yöntemleri ile eğitilen bu öğretmenler istenilen performansı gösterememişlerdir. Müzik derslerine, aynı resim ve beden eğitimi derslerine olduğu gibi, basit, önemsenmeyen dersler gözü ile bakılmaktadır. Yüksek çocuk potansiyeline sahip Türkiye’den bu sebeple de sporcu, müzisyen yetişmektedir. Müzikle uğraşmak olmak ta Türkiye’de saygınlığa ulaşmamıştır. Evde, okulda, çevrede müzik yaklaşımları yanlış yoldadır.”⁽²⁸⁾ Sağlam ve düzenli bir eğitim, yeni yetişen kuşaklardaki yozlaşmaya karşı, kalite ve duyarlılık kazandırarak, iyiye ulaşmak için çalışma ve mücadele gücü kazandırabilir.

²⁷ Ali, Filiz, Müzik ve Müziğimizin Sorunları, s.159.

²⁸ Ali, Filiz, Müzik ve Müziğimizin Sorunları, s.97, 98.

Öğrenciyi bilinçlendirerek uygulanacak müzik eğitiminin kişilik ve zeka gelişimine, olumlu fayda sağlayacağı gözle görülür bir gerçektir. İşitme doğal bir yetenektir. Dinleme ise eğitimle elde edilir. Her sanat eseri müzik olsun veya olmasın bir soruya yanıttır. Dinleme becerisini kazandırmak, müziğin iletisini bireylerin algılayabilmeleri için gerekli ortamı hazırlamak, gelişmiş ülkelerin genel eğitim ve çocuk eğitim politikalarını, seviyelerini, eğitim felsefe ve tarihlerini incelemek gerekir. Hazırlanan incelemede ülkelerin okul öncesi döneme verdikleri önem açıkça görülmektedir.

Okul öncesi dönemde müzik eğitimi, diğer sanatlardaki ve diğer alanlarla birlikte ilerlemelidir. Çocuğun bedenini, beş duyusunu bilinçli kullanıp, duygular ve beden arasında ortaklık kurmasıyla, kendini daha iyi tanıması ve becerilerini ortaya koyması sağlanacaktır. Bedensel ve beyinsel açıdan sağlıklı doğan her çocuğun, yaratıcı güçlerinin yönlendirilerek eğitilmesi sonucunda aynı duruma geleceği unutulmamalıdır.

4.2. Okul Öncesi Dönemde Müziğin Etkileri

Müzik; öncelikle çocuğun ruhsal yapısındaki aşırı duygusallık ya da olumsuz davranışlarından arınıp, daha sakin ve olumlu bir ortama yönelmesi bakımından önemlidir. Alacağı müzik eğitimi daha önce de belirtildiği gibi kişilik gelişimindeki davranışlarını etkileyerek, dikkatini yoğunlaştırıp, gözlem yeteneğini güçlendirerek, iç potansiyelini ve yaratıcılığını ortaya çıkarır. Sanat çocuğun içindeki potansiyel enerji ve gücü keşfedip, bunları değerlendirmesini sağlar. Okul öncesi dönemde müzik eğitimine gereken önemin verilmesi sağlanmalıdır. Bu dönem tüm müzik eğitiminin ve genel eğitimin ilk basamağıdır. Ancak müzik eğitimi planlanırken çocukların gelişim düzeyleri, müziğe karşı ilgileri ve herhangi bir motivasyona ihtiyaçları olup olmadığı gözönünde bulundurulmalı, uygulanacak müzik eğitiminin diğer alanları da destekleyici nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.

Olumlu amaçlar doğrultusunda müzik eğitiminin farklı alanlara göre etkileri, çocuğun zihinsel gelişim ve dil gelişimine, duygusal gelişimine, sosyal gelişimine, dikkat gelişimine, psiko-motor gelişimine, yaratıcılık ve müzik beğenisi oluşturabilmesine, diğer alanlardaki gelişimlerine etkileri şeklinde sınıflandırılabilir.

4.2.1. Çocuğun Zihinsel Gelişim ve Dil Gelişimine Müziğin Etkileri

İsimlerin ve kavramların geçtiği şarkılarda kendisinin ve diğer kişilerin farkına varabilme, öğrendiği isim ve kavramlarla yeni sözcükler kazanarak dil kullanma yeteneklerini geliştirebilme, algıladıkları sesleri çözümleme ve bunları yaşantısında uygulayabilme gibi beceriler geliştirir.

Müzik yolu ile çocuk, renk, sayı, hızlı-yavaş, yüksek-alçak, uzun-kısa gibi kavramları kazanarak, şarkı yolu ile giyecekler, yiyecekler, mevsimler, hayvanlar, doğa sevgisi, trafik ve daha birçok şeyi algılayabilirler.

Müziğin diğer alanlarla olan bağlantısı -beden eğitimi, resim, matematik, dil ve edebiyat vs.- sebebiyle kavramlar, daha rahat, sıkılmadan ve daha kalıcı bir şekilde algılanır.

Çocuğun zihin ve dil gelişimini olumlu yönde etkileyen, düşünce gücünü arttıran müzikli oyunlar faydalıdır. Gördüğünü tanıyabilme, belleğinde tutabilme ve söylenenleri aklında tutabilme 3-6 yaş çocuğu için zor bir alıştırmadır. Müzik veya müzikli oyunlar yolu ile farkında olmadan ve sıkmadan çocuğa pek çok şey öğretilir.

Okul öncesi eğitim programlarında belirtilen sağ-sol, ileri-geri, düz-eğri vs. gibi kavramları vermek için müzik, etkin bir vasıtaadır.

Şarkı sözleriyle, sıra olma, birbirini bekleme, gürültüsüz oynama, başkalarını rahatsız etmeme, birbirine karşı saygılı olma, temiz olma,

gürültüsüz yemek yeme, yemekte gerekli araçları kullanma, oyuncaklarını toplama, uyuma, dinlenme, giyinme, soyunma, işbirliği gibi alışkanlıklar verilebilir. Müzikle kazandırılacak bu alışkanlıklarda hem kalıcılık sağlanır, hem de çocuğu sıkmadan, yasaklama ve engelleme koymadan bu alışkanlıklar kazandırılır. Yaşamında gerekli olacak kavramların temeli bu yaşlarda atılmaktadır. Somutları algılayabilen, soyutlarda zorlanacak çocuğa müzik yolu ile bu kavramlar kolayca öğretilir. Örneğin doğru-yanlış kavramları, sevgi-saygı kavramları.

“Dil düşünceyi, düşünce dili geliştirir. Sözcük dağarcığı ne kadar genişse, ne kadar çok kavram zenginliğine sahipse, bireyin o ölçüde düşünme yeteneği gelişir, düşünce ufku genişler.”⁽²⁹⁾

Kelime dağarcıklarının az olduğu bu dönemde düşüncelerini çok az sayıda kelime ile anlatmaya çalışırlar. Bazen fiziksel gelişimin henüz yeterli olmaması sebebiyle bazı kelimeler düzgün telaffuz edilmez. Dili en iyi şekilde, sıkmadan geliştiren çalışma müziktir. Sesini daha doğal şekilde kullanabilme, ritm aracılığı ile konuşmadaki ses iniş çıkışlarını doğru zamanda yapabilme becerileri kazanılır.

Dil gelişimi sağlamak için, aynı zamanda melodilerle desteklenmiş saymaca, ninni, tekerleme vb. malzemelerden yararlanılır. Şarkıyı doğru söylemeye çalışan çocuk aynı zamanda farkında olmadan dilini de geliştirir.

4.2.2. Çocuğun Duygusal Gelişimine Müziğin Etkileri

Çocuğun en canlı ve en hareketli olduğu bu dönemde onun yaşantısına ve iç dünyasına girebilmemizi sağlayan en iyi araçlardan biri müziktir.

²⁹ Çağdaş Kültürümüz, Olgular ve Sorunlar, s.316.

Okul öncesi dönemdeki çocuk, kendini topluluk içerisindeyken daha rahat ve güvenli hisseder. Müzik etkinlikleri çoğunlukla grupça yapılan çalışmalar olsa da aynı zamanda çocukların kişisel becerilerini de sergileyebilecekleri çalışmalardır. Bilinçli bir müzik eğitimi ile çocuk, grup içinde kendine güvenmeyi öğrenerek, sağlayacağı özgüven ile yalnızken de kendine güvenmeyi öğrenir. “Sadece kendine güvenen insan yeteneklerini ortaya koyabilir. Disiplini sağlamak amacı ile çocuğu daima susmaya yöneltmek, onun kendine olan güvenini sarsar. Hatalı da olsa bir şarkıyı tek başına, sınıfın önüne çıkarak söyleyen çocuk, kendine karşı güven kazanır. Arkadaşlarının takdir ve sevgisini toplar. Bu onu çok mutlu eder. Cesaretini artırır. Kazandığı bu cesaretle daha zor işlerin üstesinden kolaylıkla gelebilir.”⁽³⁰⁾

Müzik araç olarak kullanılıp, duygusal anlamda çocuğu motive edici sözlerde kullanılarak, olumlu huylar, beceriler kazandırılabilir. Temiz olmak, düzenli olmak, erken yatmak, hayvan ve doğa sevgisi, iyilik yapmak, dürüst olmak vb. Çocukta çevresiyle uyumsuzluk, tembellik, kavgacılık, utangaçlık, saldırganlık vs. gibi eğitim ve öğretimi güçleştirecek, hayatını etkileyecek davranışlar, müzikle olumlu yönde motive edilebilir. Söylenen şarkıların söz ve melodi yönünden duyguları geliştirici, olumlu düşünce ile yazılmış olması gerekmektedir.

Aynı zamanda çocuğun algılayabileceği türden sözlerle, şarkı, şarkılı oyun ve dramatizelerden faydalanarak milli duygular kazandırılabilir. Çocuk bu yönde milli değerlerimizi tanıyıp sever, onlara sahip çıkar, değer verir. Bu güzel duygu ve davranışların heyecan ve mutluluğunu duyan çocuk,

³⁰ Altınok, Rahmiye, Okul Öncesi ve İlkokul Müzik Kitabı, s.15

oluşturduğu güven ve cesaretle geleceğe güvenle bakar, güçlü, sağlam yapılı ve karakterli bir birey olacaktır.

4.2.3. Çocuğun Sosyal Gelişimine Müziğin Etkileri

Müzik çocuğa tek başına uygulandığında topluluğa sunabilme güveni, toplulukla beraber uygulandığında veya enstrüman kullandığında göz kontağı kurabilme, topluluğa uyum sağlayabilme, toplumsal davranışlar edinebilme becerileri kazandırmayı amaçlar.

Çocuk çözümlediği yaşamı, müziğe paralel olarak hareket, jest, mimik, söz, çizgi ve ses ile anlatabilir, müzik yoluyla kendini çevresindeki insanları, doğayı tanıyıp, yorumlamak, yerel, ulusal, evrensel çocuk müziği ile ulusal kültürü ve gelenekleri tanıyabilir.

İnsan isimleri ve topluluk adları geçen şarkılarda kendisinin ve diğer kişilerin farkına varır. Yardımlaşma ve paylaşmayı öğrenebilir.

Bu dönemde henüz ayrıldığı aile kavramında anne, baba, kardeşler, görev ve sorumluluklar, evde, mahallede ve çevredeki doğru davranışlar vb. sosyal konularda kazanılacak doğru yapılanmaları, baskı ya da ilkel modası geçmiş metotlarla çocuğa benimsetmek yerine, müziği, oyunu araç olarak kullanıp rahatlıkla öğretebiliriz. Çocuğu ortam içinde sıkmadan, gerçekçi bir tavırla eğitebiliriz.

Çocuğun anaokulunda veya anasınıfında bulunması sosyalleşmesi, hayata henüz yeni başladığı bu dönemde önce yaşlılarıyla rahat iletişim kurabilmesi, kişiliğini bulabilmesi açısından çok önemlidir.

4.2.4. Çocuğun Dikkat Gelişimine Müzik Eğitiminin Etkileri

Şarkı söylerken veya şarkıya uygun dans ederken, serbestçe hareket ederken, el-ayak veya enstrümanla şarkıya eşlik ederken, eşliğe uygun yürürken, benzeri davranış ve hareketlerde bulunurken çocuğun dikkati de gelişir. Konu ile ilgili sözlerin olumlu olması kaydı ile sözler de dikkati geliştirir. Müziğin ritminde yoğunlaşmak da dikkati geliştirir.

Çocuk ancak dikkatli olduğu ölçüde öğrenir ve gelişir. Müzik te çocuğu dikkatli olmaya zorlar. Dikkatini zorlama ve baskı olmadan, mutluluk ve neşe ile topladığı için öğrendikleri kalıcı olur.

4.2.5. Psiko-Motor Gelişimine Müziğin Etkileri

Müzik etkisiyle kontrollü bir şekilde kollar, bel, kalça, bacak ve ayaklar gibi vücudun değişik kısımlarını kullanarak hareket becerisi kazanabilme, müzikli ve ritimli oyunlar sayesinde içinde yapamama, ürkeklik ve çekingenlik olan çocuklara güven duygusu kazandırır. Enstrümanları kullanarak el-göz koordinasyonu sağlar (örneğin iki elini de aynı anda kullanabilme becerisinde olduğu gibi). Müziğin ritmine uygun ritimler uydurarak bedenini nasıl kullanabileceğini öğrenir.

Daha önce de belirtildiği gibi, müzikle doğuştan var olan işitsel becerileri, algılama yetenekleri gelişir.

4.2.6. Çocuğun Yaratıcılık ve Müzik Beğenisi Oluşturmasına Müziğin Etkileri

Müzik etkinlikleri sırasında öğretmenin çok iyi gözlemci olması gerekmektedir. Çocuklarını değişik ilgi alanları ve yetenekleri grupla çalışma yaparken, her çocuk başarılı olduğu yönde tespit edilerek, desteklenmelidir. Milli Eğitim Programları genellikle her dalda orta yetenekli öğrencilere göre

hazırlanır, eğitim ve öğretimle orta yeteneklilerin geliştirilmeleri amaçlanır. Üstün yetenekli öğrenciler tanınmalı, sevgi ve emekle yeteneklerini rahatça ortaya koymalarına fırsat tanınmalıdır. Sevgi ve teşvik çocuğun yeteneklerini ortaya çıkarıp, geliştiren en önemli davranış şeklidir.

Kısaca; kulak eğitimi, ses eğitimi ve çalgı eğitimi ile özel müzik yeteneklerini keşfederek ortaya çıkarıp işlemekle, çocuğun yaratıcı yönü bastırılmadan gerekli yere yönlendirilerek müzik sırasında yardım alınan diğer zamanlardaki becerileri de (beden eğitimi, matematik, Türkçe, resim vs.) müzik ortamında belirlenerek aileye ve öğretmenlerine bilgi verilebilir. Çocuğun bu tesbit edilen yönde de gelişmesi sağlanır.

Çocuk, sesini doğru kullanmayı ses-kulak eğitimi çalışmaları ile öğrenir. Çocuğa doğru ve güzel örnekler sunulursa bu paralelde çocukta doğru ve güzel şarkı söyleyecektir. Bu dönemde çocuğun bir teyp kasedi gibi iyiyi de kötüyü de çok çabuk algıladığı ve kaydettiği unutulmamalıdır.

İyi alışkanlıklar konusunda zamanını yararlı biçimde geçirme alışkanlığı başta gelir. Çocuklar, her dönemde olumlu ve kendilerine yararlı olan müzikleri dinlemeye yönlendirilmelidirler. Son dönemlerde yanlış davranış ve alışkanlıklar sonucu başarısızlığa uğramış insanların, karamsar, yaşamayı ve hayatı gereksiz, anlamsız, çekilmez şeklinde ifade eden şarkıları, çocuk ve gençlerde olumsuz düşünce ve davranışları oluşturmaktadır. Okulda nitelikli ve olumlu düşünceleri içeren müzikleri dinleyen çocuk, olumlu bir kişilik te oluşturacağı için bu tür müziklerden etkilenmez.

Enstrüman çalabilen çocuk zamanını bu şekilde değerlendirirse bu anlamda birçok fayda sağlar. Çünkü müzik disiplini yaşamına yansır.

Okula geliş-gidiş, toplanma-temizlik, kahvaltı-yemek, uyku-dinlenme gibi periyodik etkinlikler de çocuğa hafifçe duyulacak biçimde doğru ve güzel müzik örnekleri dinletilmelidir.

Bu tür çok yönlü eğitim alan ocuk, radyo ve televizyonda sanat değeri taşıyan müzik arayacak, müziği yerinde, alınırken görmek isteyecek konser salonlarına gitmeyi alışkanlık haline getirmek gibi olumlu alışkanlıklar edinecektir. Bu paralelde nitelikli sanat yapıtlarını isteyen bir toplumun oluşması da bu doğrultuda ilerleyecektir. Bugün sanata önem vermiş ülkelerin ekonomik açıdan da gelişmiş olması dikkat çekicidir. Anlaşılıyor ki, halk, sanat ve eğitim açısından bilinçlendikçe, ekonomi de buna paralel gelişmektedir. Olumlu, kendine güvenen, yapıcı bireylerin yetişmesi açısından bütün bunlar göz önüne alındığında okul öncesi dönem, bu sağlam yapının temeli olarak büyük önem taşımaktadır.

4.2.7. Çocuğun Diğer Eğitim Alanlarındaki Gelişimlerine Müziğin Etkileri

Yaşadığı çevreyle ilgili birçok bilimsel konu doğa (hava durumu, bulutlar, güneş, ay) insanlar vbg. Çocuğun hayatında önemli yer tutar. Yaşadığı çevrede gördüğü, tanık olduğu birçok bilimsel olay, ilgisini çeker. Fırtına, kar, yağmur, yaprakların dökülüşü, mevsim değişiklikleri, mevsimlere göre yapılan faaliyetler, hayvan sesleri vbg. olaylar ocuk dünyasında gözlemlenen ilgi çekici olaylardır. Objelerin çıkardıkları sesler, oluşumları vs. gibi bütün bu olaylar, müzik yardımı ile çocuğun zorlanmadan ve zevkle öğrenebilmesi sağlanır.

Sosyoloji ve sosyal gelişim açısından ocuk, toplum bireyi olarak ilk defa kendisini keşfeder ve tanır. Bu gelişimin ve devamının olumlu olabilmesinde çevreden gelen uyarıların ve çevredeki kişilerin davranışlarının rolü büyüktür. Sanat, dil gelişimi çocuğun kendisini bulmasındaki iki önemli

araçtır. Şarkı içinde kendisi ve yaşamı ile ilgili geçen sözcükler hoşuna gider, şarkı söyleme ile kendini ifade etme, düşüncelerini ve yeteneklerini açıklama fırsatı bulmuş olur. Sosyal gelişim de yardım isteyen en önemli yaş grubu, en küçük yaş grubudur. Basit, iki üç ses ile kendini ifade eden şarkılarla başlanmalıdır. Sosyal olgunlaşma ve kendi benliklerini keşfetmeleri için konuşurken ya da şarkı söylerken kendi isimleri veya arkadaşlarının isimleri, kullanılırsa, toplumda yer aldıklarının bilinci verilmiş olur. Müzikle beraber hareket etmesi, vücudunu kullanması özgüvenini geliştirir.

Müzik ile dil gelişimine de büyük fayda sağlanabilir. Dil gelişimi, eğitim uzmanı Ayşe Ürfioğlu'nun da belirttiği gibi, enstrüman çalmaya benzer. Herşey hazırdır, sadece öğrenmek gerekmektedir. Müzik dinledikçe ve kademe kademe kolaydan karmaşığa doğru ilerledikçe ritm kavranır, kelime hazneleri gelişir. Tekerlemeler ve bilmeceleler de dil gelişiminde çok faydalıdır.

Müzik eşliğinde yapılacak beden eğitimi daha zevkli ve hareketli hale gelecektir.

Şarkı ile öğretilen kavramların resim ile ifade edilmesi, şarkı ile dinletilen müziğe resim eklenmesi veya hamur şekillendirme, kağıt kesme gibi aktivitelerde çocuğu rahatlatmak, becerilerini yönlendirmek için müzik kullanılması, değişik alanlardaki yeteneklerin gelişimi açısından çok yararlıdır.

Matematik ve müziğin bağlantısında ise matematiğin temeli olan sayı kavramı, şarkı ile, oyun ile veya vücudun kısımları kullanılarak verilebilir.

Çocuklar ile yapılan bütün faaliyetler baskısız, onu bıktırmadan hatta hissettirmeden olmalıdır. Sayı kavramı kazandırmak, yürütülürken adımlarını, oyuncaklarını ve daha önce açıklanan çevresindekileri, bitki ve hayvanları,

resim ve eşyaları, hikayelerdeki kişileri, arkadaşlarını, milli oyun, dans, ront, oyun ve bildiği şarkıları saydırmak şeklinde başlamalıdır.

Müzik gerçek anlamda kullanılacak olursa, çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal gelişiminde faydalı bir araçtır. Müziğin ritmi, ahengi çocuğu yaratıcı hareketler yapmaya motive eder. Özgün hareketler yaratmasına sebep olur. Müzikle koordineli faydalar sağlayacak değişik sınıf içi aktiviteleri, tekerleme, dramatizasyon, oyun vbg. çalışmalar çok faydalıdır ve öğrenilenlerin kalıcılığının sağlanması güçlenir. Çocuk sadece şarkı söylemek yerine şarkının oyunlaştırılmış, senaryolaşmış şekillerinden de çok zevk alır.

Bilim, matematik, sanat ve dolaylı olarak, müzik iç içe şekiller ya da sayılar için belli hareketler yapılarak ritm tutulabilir. Dinlediği müziği başka şekillerde, örneğin resimle ifade edebilir. Şarkı sözlerinde uzay, doğa vbg. birçok konu kullanılarak çocuk bilimi öğrenmeye hazırlanabilir. Bu şekilde farklı yaratıcı çalışmalar yapılabilir.

4.3. Türkiye’de Okul Öncesi Dönemde Müzik Eğitim Programları

4.3.1. Okul Öncesi Eğitim Programının Tanımı

Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü 1994 yılı için hazırlanmış eğitim programlarının tanımı; “Okul öncesi eğitim programı, 0-72 aylık çocukların ev ve kurum ortamlarında bilişsel, duygusal-sosyal ve psikomotor yönden sağlıklı gelişmelerini desteklemek üzere hazırlanmıştır.” şeklindedir.⁽³¹⁾

Program, normal gelişme gösteren çocuklar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Aynı zamanda her çocuğun, farklı gelişim ritmi, her grubun

³¹ Okul Öncesi Eğitim Programları, s.13.

ihtiyaçlarının ve her eēitim ortamının imkan ve ŗartlarının farklı olabileceēi de göz önünde bulundurularak deēiŗik uygulamalara imkan verebilecek bir esnekliēe sahip olmasına alıŗılmıŗtır. Program, prensip olarak kurumlarda yapılacak eēitimi amaçlamakla birlikte, 0-72 ay grubundaki çocukları olan aileler de program prensipleri çerçevesinde ev ortamı içinde de gerekleŗtirilecek etkinliklerle çocuklarının geliŗimine katkıda bulunabilirler.

4.3.2. Okul ncesi Eēitiminin Amaçları

Okul ncesi Eēitim Programlarının 5.3.1. maddesinde bu konu ŗu ŗekilde aıklanmıŗtır:

“Okul ncesi eēitimin amaçları, Milli Eēitimin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak;

1. Çocukların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden geliŗmelerini, temel alışkanlıklar kazanmalarını saēlamak.
2. Her fırsattan faydalanarak çocukların milli, manevi, ahlaki, kültürel ve insani deēerlere baēlılıēının geliŗmesine yardımcı olmak.
3. Atatürk, millet, vatan ve bayrak sevgisini kazandırmak.
4. Çocukların sorumluluk yüklenmelerini, dürüst, saygılı, nazik ve düzenli olmalarını saēlamak.
5. ocuēun benlik kavramını geliŗtirmesine, kendini ifade etmesine, baēımsızlıēını kazanmasına ve zdenetimine saēlamasına imkan tanımak.”⁽³²⁾

³² Okul ncesi Eēitim Programları, s.17.

4.3.3. Okul Öncesi Eğitimin İlkeleri

Kaynağı belirtilen Eğitim Programlarının 5.3.1. maddesinde, okul öncesi eğitimin ilkeleri 12 madde ile belirlenmiştir. İlkelerin, incelemenin başından itibaren anlatılan müzik eğitiminin gereklerine ve ihtiyaçlarına da cevap verebilecek şekilde bazı özellikler saptandığı gözlenebilir.

- “1. Çocukların beden, hareket, zihin, dil, duygu ve sosyal yönden yeteneklerine göre gelişmelerini sağlayacak eğitim ortamı hazırlanmalıdır.
2. Eğitim faaliyetleri düzenlenirken çocukların yaşları, ilgi ve ihtiyaçları ile okulun ve çevrenin imkanları gözönünde bulundurulmalıdır.
3. Eğitim ve öğretim planlı-programlı olmalıdır. Program konularının ele alınışı ve işlenişi çocuklarda yaratıcılığın gelişmesini ve yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlayıcı nitelikte uygulanmalıdır.
4. Okul öncesi eğitim, çocukların sevgi, saygı, işbirliği, sorumluluk, yardımlaşma ve paylaşma duygularını geliştirici nitelikte olmalıdır.
5. Çocukların Türkçe’yi doğru ve güzel konuşmalarına gereken önem verilmelidir.
6. Çocuklarda Atatürk, vatan, millet, bayrak, aile ve insan sevgisi ile ilgili duygular uyandırmalı ve manevi değerlere bağlılıkları sağlanmalıdır.
7. Fırsat eğitiminden yararlanılmalı, kazandırılacak değerlerin çocukların kendi tecrübelerine dayandırılmasına önem verilmelidir.
8. Çocuklara eşit davranılmalı, fakat ferdi farklılıklar da göz önünde bulundurulmalıdır.
9. Çocuklara toplumun sosyal ve kültürel değerleri benimsetilmeli ve geliştirilmelidir.

10. Eğitim faaliyetleri yürütülürken çocukların kişiliklerini zedeleyici, baskı ve kısıtlamalara yer verilmemelidir. Eğitim sevgi ve şefkat anlayışı içinde yürütülmelidir.
11. Eğitim faaliyetlerinin değerlendirilmesi yapılarak, belirlenen amaçların ne kadarına ulaştığı tesbit edilmeli, faaliyetler değerlendirmelerin sonuçları dikkate alınarak yürütülmelidir.
12. Eğitim okul-aile işbirliği içinde verilmelidir.”⁽³³⁾

Okul öncesi dönem eğitimi ile ilgili yapılan tanıtımda yaş gruplarına göre olumlu bir ayırım yapılmıştır. Çünkü çocuk bu dönemin hızlı ve birbirinden çok farklı değişikliklerle geçirmektedir. Henüz yapılmış ilerlemeye yaş itibari ile yetişememiş çocukla, bunu başarmış yaşı da daha fazla olan çocuğun bir araya koyulması tabiki hata olacaktır. Okul öncesi eğitimin amaç ve ilkeleri sanat eğitimini de destekleyici olumluluk içindedir. Fakat tüm program incelendiğinde müziğe gerekli ve yeterli önem verilmediği görülmektedir.

4.3.4. Okul Öncesi Dönemde Müzik Eğitim Programlarının İncelenmesi

MEB'nın 1994 yılında hazırlamış olduğu Okul Öncesi Eğitim Programları isimli kitapta çocuklar yaş gruplarına göre ayrılmıştır. Kreş programı, 0-36 aylık çocuklar ve amaçları:

“Program 0-36 aylık çocuklarının bilişsel, dil, sosyal-duygusal, öz bakım ve fiziksel gelişim alanlarına ait özellikler dikkate alınarak, 0-12 ay, 13-24 ay ve 25-36 ay şeklinde üç ayrı gelişim evresine göre düzenlenmiştir. 0-36 aylık kreş için hazırlanan bu programın genel amacı, bu yaş grubundaki

³³ Okul Öncesi Eğitim Programları, s.21.

çocukların sağlıklı bakım, beslenme, edensel ve ruhsal gelişimlerine katkıda bulunmaktır.” şeklindedir.⁽³⁴⁾

“Çocukların dil ve müzik becerilerini geliştirmeleri için onlara değişik yaşantı ve fırsatlar sağlanmalıdır. Bu amaçla, küçük grupta parmak oyunlarına, basit şiir ve şarkılara, küçük hikayelere yer verilmelidir.” şeklinde belirtilmiş cümle, kreş çocuğunun yaşı çok küçük de olsa, ilerideki döneme taban hazırlaması açısından önemini vurgulamaktadır. İşitme duyusuna yönelik malzeme ve oyunlar için sesli bilezikler, sesli mobiller, sesli yastıklar, toplar ve kutular örnek verilmiştir. Eğitim Programı Çizelgesi’nde de aylara ayırarak çocuğun gelişimi basamak basamak belirtilmiştir.

37-60 Aylık Anaokulu Çocukları Programı tanımı; “Bütün alanlardaki gelişimi destekleyip hızlandırmak, 61-72 ay çocuğunun eğitim programına temel olmak ve öğretmene rehberlik edici çerçeve program özelliğinde hazırlanmıştır.”⁽³⁵⁾ şeklindedir. Programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar müzik desteği ile daha kalıcı ve kolay verilebilir.

“Konu, belirlenen hedef davranışları kazandırıcı nitelikte araç olarak kullanılmalı ve işlenmelidir.”⁽³⁶⁾ İşlenecek konuların listesinde belirtilen Vücudumu Tanıyorum, Aile ve Çevrem, Okulum, Doğamız konuları derse başlamadan rahatlıkla müzikle hazırlanabilir.

“Farklı ortamlardan gelen çocukları kaynaştırıcı ve aynı hedeflere ulaştırıcı planlar hazırlanmalıdır.”⁽³⁷⁾

³⁴ Okul Öncesi Eğitim Programları, s.31.

³⁵ Okul Öncesi Eğitim Programları, s.129.

³⁶ a.g.e., s.130.

³⁷ a.g.e., s.130.

Bu program uygulanırken okul öncesi eğitim kurumları sadece bilgi aktarılan bir yer olmaktan çıkarılıp, çocuğu araştırmaya ve yaratıcılığa yönelten, zevkli ve eğlenceli bir ortam haline getirilmelidir.”⁽³⁸⁾ şeklinde belirtiline iki hedefte müzik desteği ile sağlanabilir.

6 ve 7. hedef ve hedef davranışlarda büyük ve küçük kasları etkili kullanabilme konusunda işitsel gelişime paralel kas gelişimi içinde etkili olan enstrümanlar kullanılmamıştır. Oysa resim kullanılmıştır.

35 ve 39. hedeflere gelinceye kadar müzikle ilgili hiçbir taban hazırlanmadığı halde, 35. hedefte büyük ve küçük kaslar kullanılarak uygun hareket ve dansla uygun bir ürün meydana getirme istenmiştir. 39. hedefte ise müziğe ilişkin bir hedef seçilmiş, hedef davranışlarda da çeşitli özgün ritm ya da çeşitli seslerle özgün bir müzik oluşturulması istenmiştir. Fakat oluşturulması istenen ürün için geçen süreçte herhangi bir taban hazırlanmamıştır.

“Toplumsal Yaşam” ana başlığı altında, “Gelenek ve Görenekler” bölümünde “Müzik ve Müzik Aletleri” isimli bir konu, “Türk Toplumu dışındaki Kültürlerde Yaşam” bölümünde yine “Gelenek Göreneklerde Müzik ve Müzik Aletleri” konusunun bulunduğu görülmektedir. 4-5 yaş grubunda ve ayrıca programın başından beri enstrümanları tanıtmaya, ders işleme, kas gelişimi, işitsel becerileri geliştirme için müzik ve enstrüman kullanılmamışken birdenbire bu ayırımı yapılmış olması ve tanıtılması hatalıdır. Bu çocuğun anne sütünü almadan yemek yemeğe çalışmasına benzetilebilir. Amaca uygun değildir. Belki müzik kavramı yeterli bir tabana oturtulduktan sonra, enstrümanlar, yaşantıda karşılaşılan sesler ve gösterildikten sonra böyle bir ayırımı yapmak daha doğru olur.

³⁸ Okul Öncesi Eğitim Programları, s.131.

37-60 ay arası çocuklar için hazırlanmış olan ilgi köşelerinde fen köşesi, kukla, kitap ve eğitici oyuncak köşesi vardır. Fakat müzik etkinlikleri bölümünde “Öğretmen, Ali Babanın Çiftliği şarkısını mırıldanarak çocukların dikkatini çeker ve onları daire şeklinde çevresine toplar. Şarkının sözleri birlikte söylerken, çocukların el ve ayaklarıyla ya da def, çan gibi ritm aletleriyle katılımcı olmaları ister. Bu arada değişik yürüyüş ya da vücut hareketleri de yapmaları için yönlendirebilir.” şeklinde açıklanan bir etkinlik vardır. ⁽³⁹⁾ Programda önceki derslerde ritm aleti tanıtılıp, birkaç uygulama yapılmadan, bu anlamda kas becerileri geliştirilmemişken, ritm kavramı, sınıf seviyesinde eşitlenmemişken, bu etkinlikte çocuk birdenbire şarkı paralelinde ritm aletleri ile etkinliğe katılamaz.

61-72 aylık Anasınıfı Programı tanıtımı; “Çocukların tüm gelişimlerine yardım etmek, hızlandırmak ve ilkokul programlarına temel oluşturmak üzere düzenlenmiş, öğretmene rehberlik edici çerçeve program” şeklindedir. Programda 38 ve 39. hedefe kadar herhangi bir müziksel çalışma yapılmamışken yine bir önceki grup gibi müziğe uygun bir ürün oluşturabilme, özgün bir ritm oluşturabilme istenmiştir. Sesler öğretilmediği halde çeşitli seslerin özgün bir müzik oluşturacak şekilde kullanılması istenmiştir. Bir önceki grupta olduğu gibi, Türk kültüründe ve farklı kültürlerde kullanılan müzik ve müzik aletleri bu programda da ele alınmıştır. Yine taban oluşturulmamış olması açısından hatalıdır ve bu ayırım gereksizdir.

“Eğitim Durumu” başlığı altında beş etkinlik yapılmış, bu çalışmaların birincisinde meslek grupları, ikincisinde, çevrenin tanıtımı, üçüncüsünde projede birlikte çalışabilme, dördüncüsünde inceleme-gezi-

³⁹ Okul Öncesi Eğitim Programları, s.163.

doğa-fen-sanat çalışması, beşincisinde drama çalışması gibi etkinliklerde bulunmuştur. Bunlardan bazıları özellikle müzikle desteklenebilir. 4. etkinlikte “anneler günü için doğa ve fen çalışmasına paralel saksı içinde çiçek alınıp bir ay boyunca beslenir, dışı kaplanır, sanat çalışmasına paralel bir kart hazırlanır” şeklinde olumlu bir etkinlik programa alınmıştır. Annelerle ilgili yazılmış güzel müzik parçaları da varken bunlar kullanılmamış. Amaç, sanat çalışması olursa bu yapılabilir, amaç sağlıklı duygusal gelişim sağlamaksa bu yapılabilir, amaç program ise madem ki, sonunda ürün oluşturulması isteniyor, konulara bağıntılı müzik parçaları ile çocuğun müzikal gelişimi desteklenirse çocukta rahatlıkla oluşturduğu temelden de faydalanarak özgün bir ürün oluşturabilecektir. Çocuğun yaratıcılığını ortaya çıkarmak için onun iç dünyası ile paralellik kurabilmesini sağlamak, onu bu konuda yönlendirmek gerekmektedir.

61-72 aylık bu grupta Sanat Etkinlikleri bölümünde yine müziğe yer verilmemiş, müzik için bu etkinliklerden sonra verilmiş Türkçe Dil Etkinlikleri’nden ve oyundan sonra müzik başlığı altında bir cümleyle yer verilmiştir. “Ek 5’teki şarkıyı öğretmen, çocuklarla birlikte söyler.”⁽⁴⁰⁾ Yapılmış olan birinci hata Sanat Etkinlikleri başlığı altında boya, yoğurma, maddeleri ile kağıt ve artık malzemelerle çalışma yapılmaktadır. Bunlar el becerileridir. Bunlar belirlenen konu başlığı altında veriliyorsa da müzik en sonda ait olduğu başlık haricinde kullanılmamalıdır. 1 senelik programa burada verilen tek örnek “Ali Baba’nın Çiftliği” ve “Ninem Koca Gözlüklü” isimli parçalardır. Müzik, konuların daha eğlenceli şekilde anlatılmasına, bu anlatımla ya da konuya giriş yapılması açısıyla kalıcılık sağlamasına, dil gelişimine, kas gelişimine, kelime haznesinin zenginleştirilmesine, bu programda katkıda bulunamamış, amaç dahilinde kullanılamamıştır.

⁴⁰ Okul Öncesi Eğitim Programları, s.220.

Tam gün eğitim yapan anaokulu günlük faaliyet çizelgesinde müzik 11.30-11.45 saatleri arasında kahvaltı toplantı ve Türkçe dil faaliyetlerinden sonra ele alınmıştır. Oysa müziğin çocukları kaynaştırması, dil gelişimine de desteği açısından yemekten hemen sonra, dersten önce ele alınması daha verimli olacaktır. Çizelge sonunda düşünülen notta; yukarıda belirtilen etkinliklerin süreleri ve sırası çocukların ilgi, ihtiyaç ve gelişim özelliklerine göre değiştirilebilir şeklinde serbestlik de belirtilmiştir. Aynı şekilde yine tam gün eğitim yapan anasınıfı günlük faaliyet çizelgesinde de 11.30-11.45 arasında Türkçe dil faaliyet ve oyun faaliyetleri arkasından ele alınmıştır. Yarım gün eğitim yapan anaokulu ve anasınıfı günlük çizelgesinde de aynı şekilde Türkçe dil faaliyetleri ve oyun faaliyetlerinden sonra gelmektedir. Daha iyi bir sıralamayla, müzikten, amaca uygun ve başarıyı destekleyici şekilde faydalanılabilir.

Eğitim araç-gereç gruplarında; eğitici oyuncaklar, dramatizasyon ile ilgili oyuncaklar, el becerisini geliştiren oyuncaklar, fen-doğa çalışmasıyla ilgili oyun araçları, sportif araçlar, eliş ve kırtasiye malzemeleri gibi gruplar belirtilmişken, çocuk merkezli çevreler için yararlı malzemelerde sanat köşesinde yine el becerileri ile ilgili malzemeler bulunmaktadır. Hazırlanmış olan bu program kitabının en sonunda müzik hareket köşesinde kullanılacak araçlar belirtilmişse de, pikap, plak, teyp, kum kutuları, tuşlu çalgılar gibi araçların program içinde hiç kullanılmadığı ve program genelinde diğer konulardaki araç-gereçlere ait köşeler bulunduğu halde, belirtilen bu araç ve enstrümanların sergilenerek kullanılacağı bir müzik köşesi bulunmaması dikkat çekicidir.

Boğaziçi Üniversitesi, İdari Bilimler Araştırma ve Uygulama Enstitüsü, Türkiye’de Okul Öncesi Çocuk Gelişim ve Eğitim Projesi Grubu’nun, Milli Eğitim Bakanlığı için hazırlamış olduğu kitapta çocuklar yaş gruplarına göre ayrılmayarak genel anlamda ele alınmıştır. Eğitimin

amacının, bireyin bulunduğu topluma uyumunu sağlamak olduğundan hareketle, okul öncesi eğitimin amacının da çocuğun bedensel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimini sağlamak, ileride uyumlu yaşam sürmesi için gerekli temelleri sağlıklı şekilde oluşturmak olduğu belirtilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan programlar paralelinde, belirtilen ilke ve amaçların, program genelinde, müzik açısından yeterince uygulanmadığı görülmektedir.

Anaokullarının eğitim amaçları konusunda, “Bir aşamada beliren özelliğe ilişkin beceriler kazanılmadan yeni bir özellik kendini gösteremez.” şeklindeki ifade dikkat çekicidir.⁽⁴¹⁾ Bu ifadeden hareketle program genelinde ritm ve müzik, kavramsal olarak verilmediği, ritm ve ses çalışmaları program içinde hiç yapılmadığı halde, öğretmenler mutlaka sınıf içinde bunu az çok yapmaktadırlar. Ama program dahilinde bu tür uygulamalara, diğer alanlarda yapılan çalışmalarla karşılaştırılacak olursa, adil şekilde yer verilmediği, öğretmene bu anlamda yol gösterilmediği, konunun ihmal edildiği görülmektedir. Bu sebeplerle çocuktan müzikle ilgili ürün istenmesi ve yaratıcılığını ortaya çıkaracak sağlıklı bir ürün alınabilmesi imkansızdır.

Okul öncesi dönem ile ilgili incelenecek bu programda yine köşe türleri verilmiştir. Yaratıcı Sanat Etkinlikleri Köşesinde, lavabo, çocukların kolaylıkla temizliğinin sağlanması, yerlerdeki döşemenin özelliği, trafikten uzak olması ve bir resim sehpasının bulunması gerekliliği saptanmıştır. Oysa ki, inceleme içinde adı vurgulanacak eğitim uzmanlarca müzik köşesi gerekli görülmektedir. Programda verilmiş köşe türleri konu başlığı altında müzik köşesine rastlanmadığı gibi, yaratıcı sanat etkinlikleri köşesi resim ön plana

⁴¹ Okul Öncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kurumlarında Yıllık Program, s.1.

alınarak hazırlanmıştır. Oysa amaç çocuğu çok yönlü yetiştirmek, içindeki yaratıcılık ve kendini ifade etme güdülerini dışarıya sunmasına, toplumla paylaşmasına yardımcı olmaktır. Diğer köşeler, kitap köşesi, temsili oyun alanı, evcilik köşesi, fen vedoğa köşesi, blok köşesi şeklindedir. Çocuğun da öğretmenin de özellikleri üzerinde ayrıntılı şekilde çalışılmış bu programda müzik köşesine, başlı başına müzik köşesi düzenlenemiyorsa da, sanat köşesi adıyla diğerleri ile kompleks olabilecek şekilde ortam hazırlanmalı, çocuklara dil ve müzik becerilerini geliştirmeleri için değişik yaşantı ve fırsatlar sağlanmalı, konuya gereken önem verilmelidir. Okul öncesi dönemde eğitimin amaçlarında, çocuğun benlik kavramının geliştirilmesine, kendini ifade etmesine, bağımsızlığını kazanmasına imkan tanımak şeklinde saptanmış amaca uygun olmayarak hazırlanan bu köşelerde, resim ve oyun bulunmakta, müzik bulunmamaktadır. Yine aynı bölümde öğretmenin köşelerdeki görevlerinde malzemeyi, doğru kullanma, fırçanın tutuluşu gibi örnekler verilmiştir. Kas gelişimi ve işitsel beceri açısından öğrenmenin gerekli olduğu enstrümanı nasıl kullanacağı ya da bunun gibi müziksel yeteneğini sergileme imkanı verilmemiştir. Başlık altında yazılan “Yaratıcı Sanat Etkinlikleri” konusundan ayrı bir bölümde ele alınmıştır.

Sonuç olarak, doğru ifade şekli olan “Sanat Etkinlikleri Köşesi”nde amaç, çocuğun kendini ifade etme şekli ise buna programda müzik açısından da imkan tanınmalıdır. Özgüven ise müzikle grup içinde ya da tek tek becerisini sunabilme cesaretiyle desteklenebilir.

Günlük program etkinliklerinde 08.30-10.00 arası program itibari ile müzik adı geçmemiş, sadece 09.00-09.45 arasında “seçmeli etkinlikler”, 10.45-11.30 arasında da “yaratıcı etkinlikler” belirtilmiştir.

08.30-14.30 arası örnek verilen programda da çıkış saatinde yapılan serbest ya da seçmeli etkinliklerden önce 13.30-13.45 arası müzik etkinliği belirtilmiştir.

07.30-17.30 arası örnek verilen programda da 09.45-10.00 arası şarkılı oyunlar olduğu görülmektedir. Günlük programla ilgili açıklamalarda ise şu öneri göze çarpmaktadır. “Bir günlük program olması, çocuğa güven verir. Fakat bu program katı bir şekilde uygulanmamalı, çocuğun gereksinimlerine bağlı olarak değişmelidir. Örneğin, beraber saat 20 dakika ise, çocuklar konu ile çok ilgili oldukları zaman 45 dakikaya çıkarılabilir.”⁽⁴²⁾ 10.00-10.30 arası serbest saattir. Burada da diğer etkinlikler yanında istenirse müzik-şarkı uygulaması yapılabilir.

Müzik eğitiminin amaçları göz önünde alınarak zihinsel gelişimi ve dil gelişimine katkıları, sosyalleşmesine, matematik vbg. alanlarda faydaları da göz önünde bulundurulursa müzik saatinin bu programlarda daha yararlı olabilmesi için bu doğrultuda yerleştirilmesi daha doğru olur. Müzik sadece duygusal açıdan düşünülmemeli, eğitim aracı, motive aracı olarak kullanılmalıdır.

Aşağıdaki çizelge 5-6 yaş arasındaki çocukların çeşitli faaliyetlerini içerisine alan günlük çalışma saatlerini açıklayan Fransız anaokulu vakit çizelgesi ve ders programıdır.

“08.30-8.45	Çeşitli şarkılar
08.45-9.05	Haftada bir defa araştırma, bir defa hikaye üzerinde, bir defa resim üzerinde hikaye anlattırmak

⁴² Okul Öncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kurumlarında Yıllık Program, s.101.

09.45-9.30	Yazı ve okuma öğretme
09.30-10.00	Resim (çizme)
10.00-10.30	Dinleme, temizlik, tuvalet
10.30-10.50	Haftada bir defa hikaye, üç defa müzik ve şarkılar
10.50-11.20	Oyun ve beden eğitimi
11.20-11.30	Çıkış ve hazırlık için giyinme
11.30-13.30	Öğle yemeği ve dinlenme
13.30-14.00	Faaliyet
14.00-14.30	Sayı bilgisi
14.30-15.00	Ritm egzersizleri ve milli oyunlar
15.00-15.30	Dinlenme, temizlik, tuvalet
15.30-16.00	Okuma, gazete, sınıf gazetesi, baskı işleri, gazete ve kitap resimleri
16.00-16.20	Dramatizasyon, kukla, değişik eğlenceler, projeksiyonla gösterme
16.20-16.30	Kısımların düzeni, tuvalet, eve gidiş.” ⁽⁴³⁾

Bu programda güne şarkılarla başlandığı, yazı ve okumadan sonra öğle yemeğinden önce ve sayı bilgisinden sonra müzikten faydalandığı görülmüştür. İşitmek ana başlığı altında sesle ilgili birçok temel kavram ele alınmış, bu konuyla bağlantılı kelime dağarcığı verilmiştir. Müzikle ilgili araç-gereç ve enstrümanlar diğer programlardan farklı olarak resimlerle veya niteliklerine göre diğer köşelere dağıtılmıştır.

Konuyla ilgili yapılacak fiziksel düzenlemelerde, bülten tahtasına kulak resmi, ses çıkaran nesneler, çalar saat, hayvan, taşıt araçları, zil resimleri asmak, haftanın bazı günlerinde bülten tahtasına sadece müzik aletleri resimleri asmak, haftanın bazı günlerinde bülten tahtasına sadece doğadaki seslere bazı günler sadece evin içindeki ses çıkaran eşyalara, bazı

⁴³ Kantarcıoğlu, Selçuk, Okul Öncesi Eğitimde Sayı Bilgisi, s.2.

günler de sokaktaki ses çıkaran nesnelere ilişkin resimler asmak gibi olumlu uygulamalara yer verilmiştir.

Fen ve Doğa Köşesi'nde; konu ile ilgili yapılan çalışmada bir tepsi içinde birbirinden farklı çingırak, hesap makinası, tarak, istiridye kabukları, tüy, zımpara kağıdı, kastaniyet, metal gibi çeşitli eşyalar koyularak, çıkardığı seslerin kavranıp, algılanması sağlanır.

Evcilik Köşesi'nde; yumurta çırpıcısı, ses çıkaran ev eşyaları, oyuncak zilli telefon vbg. ses çıkaran eşyalar kullanılmaktadır.

Blok Köşesi'nde oyuncak teneke, ses çıkaran arabalar, ambulans vs. kullanılarak, bloklarla itfaiye merkezi, hastane ve bulunan eşyalara ait mekanlar hazırlanarak çocukların sesleri taklit etmesi sağlanır. Ayrıca bloklarla hayvanat bahçesi, çiftlik, ev, istasyon vs. kurmalarını ve burada duyabilecekleri sesleri çıkarmaları istenir.

Kitap Köşesi'nde müzik aletleri ile ilgili kitaplar müziği anlatan kitaplar, hayvanlar, doğadaki sesleri anlatan kitaplar kullanılmıştır.

Haftanın günlerine göre çocuklara işitsel becerilerini geliştirici çalışmalar uygulanmıştır.

Pazartesi günü; çocukların civardaki sesleri tanımaları, eşyaların çıkardığı sesleri farketmeleri sağlanmıştır.

Salı günü; arka arkaya gelen sesleri farketmek, tekrar etmek, sınıfa saat saklayarak sesini takip edip bulma vbg. uygulamalar yapılmıştır.

Çarşamba günü; kuvvetli ses ile zayıf ses arasındaki farkı kavrama çalışmaları yapılmıştır. Eşyalar farklı yüksekliklerden yere düşürülerek yüksekten mi, alçaktan mı düştüğü tahmin ettirilir.

Perşembe günü; şarkı normal, fısıldayarak ve ısıklıla çalınır.

Cuma günü; kelimelerdeki uyum ve kafiye ile ilgili çalışmalar yapılmıştır.

Bu uygulamalara paralel, beraber saatlerde bulunabilen müzik aletleri tanıtılarak, sesleri teker teker dinletilerek, ses farklarının ve titreşim ne olduğu kavratılır.

Oyunlarda çeşitli sesler (hayvan, taşıt vs.) kullanılmıştır. Günlük davranışlarda da yemekte ses çıkaran besinler seçilmiş, bunların çiğnenirken sessiz yenmesi, süt, çorba vs. içerken sessiz içilmesi gerektiği belirtilmiş, çocukların dikkatleri mümkün olduğunca çevredeki sesleri motive edilmiştir. Steteskop ile kalp atışları dinletilmiştir.

Kas faaliyetlerinde; çocuklarla bando oluşturarak, marşlar söylenmiş ve itfaiye oyunu oynanarak yangın söndürülmüştür.

Örnek olarak daha başka yaratıcı etkinlik ve faaliyetler verilmiştir. Yaratıcı oyunlarda ise müzik çalınarak onların farklı hareket etmeleri sağlanmış, ritme göre el çırpma çalışmaları yapılmıştır. Örnek olarak verilen hareketli oyun ise bütün yapılanların uygulanması açısından çok olumludur. Aslan avı adındaki oyunda, ormanda rastlanan çamur, çalılık, nehirde yüzmek vbg. sesler hikayeye paralel çocuklara yaptırılır. Örnek verilmiş parmak oyunu, çalgılar oyunlarında da seslerden yararlanılır.

Görmek ana başlığı altında işitmek konusunda faydalanarak güzel bir örnek oyun verilmiştir. Hem seslerden hem de görsel becerilerden faydalanılmaktadır. Uyuyan Ali'nin horoz sesiyle uyanıp, hayvanat bahçesine gitmek için hazırlanışı ve oradaki yaşadıkları anlatılmaktadır. Parmak

oyununda ise nine ve ninenin inekten sağdığı süt, kaynatılışı, içilişi vs.konu edilmektedir. Bu iki oyun iki beceriye hitap etmesi açısından olumludur.

Aile ve çevre konusundaki etkinliklerde de müzik aletiçalan bir kişi gruba davet edilmiş ve uygulama yaptırılmıştır. Anneler günü, değirmenci baba, öğretmen, polis, postacı, bakkal isimlerinde şarkılar örnek verilmiştir.

Hayvanlarla ilgili konuda; yavru geyik, karga ile tilki, koyun, tavşan ve ördek isimli şarkılar örnek verilmiştir. Örnek olan şarkılı oyunlarda; taşıtlar isimli iki şarkı örneği, taşıtlar trafik otobüs isimli ezgili sözler bulunmaktadır. Kitaba alınmış şarkılar notasız, düz yazı şeklinde yazılmaktadır. Programa alınan bu şarkılar notaları ile verilirse, eğitimciye daha faydalı olacaktır.

Mevsimlerle ilgili konuda yağmurla, mevsimlerle ve kardan adamla, yeni yılla ilgili şarkılar örnek verilmiştir. Haftanın günleri ve yeni yılla ilgili iki tane de şarkılı oyun örneği verilmiştir.

Bir önceki programa göre, hazırlanmış olan bu program konu üzerinde daha çok düşünüldüğünü göstermektedir. En azından hazırlanan programlarda konuya ilişkin şarkı örnekleri verilmiştir. İlk incelenen programda ise Ali Babanın Çiftliği ve Ninem Koca Gözlüklü iki örnek verilmiştir. Verilen bu örnekler ise ne bağıntılı oldukları konularla bağlantılı verilmemiştir.

Orta dereceli kız teknik öğretim okulları için hazırlanmış Anaokullarında Metod ve Öğrenim isimli kitapta ise gelecek dönemde öğretmen olacak öğrencilere anaokullarının amaçları anlatılırken, 9. madde de; “Onların ilgilenecekleri şarkıları öğretir, birlikte şarkılar söyletirler.” 10. maddede ise; “Çocuklara oyun oynatır, zamanlarını hoş geçirirler.” şeklinde belirtilmiştir. Oysa ki, burada amaç, onlara zamanlarını hoş geçirmek, şarkı

bilsinlerdiye birkaç şarkı öğretmek olmamalıdır. Oyun öğreniyorsa veya oynuyorsa, gelişimine faydalı olacak şekilde ortam hazırlanmalı, şarkı öğreniyor veya söylüyorsa, yine bu da gelişimine paralel, eğitici, öğretici ve konuyu, sıkmadan, çocuğu yormadan verebilme, kalıcılık sağlama aracı olmalıdır.⁽⁴⁴⁾

İlkokullara bağlı anaokullar konusunu anlatırken de çocukların burada bol oyuncak ve malzeme içinde oyun, müzik hikaye ve masal dinleme, film seyretme, resim yapma gibi işlerle meşgul edildiği belirtilmiştir. “Meşgul etmek” terimi yerine “eğitim yapmak” anlatımı daha doğrudur. Program genelinde gerekli önemin verilmediği müzik, bir yandan da bu programı uygulayacak öğretmene kitaplara, hoş ve boş zaman geçirme aracı olarak gösterilir, eğitimdeki yeri ve önemine dikkat çekilemezse, öğretmen bu yönden de zayıf yetişecek ve nitelikli, esas amaçlara uygun müzik eğitimi verilemeyecektir.

İyi bir anaokulunun özellikleri bu kaynakta, fiziksel şartlar öğretmenin yeterliliği, materyaller ve oyuncaklar, iyi hazırlanmış bir anaokulu şeklinde 4 madde altında toplanmıştır.

Anaokulu öğretmenin yeterliliği konusunda ise, “anaokulu öğretmeni, çocuğun yeteneklerini geliştirecek tedbirleri alacak becerilere sahip olmalıdır.” şeklinde belirtilmiştir.⁽⁴⁵⁾

Belirtilen bu iki konu paralelinde anaokulu öğretmen adayına hazırlanan kitapların, verilecek bilgilerin nitelikli olması gerekmektedir. Ancak

⁴⁴ Kantarcıoğlu, Selçuk, Anaokullarında Metod ve Öğrenim, s.3.

⁴⁵ Kantarcıoğlu, Selçuk, Anaokullarında Metod ve Öğrenim, s.13 ve 27.

böyle olursa, çocukların istek ve ihtiyaçlarını bilerek bu paralelde becerilerini geliştirebilir.

Hazırlanan günlük çalışma programı daha önce örnek verilmiş Fransız anaokulunun ders programına benzemektedir. Kaynaktaki örneği de daha önce kendisi tarafından verilmiş olan yazarın örnek aldığı bu programda çocuklar 3-4, 4-5, 5-6 yaş gruplarına ayrılmıştır. Okula geldikleri ilk anda 8.30-9.30 arasında şarkılarla, basit saymalarla güne başlamaktadır. Gün içinde bundan başka en az iki defa müziğe yer verilmiş ve sayı bilgisinden sonra ritm egzersizleri ve milli oyun çalışmaları yapılmaktadır. Müzik için materyaller bölümü de bulunmaktadır. Fakat enstrüman açısından yetersiz olan okullarımızda burada örnek verilen def, davul, trampet, kastaniyet vs. gibi enstrümanları gönül ister ki, okullarımızda görelim. Fakat yetersizlikler değerlendirilecek olursa, Boğaziçi Üniversitesi İdari Bilimler Araştırma ve Uygulama Enstitüsü Eğitim Projesi grubu tarafından verilmiş olunan örneklerde olduğu gibi, çingiraklar, gazoz kapakları, çan, zımpara kağıdı vbg. üretilebilecek basit materyaller de kullanılarak sesler arasındaki farklılıklar verilebilir, ritm duygusu için temel atılabilir. Alınabiliyorsa da, diğer enstrümanlarla işitsel beceri geliştirilebilir.

Şarkının duygu ve ruhun ifade aracı olduğu belirtilmiş, şarkının oyunla birleştirilmesi ile değerinin artacağı belirtilerek bazı örnekler verilmiştir. “Yağ satarım, bal satarım”, “Üşüdüm, üşüdüm”, “Aç kapıyı bezirgan başı” şarkıları örneklerdendir.

Genelde çocuk şarkılarında hatalı görüş ve felsefeler, olumsuz düşünceleri oluşturabilecek sözler bulunduğu görülmüştür.

Üşüdüm, üşüdüm, a benim canım, üşüdüm

Kürkünü giy, kürkünü giy, a benim canım kürkünü giy.

Kürküm yok, kürküm yok, a benim canım, kürküm yok.

Alsana, alsana, a benim canım alsana.

Param yok, param yok, a benim canım param yok.

Çalsana, çalsana, a benim canım çalsana.

Asarlar, keserler, en güzelini seçerler.”⁽⁴⁶⁾

Çocuğu çalmaya sevk edici bu söz yerine, asıp-kesip en güzelini seçmek yerine daha uygun sözlerle yazılmış oyunlar müfredata alınmalıdır.

“Müziğin çocuk üzerindeki etkisi ve hayatındaki yerine de değinilmiş bir bölümde müzik;

- a) Çocuğa, şarkı dinlerken sessiz kalmanın önemini kavratır ve alışkanlığını kazandırır.
- b) Çocuğu iyiye ve güzele yönelterek estetik duygularını geliştirir.
- c) Çocuğun yeteneklerini ortaya çıkarır, ses, kulak, zevk eğitime yardım eder.
- d) Çocuğun ruhsal ve bedensel yorgunluklarını giderir, dinlendirir, neşelendirir, acılarını unutturur.
- e) Çocuğun en samimi ve vefalı arkadaşıdır.
- f) Çocuğun ruhsal ve bedensel varlığını eğitir, geliştirir, ritmik hareket ihtiyacını tatmin eder.” şeklinde belirtilmiştir.⁽⁴⁷⁾

“Çocuğun zeka ve kişilik gelişimine olumlu etkileri olan müzik, çocuğun samimi ve vefalı arkadaşıdır.” şeklinde duygusal ifadeler içinde kullanılmış, eğitici, zeka geliştirici etkileri gözardı edilmiştir.

Aynı konunun devamında çocuğa müzik zevkini aşılama için şarkı söyletmek, şarkı dinletmek ve ritm uygulamaları şeklinde üç aktivite belirlenmiştir.

⁴⁶ Kantarcıoğlu, Selçuk, Anaokullarında Metod ve Öğretim, s.95.

⁴⁷ Kantarcıoğlu, Selçuk, Anaokullarında Metod ve Öğretim, s.105.

Şarkıda karga isimli tekerleme şarkılarından bir örnekte de çocukta olumsuz düşünceler oluşturacak sözler bulunmaktadır.

“KARGA

Karga seni tutarım

Kanadını yolarım

Yelpazeler yaparım

Mini, mini bayanlara satarım”⁽⁴⁸⁾

Program kitaplarının incelenmesinde ele alınan ilk kitaptaki tekerleme de bu paraleldedir.

“TAVŞAN

Kapıdan tavşan geçti mi?

Geçti.

Tuttun mu?

Tuttum.

Kestin mi?

Kestim.

Tuzladın mı?

Tuzladım.

Pişırdın mı?

Pişırdım.

Bana koydun mu?

Koydum.

Hangi dolaba koydun?

Çıt çıt dolaba koydum.

Hadi al getir.

Getiremem.

⁴⁸ Kantarcioğlu, Selçuk, Anaokullarında Metod ve Öğretim, s.107.

Neden getiremezsin?

Kara kediler yemiş.

Miyav, miyav, miyav.”⁽⁴⁹⁾

Kapıdan geçen bir tavşanın yakalanıp, pişirilmesiyle birlikte verilen bu mücadele sonunda yemeği yiyenin bir kara kedi olması, toplumun da batıl inançlarından da destek bularak kara kedilerin sevilmemesine yol açabilir. Çocuğun henüz yeni tanıştığı hayatla, iyiyi kötüyü yavaş yavaş ayırmaya başladığı dönemde bu tür olumsuz örnekler, bizim olumlu bir yapı ve kişilik oluşturma çabamızı zedeler. Birçok olumlu şarkı, tekerleme var iken, bir de Milli Eğitim Bakanlığının öğretmen yetiştiren bir kurumunda kullanılan kitapta bulunan bu örnek hatalıdır. Daha uygun örnekler seçilmelidir.

Ritm konusunda yapılan açıklamalar ise, müziğin ve ritmin sosyal yaşam içine yansımaları da farkedilerek örneklendiği ve anlatıldığı için çok olumludur. Bu örnek ve açıklamalara daha sonra ritm bölümünde değinilecektir.

3-6 yaş çocuklarının hoşlanacakları şarkılar ise fizyolojik, psikolojik, amaç ve hedeflere uygunluklarına göre değerlendirilmiştir. Fizyolojik şartlarda; müzik parçalarının ses kapasitelerinin çocuğa uygun olması, psikolojik şartlarda ise çocuğun anlamasına, kullanımına göre kısa, kolay, zevk verici, estetik değeri olan, ifade edilebilir, çevresinden seçilen, derslerle ilgili, çocuğun ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olması gerektiği belirtilmiştir. Programdaki amaçlara ve hedeflere uygunluklarına göre ise; 3-6 yaş çocuklarının hoşlanacakları, çevrelerinden alınmış, seviyelerine uygun şarkılar olması gerektiği belirtilmiştir. Tüm bu özelliklere göre eleştirilen üç örnekte paranın olmaması durumunda çalmak, karganın tüylerini yolmak,

⁴⁹ Kantarcıoğlu, Selçuk, Anaokullarında Metod ve Öğretim, s.165.

kara kedilere emek sarfedilmiş ve yemeği özellikle kara kediye yediren örnekler çevreden seçilmekle beraber doğru örnekler değildir. Belirtildiği gibi, çocukların ihtiyaçlarına cevap vermeyerek, onlarda yanlış yönlendirmelere sebep olur. Eleştirisini, doğru ve yanlış şeklinde yapamama ihtimali olabileceği için seviyesine de uygun değildir.

Müziğin bir günlük programdaki yeri konusunda ise yaklaşımlar;

“- Müzik programı değişik zamanlarda ve ihtiyaç duyulduğu zaman ele alınmalıdır.

- MEB’nca yayımlanan “Anaokulları Kılavuzu”nun günlük faaliyet programında, A programına göre her gün öğle yemeğinden önce, oyun ve meşguliyetten sonra yorgunluğu gidermek için ayrılan toplu çalışmalar bölümünde müzik faaliyetlerine yer verilmektedir.

- Aynı kılavuzun B faaliyet programında saat 10.30-10.45 arasında, C yarım günlük faaliyet programında da 10.40-11.00 arasında müziğe yer verilmiştir.

Öğretmen Kitapları serisinde Fransız ve Alman anaokullarında çocuk yaşlarına göre 2-4, 4-5 yaşındakiler her gün üç defa, 5-6 yaşındakiler için her gün iki defa olmak üzere müzik faaliyetlerine yer verilmektedir. Bütün bunlar dikkate alınarak değişik zamanlarda ve ihtiyaç duyulduğu zaman bir önceki faaliyetin devamıymış gibi farketirmeden müzik faaliyetlerine geçilmelidir.”⁽⁵⁰⁾

Tüm bu yaklaşımların bazıları olumlu bazıları ise olumsuzdur. Kitabın devam eden bölümlerinde anaokullarında dramatize edilecek

⁵⁰ Kantarcıoğlu, Selçuk, Anaokullarında Metod ve Öğrenim, s.110.

hikayelerin konularının çocuğun çevresiyle ilgili, güldürücü, tarih, hayvan hikayeleri, hissi, macera vbg. olabilmesi, çocuğun gelişimine yarayacak, seviyesine uygun, kolay uygulanıp, çocukları sıkmayacak kısalıkta, eğitici ve öğretici mahiyette olması gerektiği belirtilmiştir ya da dramatizasyonda bu şekilde özellikler verilmiştir. Müzikte de bu amaçların bulunması gerekirken daha çok duygusal tarafları ön plana çıkarılmaktadır. İncelenen programlarda ve kitapta zaman zaman olumlu yaklaşımlar olsa da genelde gereken önem belirlenen amaç ve ilkeler doğrultusunda verilmemiştir, çelişkiler bulunmaktadır.

4.4. Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Müziksel Gelişimi

Bölümler içinde önemi vurgulanan müzik, çoğunun gelişimindeki sıralı gelişmeye benzer ve paralel bir gelişme gösterir. Çocuğun eğitimi sırasında, hızlı ve birbirinden çok farklı aşamalar gösteren gelişiminden dolayı yaş gruplarına ayırmak doğru bir yaklaşımdır.

4.4.1. 0-3 Yaş Arası Çocuğun Müziksel Gelişimi

Çocuk işitsel becerilere, normal durumda, doğal şekilde sahiptir ve en güçlü kullanabildiği duyusu başlangıçta işitme duyusudur. Doğumdan hemen sonra, gözleri ile sabit bir yere bakamadığında dahi ses uyarılarına tepki gösterebilir. Çocukların şarkı mırıldanmaları, dans ve oyunlara uyma çabaları izlenecek olursa, bu doğal yetenek gözlenebilir.

Bu dönemde ağırlıklı olan işitsel becerilerin gelişimi, çevreyi dikkatle dinlemesi ve ses hafızasına kaydetmesidir. Birinci ayda sese gülümseyerek ve hareketle cevap vermesi sadece refleksle oluşan tepkidir. Merkezi sinir sistemi gelişmediği için algılama düzeyi henüz söz konusu değildir. 3 aydan küçük bebeklere müzik dinletildiğinde fazla tepki göstermemekle birlikte, üçüncü ayda sesi dinler, sözcükleri ayırtmaya başlar. Ses kaynağına başını

çevirir. Konuşulduğunda ses çıkararak cevap verebilir. 5. ayda kendi kendilerine, oyuncaklarına ses çıkarır. Sesteki alçalma ve yükselmeleri taklide çalışırlar. 4 ve 6. aylar arasında, bebekler müzik dinlerken çok dikkatlidirler. Müziğin kaynağına doğru dönerek dinledikleri, müzik bittikten sonra ise soru soran ifadeyle baktıkları veya güldükleri gözlenmiştir. Bu dönemde tanıdık seslere karşı çok duyarlıdırlar. İlk altı ayda bebeğin dokunma, görme, dokunma, işitme hareket duyularının daha net uyarılıyor olması, onun çevreye olan ilgisini artırır ve gelişimini destekler. Bebeğin sesleri dinleme, ayırtetme ve taklit etme yeteneğinin gelişimini destekleyebilmek için ses çıkaran materyaller kullanılmasına dikkat edilir. 6 aylık bebeğin işitsel gelişimi yavaş yavaş desteklenmelidir. Yakın ve uzak mesafelerde çeşitli materyaller veya insan sesiyle uyarılmalı, teyp dinletilmeli, yatağının ya da oyun sahasının üzerine, uzanabileceği ve göz kontağı kurabileceği şekilde renkli, hareketli ve ses çıkaran oyuncaklar asılarak 9. aya kadar kullanılır. Bebeğin ağzına atarak yutabilme tehlikesini de düşünerek bu şekilde kullanamayacağı renkli ses çıkaran, kolay tutabileceği malzemeler verilir. 7. ve 12. aylar arasında işitsel algı gelişimleri hızlanmıştır. İşitme duyusu görme, dokunma ve hissetme duyuları ile desteklenince bütün bu duyular koordineli şekilde faaliyet görür. 7. ayda kısa hece tekrarları yapar. 8. aydan sonra canlı ritimleri içeren müziklere hareketle eşlik eder. Dilin varlığını kavradığı için, sesini de müziğe paralel kullanır. 9. ayda müziğe verdiği tepkiler daha gelişmiştir. Hoşlanıp, hoşlanmadığını da belli eder. Konuşma çabaları başlar. Duygularını sesle ifade etme eğilimi vardır. Üfleme, öksürük, vs. seslerini taklit eder. Müzik sesine doğru hareket eder. 10. ayda nesnelerin özelliklerini öğrenmeye çalışır. Kağıdın buruşturulduğunda ses çıkardığını, kutuya vurulduğunda ses çıktığını vb. 11-12. aylarda kelime haznesi kademeli şekilde 4 sözcük kullanabilir hale gelir. Nesnelerle özelliklerini birleştirir. Kedi, köpek gördüğünde, seslerini çıkarır. Tek sözcükle düşüncelerini ifade eder. 12. ayda konuşmak için çabası

daha da artmıştır. Bütün bu gelişimi dış uyarıcılar tarafından desteklenmelidir. Bebeğe birbirine vurduğunda ses çıkaran makara, küp vbg. nesneler, buruşturulduğunda ses çıkaran materyaller, farklı sesleri tanıyabilmesi için kullanabileceği bazı müzik aletleri (davul, def, ksilefon vs.) tanıtılabilir. Düdük verilerek farklı sesler algılaması, yanak ve dil kaslarının gelişimi sağlanabilir. Dikkati su sesine vbg. doğal seslere çekilebilir.

1-2 yaşları arasında çoğun düşünme sistemi gelişir. Müziğe olan ilgisi de ilerleme kaydeder. Kendini ve olayları ifade ettiği tek sözcüklerde artış görülür. Emirleri yerine getirir. Hikayeleri dinler ve tekrarlarını ister. 18 aylık olduğu zaman isim ve fiilden oluşan iki sözcüklü ifadeler kullanmaya başlar. 50 kadar sözcüğü anlayabilir. Kendinden emin ve hızlı şekilde hareket ederek ses kaynağını bulur. Müziğe göre vücutlarını hareket ettirirler. Bu dönemdeki işitsel beceriyi desteklemek için ritme önem verilmelidir. Enstrümantal parçalarda ritm ön plandadır. Sözlü parçalarda çocuk sözlerin anlamını takip ettiği için ritmi kavramakta güçlük çeker. Enstrümantal parçalar seçilmeli ve dinletilmelidir.

2-3 yaş çocuklarının müzik eşliği için yaptıkları hareketler artmıştır. Konsantre olarak müziği dinlemeye aşılar. Müziğe paralel alan kullanarak dans ederler. Şarkı söyleyebilme vbg. becerileri önceki dönemlere göre daha fazladır. 4 dakika süre ile bazen sözlerini kendileri bularak söyleyebilirler. Bu yaş çocuklarına kısa şarkılar kolaylıkla öğretilir. Teypten rahatlıkla şarkı dinletilebilir. Şarkı söylerken ellerini çırpaktan hoşlanırlar. Çocuğun öğrendiği şarkı sözlerini kendi melodisiyle söylemesi veya kendi sözlerini melodiye uyarlaması yeteneğinin fazlalığından değil, kendisini müziğin içinde varedebilme, müzik birikimini vokal gelişimine karma isteğindedir. Şarkı yoluyla birçok kelime öğretilir. İşitsel gelişimini destekleyebilmek için vurma, düşme, kesme, alkış, seslerin alçalıp yükselmesi, kuvvetli, yumuşak vs. oluşları şeklinde uygulama ve ayrımlarla ses farklılıkları

üzerinde durulabilir. Enstrümanların uygulanışları dramatize şekilde uygulanabilir. Bu dönemde tümünden gelim metodu şarkı öğretme yoludur. Tümünden gelim metodu bu dönemde geçerlidir. Öykünme yoluyla şarkı öğrenemezler.

4.4.2. 3-4 Yaş Arası Çocuğun Müziksel Gelişimi

Müziğe paralel sesleri ve vücudunu daha rahat kullanabilir. Kendine özgü şarkılar mırıldanır. Şarkı söyleme konusunda yeteneğini geliştirmeye çalışır. Basit melodileri tekrar edip, ritm eşliğinde yürüyebilir. Ritm vuruşlarında genellikle yavaş vuruşlarda değil, hızlı vuruşlarda daha başarılıdır. Grupla şarkı söylerken yavaş yavaş kendine güvenir. Önceki dönemlerde olduğu gibi duyduğu müziklere hareketlerle eşlik eder, müzik aletlerini elleri ile vurup, sallayarak, telleri titreterek kullanma becerisi kazanır. Ritmik vuruşlar için ritm sopası kullanabilir. Piyanodan tek parmağı ile ses çıkarabilir. Seslerin alçak, yüksek vbg. özelliklerini daha net algılar. Düş gücü ve dikkat süresi artmıştır. Sürekli öğrenme ve soru sorma ihtiyacı vardır. Müzik aletlerini çalabilmeyi, müzik etkinliklerinde görev almayı istediği bu dönemde cesareti arttırılmalı, grup içinde veya tek uygulamalar yaptırılarak özgüven sağlanmalıdır.

4.4.3. 4-5 Yaş Arası Çocuğun Müziksel Gelişimi

Çevredeki doğal sesleri, bu seslerin kendilerine göre farklı özellik ve niteliklerini algılama gücü önceki dönemlere nazaran daha nettir. Başka kişilerle şarkıyı beraber söyleme isteği vardır. Basit melodileri tekrarlayabilir. Basit ritmik ölçüleri taklit edebilir, fakat hareketleri arasında düzen sağlayamadığı için hata yapabilir. Bu dönemdeki gelişimleri desteklemek için nitelikli, ritm ağırlıklı ve onların kelime haznelerini geliştirmelerine yardımcı olacak şarkılar enstrümental parçalar dinletilmeli, ritm aletlerini ve müzik

enstrümanlarını çalabilme konusunda yönlendirilmelidir. Müzik kayıtları kullanılarak dikkat süreleri arttırılmalıdır.

4.4.4. 5-6 Yaş Arası Çocuğun Müziksel Gelişimi

Ritm aletlerini çalma becerisi gelişir. Kelime haznesi gelişmektedir. Müzik aletleri çalınır, uygun hareketlerle eşlik edilirken düzgün ritimlerle eşlik edebilir. Müzik alanında kazandığı beceriler ve bilgilerle gurur duyar. İlkokula başlamadan önceki bu son dönemde çocuğun bilgi dağarcığındaki ve buna ek olarak bizim göstereceğimiz sesler ve kelimeler öğretilen şarkılarda kullanılarak işitsel becerileri ve dil gelişimleri desteklenir. Sevmediği bir işin (temizlik, diş fırçalamak) veya kötü bir huyu zorlamadan şarkıyla kolayca sevdireceği veya düzeltereğini hatırlanarak onu iyiye güzele motive edici sözler kullanılmalıdır. Müzik diğer alanlarla, oyunla, drama vb. ayrı aktivitelerde de kullanılarak doğala indirgenmeli, günlük yaşamda da kullanılmalıdır. Müzik dersinin amacı olan ses eğitimi, tartım eğitimi dinleme eğitimi ve müzikal yaratıcılık diğer dönemlere göre daha bilinçli yapılır. Bu döneme kadar müzikal beceriler desteklendiği için, bu dönemde hazırlanmış bu taban paralelinde çalgı eğitimine de önem verilmelidir.

Çocuklar bütün bu dönemler içinde farklı gelişmeler izleyebilirler. Yan etkenlerle belirtilen özelliklere daha önce veya daha sonra ulaşabilirler. Fiziksel ve ruhsal kapasitelerinin dışında müzik uygulamasına zorlanmamalıdır. Ses özelliklerini ve gelişimlerini iyi belmek ve doğru şarkı seçimi yapmak şarttır. Tekerleme, sayışma, rond ve müzikli oyunlar, karşılıklı soru-cevaplı uygulamalar onlara müziği daha çok sevdirecektir.

4.5. Okul Öncesi Dönemde Müzik Eğitiminin Etkenleri

4.5.1. Çocuktaki Müzikal Yeteneğin Anlaşılabilmesi ve Geliştirilebilmesi İçin Yapılacak Uygulamalar

Kulak eğitimi müzik eğitiminin temel taşlarındandır. Öğrencinin şarkıyı öğrenebilmesi, doğru duyup, doğru tekrarlayabilmesi ile mümkündür. Yapamadığı takdirde müzik eğitiminin kazandıracağı değerlerden faydalanamaz. Kulak eğitimi de her yetenek gibi çeşitli çalışmalarla geliştirilebilir. Müzikal İşitme, “Mutlak İşitme” (Absolit) ve “Bağıl İşitme” olarak ikiye ayrılır.

Mutlak İşitme (Absolit): Çocuk bu işitme türünde notaları kendi frekansı içinde düşünür ve verir. Dahi diye nitelendirilen çocuklar bu işitmeye sahiptirler.

Bağıl İşitme (Relative-Rölativ): Normal yaradılıştaki insanlarda olan genel işitmedir. İstenilen sesi o an düşündüğü tonalite içinde verirler. Müzik eğitimi yapabilmek için bu işitme şekli yeterlidir. Çocukta müziğin gelişimi daha önce de belirtildiği gibi sestten önce ritimle belirlenir. Henüz müzik sesi çıkaramayan bebek eline aldığı oyuncacı vurarak kendi kendine ses çıkarmaya çalışır. Ritimleri doğru kavratmak, çocukları bu konuda duyarlı hale getirmek sistemli ve kolaydan zora doğru bir çalışma gerektirir. Ritm duygusunu kazandırmak ve geliştirmek için çeşitli tempolarda yürütme, koşturma, elle tempo tutma gibi istemek, şarkının ritmini küçük parçalar halinde tek tek, grupça ve bütün sınıfla birlikte vurdurma çalışmaları yaptırılabilir. Önce kalemle sıraya vurularak daha sonra ritm enstrümanı üzerinde ritm duygusunu geliştirebilmek için çalıştırılabilir. Çocukların içindeki tekerlemelerde, sayışmalar da kendini gösteren ritm duygusu kolaydan zora doğru nota yazısında da rahatlıkla bilinçli ve metodlu çalışmalarla gösterilerek kuvvetlendirilebilir. Şarkılar, rontlar, karşılıklı

ritmek onuşmalar, soru cevaplarla ritmik konuşmalar yürüyüş ve koşmalar çocukta ritm duygusunun dolayısıyı ile müzikal yeteneğinin gelişimini sağlayacaktır. Müzikal işitmedeki tonal duygusunun anlaşılması tek tek değişik, ince ve kalınlıkla çalınan seslerin verilebilmesi veya armonik seslerin teker teker doğru şekilde tekrarlanması, ince ve kalın oktavlı seslerin çocuğun kendi es hacmi içinde tekrar edilmesi, verilen kısa melodilerin tekrar edilmesi ile ayırdedilebilir. Çocuklar bazen sesleri doğru duyabildikleri halde tekrar edemezler. Daha önce bu tür çalışmalara alışık olmadıkları için yeteneksiz şeklinde yargı koyulmamalı, yapılacak çalışmalarla uygulamaları yapabilmeye gücü sağlanmalıdır. Çocuğun müzikal yeteneğini kuvvetlendirme ortama da bağlıdır. Müzikli ortamlardan gelen çocukların başarılı oldukları, tutucu, müziğin az olduğu ortamlardan gelen çocukların da daha az başarılı oldukları saptanmıştır.

Bazı uygulamacılar sesler arasındaki incelik kalınlık farklarını fonomimi veya ses merdiveni uygulamaları ile öğretilir.

Öğrenilen şarkıların bir iki motifi yanlış çalınarak yanlışlığın nerede olduğunun bulunması istenir. Müzik parçalarını hafızada tutmak, hatalı tekrar etmemek konusunda dikkat etmek için, öğretmen tarafından söylenen küçük parçalar halindeki ezgiler, öğrenciler tarafından da tekrar edilir. Özelden genele yapılan bu çalışmalar hem müzik hafızasını hem de dikkati geliştirir. Topluca yapılan uygulamalarda da yanlış ses çıkartmamak ve topluluğa uyabilmek için dikkatli olma zorunluluğu duyulur. Bu uygulamalar sırasında çocuk kendisini de çevredeki sesleri de dikkatle dinler. Yalnız kulak eğitimi ile değil, diğer duyuların da koordineli çalıştığı uygulamalar kalıcıdır. Bunlara da önem verilmelidir. Bütün bu uygulamalar çocuğun müzik hafızasını ve dikkatini geliştirmede faydalı olacaktır. Bütün bu çalışmalardan olumlu sonuç alındığı takdirde çocuğun yaratıcılığını da ortaya çıkarıp, geliştirebilmek için öğretilen şarkıların bir iki ölçüsü boş bırakılarak

tamamlanması vb. uygulamalar yapılması istenilebilir. Yaratıcılık yeteneğinin de müzikli bir ortam ve çalışmalarla gelişeceği unutulmamalıdır.

Mutlak işitme ve bağıl işitme dışında entonasyonu zayıf olan çocuklar da vardır. Sesleri doğru tekrar edemezler. Çıkardıkları sesler diğer seslerle uyuşamaz ve bütünlüğü bozar. Bütün işitsel yapısı olan çocuklar ayrı çalıştırılmalıdır. Sesleri, doğadaki sesler taklit ettirilerek, hayvan taklitleri yaptırılarak, çocuğa yardımcı olunacak çalışmalar üreterek, doğru alabilmek mümkündür. Tüm bu çalışmalara olumsuz cevap veren çocuklar başka işlerle görevlendirilmeli, kırmadan dinleyici olmaya sevk edilmelidir. Bu tür çocuklara A tonal, yani ton dışı denir. “Müzikle ilgili yapılan tüm çalışmaların ana hedefi, müziğe karşı ilgi ve yeteneği geliştirebilmektir. Her çocuk müziğe ilgi duyuyorsa bile müzik yeteneği olmayabilir. Müziğe ilgi duymayan çocuk için öğretici bütün yetenek, yaratıcılık ve bilgisini kullanılmalıdır. Çocuk gelişiminin yeni başladığı ve henüz tamamlanmadığı düşünülecek olursa, yetenekli yeteneksiz şeklinde yapılacak ayrımlar hatalıdır. Zayıf olan yönler eğitim süresince saptanarak desteklenmelidir.”⁽⁵¹⁾

4.5.2. Şarkı Sözlerinin Uygunluğu

Seçilecek tekerleme, şarkı, dans ezgileri, şarkılı oyunların sözleri çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimini takip edecek şekilde, yaşına, seviyesine uygun olmalıdır. 3 yaşından itibaren 3 döneminde ilgileri, sevdikleri, ilgilendikleri şarkılar farklıdır. Sosyal olaylar ve çocukların genel ilgi odakları dönem dönem tesbit edilerek konular buna göre de seçilebilir. Çocuğa verilmek istenen bilgiler ve kazandırılmak istenen davranışlar şarkıyla kolayca kavratılabileceği gibi, sözler açısından hatalı verilmiş olan, eğiticilikten yoksun, faydasız ve yararsız şarkılar da verdiğimiz eğitimi

⁵¹ Dinçer, İnci, Çocuk Gelişimi İle İlgilenenler İçin Müzik El Kitabı, s.34.

tehlikeye sokabilir. Olumsuz yapılanmalara sebep olabilir. Bu konuda verilecek birkaç örnek şunlardır:

Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayınları arasında bulunan Okul Öncesi Eğitim Programları kitabında verilmiş Tavşan isimli tekerlemede çocuğun günlük yaşamda kullandığı buzdolabı çıt çıt dolap şeklinde verilmiştir. Belki kapanış ve açılışın sesini ritmsel açıdan kavratmak amacıyla olumlu sayılabilir veya "Hangi dolaba koydun?" sorusuna cevap verilmeden kaç türlü dolap olduğu çocuklara sorulabilir. Fakat tavşanla ilgili bütün çabalardan sonra hazırlanan tavşan eti kara kedilere yedirilmiştir. Hayvan sevgisinin verilmesi gereken bu dönemde kapıdan geçen tavşan pişirilmiş, sonra da kedilere değil de kara kedilere yedirilmiştir. Bu tür yaklaşımların hayvan sevgisi oluşturulduktan sonraki dönemde verilmesi daha olumludur. Tekerleme ve çocuk şarkısı diye sözleri, iletisi umursanmadan, düşünmeden tekrarlanan, olumsuz fikirler, doğruyu, yanlış yeni öğrenen çocuklarda yanlış davranış ve düşüncelere sebep olabilir.

Daha önce örnek olarak verilen Tavşan adlı şarkı, sözler açısından aşağıdaki şarkıyla karşılaştırıldığında, ilk şarkıdan daha eğitici bir içeriğe sahip olduğu görülür.

TAVŞAN

Tavşanın iki kulağı var. (iki elin işaret parmakları başta)
 Bir de komik burun. (işaret parmağı burunda)
 Havuç yemeği sever. (elle yeme hareketi yapılır)
 Her yere hoplayarak gider. (iki el diz üzerinde tavşan taklidi yapılır)

Öğreteceğimiz bir şarkının eğitici ve olumlu yönleri "Küçük Oduncular" şarkısında rahatlıkla görülebilir.

KÜÇÜK ODUNCULAR

Baltalar elimizde

Uzun ip belimizde

Biz gideriz ormana, hep ormana

Oduncunun kullandığı aletler (ip ve balta) kavramları verilmiştir.

Ağacın yanında dur.

Baltayı sağdan vur.

Bir de sol taraftan vur, kuvvetle vur.

Dramatize olarak yapıldığında kas gelişimi için faydalı olur.

Yaşlı kütük seçeriz.

Karşılıklı geçeriz.

Testereyle biçeriz, hep biçeriz.

Kesilmesi gereken ağaçların yaşlı kütükler olması gerektiği mesajını veriyor. Yine oduncu taklidi yapılarak kas gelişimi desteklenir.

Kışın odun yanınca

Alevler parlayınca

Şarkı söyler döneriz, hep döneriz.

Başka bir şarkıda görülen;

Gelme kış gelme

Yağma kar yağma

Köylümü kentlimi

Soğukta koyma

gibi sözler yerine, bu olumlu sözler daha iyi iletiler sağlar. Eğer amaç yoksullara, ihtiyacı olanlara acıma, yardımcı olma duygusunu verebilmekse bu önce olumlu düşüncelerin verilmesi daha sonra diğerlerinin verilmesi şeklinde olmalıdır. Olumlu düşüncelere ve bu düşüncelerin oluşturduğu

temele sahip bireyler olumsuzlukların üstesinden daha rahat gelebilir, karşılaşacağı negatiflerin pozitif kısımlarını bularak çözüm yolları arar.

“Ben ve Dünya” isimli çocuk şarkısı soru yoluyla oluştuğu için eğitsel açıdan çok olumludur.

BEN VE DÜNYA

El insanda, dil insanda

İnsan nerede, bil bakalım.

Ev dünyada, dağ dünyada

Dünya nerede, bil bakalım.

Dünya gökte, yıldız gökte

Gök nerededir, bil bakalım.

Bir sebzeyi sevdirmek amacıyla, örnek olarak, şu melodili tekerleme olumludur:

EBECİ

Ebe ebe ebeci

Ver elini cebeci

Doktorların ilacı

Ebe gümecici

Sağlıkla ve temizlikle ilgili çocukları motive edebilmek için öğretilebilecek sağlık isimli şarkı öğretilir.

SAĞLIK

Kim erken yatarsa, vaktinde kalkar

Pislikten hiç hoşlanmazsa, çok uzun yaşar

Sıcağı çok sevme, soğuktan da kaç

Tertemizdir açık hava en iyi ilaç

10 Kasım ve Atatürk için hazırlanmış bir şarkı da 10 Kasım'ın yaş günü olduğunu ve şarkıyı söyleyenin Ata'nın ölümüne ağlayıp durduğu, bütün Türklerin de ağladığı anlatılmıştır. Ölümün doğal olduğu, ama ölen

kişinin bizim için önemli olduğu, Türkiye yaşadıkça, ismi ve düşüncelerinin yaşayacağı, minnet duyguları ile anılması, duygu sömürsü yapılmasından daha olumludur.

Atatürk ölmedi
Yüreğimde yaşıyor
Uygarlık savaşında
Bayrağı o taşıyor
Her gücü o aşıyor.

şeklinde başlayarak devam eden şarkı bu olumlu düşüncelerin iletisi açısından olumlu bir örnektir.

İnceleme içinde, daha önce verilen örnekte olduğu gibi “Üşüdüm” isimli şarkı çocuğu çalmaya sevk edebilir ya da aklında yokken bilinç altına yerleşebilir.

Çocuğun söyleyeceği şarkı, tekerleme vbg. dil gelişimini de destekleyici şekilde olmalı, zihinsel gelişimini destekleyerek, yeni sözcükler öğrenmesini, öğrendiği sözcükleri kullanarak kendini anlatmasını, doğru, düzgün konuşabilmesini desteklemelidir. Seçilen örnekler aynı zamanda çocuğun yaratıcılığını ve hayal gücünü de geliştirecek nitelikte olmalıdır. Ünite konularını destekleyici nitelikte sözleri alan örnekler seçilmesi eğitsel açıdan faydalıdır. Ünite konuları dışında seçilen örnekler de başka hedeflere ulaşmak için kullanılabilir.

Tekerlemeler ritm, hafıza ve dikkat gelişimi için faydalıdır. Sözlerinin anlamlı olması gerekmez. Ama yine de nitelikli olanların seçilmesi daha doğrudur.

Kar yağıyor

Karga bağılıyor

Annem çörek pişirmiş

Seni çağırıyor

Karga öter, insan ise bağırır. Çocuk bu düşüncede iken kafiye ve ritm düzeni ile yazılmış bu tekerlemelerde karganın bağırması kafasını karıştırır. Amaç kafiye ise daha doğru bir kelime kullanılabilir. Karın yağması ile ilgili karga üşüyor şeklinde düşünülebilir. Anlam karmaşası da olmaz.

Sözleri anlamlı ve eğitsel olan bir çok şarkıda da prozodi (söz ve müziğin uyumu) hataları bulunmaktadır. Ezginin vurgulu-vurgusuz zamanları ile sözcüklerdeki vurgulu-vurgusuz hecelerin uyuşması gerekmektedir. Bununla birlikte virgül, noktalı virgül vbg. yerlerle ezginin motif, cümlecik ve cümle sonlarının da uygun olması gerekir. Prozodisi bozuk bir şarkı da dil doğru ve düzgün kullanılmaz, şarkı daha zor öğrenilebilir, söz ve müziğin uyumsuzluğu sebebiyle nefes yerleri, bitişler de uyumsuz olur. Çocuğun beğenisi de bu olumsuzluklara paralel gelişemez. Sözcüklerde yapılan prozodi hatasında vurgunun yanlış yerde kullanılması kelimeye farklı bir anlamda düşünülmesine sebep olur.

Çocuk, aynı yetişkin insan gibi sorun ve problemleri olan, kendi dünyasında da bu sorunların çok önemli olduğu bir varlıktır. Kendi kişiliği, görüşü olan insandır. Müzik, masal, hikaye gibi çocuğun eğitiminde kullanılan ifade şekilleri, çocukların kişilik gelişimine önem vererek, çocuğun gerçekleri kavrayabileceği oranda yaşamı anlatan, yaşamı çok olumlu ya da çok olumsuz değil, aldatmadan, kandırmadan ileten, iyi-kötü ayrımını kesin çizgilerle savunmak yerine, doğrudan çocuğun sorunlarını dile getiren, uyarıcı ve düşündürücü anlatımlar seçilmelidir. Anlatılan ifadelerde olumsuz ifadeler üzerinde durulmamalı, edilgenliğe yönlendirilmemeli, tek yönlü, saplantılı düşünceler verilmemelidir. Çocuğun günümüzde yeniliklere açık,

uyanık, gerçekleri görebilen görüş açılarına sahip olduklarını unutulmamalıdır. İlköğretimde de dergilerde, şiirlerde vbg. anlatımlarda çocuksu, ilkel, bunun yanında aşırı duygusal ifadeler kullanılmaktadır. “Atatürk öl dese ölürüm, canım feda olsun” gibi ifadeler hatalı, amacına uygun olmayan bireysel, basit ifadelerdir. Antamılar çocuğa ve gelişimine uygun olmalı, bir adım sonrasına zemin hazırlamalı, estetik ve eğlendirici olması yanında eğitici ve öğretici de olmalıdır.

Görüşme : İki kişinin karşılaşması

Görüşme : Görüşülmemesi için verilen emir

Vurgunun yanlış yerlerde kullanılması cümleler için de geçerlidir.

Ben her zaman elma yemem. (özne vurgulanmış)

Ben her zaman elma yemem. (zaman vurgulanmış)

Ben her zaman elma yemem (elma vurgulanmış)

Çocuğun müzik eğitiminde diğer alanlarla koordineli şekilde çalışması gerektiği kadar, kendi içindeki unsurlarla da birlikteliğinin gerekliliği unutulmamalıdır.

4.5.3. Melodik Yapılanma ve Ses Gelişimi

İlk vokal oluşum, çevredeki sesleri taklit etmeyle başlar. 4 yaşından itibaren de melodik yapılanma gösterir. Orff ve Kodaly’e göre çocukların ilk yapılanmaları inici minör üçlü aralığıyla başlar. Carl Orff’un 1971’de Ball State Üniversitesi’nde yaptığı çalışmada çocuğun fiziksel gelişimine uygun olarak pentatonik dizi ve inici minör üçlü seslerinin başlangıçta kullanılabildiği saptanmıştır.

Öğretmen Mahiye Morgül, tecrübeleri doğrultusunda önce karşımıza çıkan bu pentatonik dizinin ilkokul çağında yarım seslerle desteklendiği, ergenlik çağında ise koma seslerin algılandığını belirterek, çocuk seslerin alto sınırında başladığını, 4-5 yaş arası kalın La ve Mi, 6 yaşında ise kalın La ve Fa bölgelerinin kullanılabildiğini saptamıştır.

Eğitim uzmanı Yücel Elmas ise Mahiye Morgül'ün bu ayrımı konusunda şunları söylemiştir: "Alto ses ınırı yanlış bence. Çocuğun bu dönemde dar bir ses sahası var. Fiziksel gelişimine paralel olarak ses organı da ses sahası ve volüm açısından gelişir ve büyür. Çocuk tekerlemeleri genelde hüseynidir. Küçük yaşlarda orta kısımda bulunan (la, sol, fa) sesleri, daha sonra zaman içinde birer, ikişer sesler eklenerek re-la beşlisine ulaşır.

Çocukların, fiziksel yapısı ve aileden gelen özellikleri, sosyo-ekonomik durumu, büyüdüğü çevre gibi nedenlerle aynı yaş grubunda olsalar da kapasiteleri farklı olabilir. 3-6 yaş arası gruplaşmalara ayrılamaz bence. Asgari müşterekler vardır ama gruplara ayırmak hatalıdır. Burada çocuğun kapasitesi kalın la olarak verilmiş. Ben koroda şahsen bu sesi çocuktan alamıyorum. Alabilsem de ses tekniğine aykırıdır. Çocuğun sesine zarar verememek için bu sesi almıyorum."

Besteciliğinin yanı sıra çocuk şarkıları bestecisi, eğitimci ve müzikolog Doç. Yalçın Tura, bölgelere, sosyal gelişimlere paralel olarak ses oluşumlarının farklılık gösterdiğini, sağlıklı bir sınırlama yapabilmek için araştırma grubuyla Türkiye'nin değişik bölgelerinde uygulama ve araştırmalar yapılarak objektif bir karar verilebileceğini, insanların bu tür sınırlamaları koyarken de sadece kendi gördükleri, bulundukları çevre içinde sınırları koyduklarını, bu kararın bilimsellikten ve objektif olmaktan uzak olduğunu belirtmiştir.

Eğitim uzmanı Mahiye Morgül'ün bu konudaki bir başka düşüncesi de şöyledir: “Özel öğretimde dikkat edilmesi gerekli bir husus da, her ulusun kendi kültüründe var olan çocuk şarkıları repertuarını kullanılıp buna göre çalgı eğitim metodu hazırlanması gerekir. Ancak koma sesler içeren şarkılar kendi kültüründe var diye, çocuğa öğretilmeye çalışılmamalıdır.” Seçilecek şarkılarda çocuğun işitsel algısının bu paralelde geliştirilmesi gerektiği, aksi takdirde çocuğun zorlanacağı göz önüne alınmalıdır.⁽⁵²⁾

4.5.4. Şarkı Öğretimi

Şarkı söyleme etkinliği müzik saatleri içinde de dışında da önemlidir. Tüm etkinlikler şarkı ile desteklenerek kalıcılık ve daha eğlenceli hale getirerek öğrenmeyi kolaylaştırır. Öğrenilenleri anımsatır, konuların pekiştirilmesini sağlar, çocuğun ilgisini konuya yöneltir. Kelime düzeni ve vurguları bozuk olan şarkı öğretimi çocukların konuşma yeteneğini zorlaştırır. Doğal iniş çıkışların, vurguların doğru olduğu şarkılar yoluyla, çocuk, sesini doğru kullanmayı, ritm ve tartım duygusunu, zamanlamayı öğrenir. Müzik belleği, hafızası ve dikkat gelişimi desteklenir. Duygusal ve zihinsel yaratıcılığı gelişir. Kendine güveni artar ve şarkı dağarcığı oluşturur.

Konuların öğrenmeye başladıkları olayları içeren sözlerden seçilmesi önemli ve yararlıdır. Monoton, yorucu tekrarlı şarkıların yararı yoktur.

Şarkılarla çocuklarda hoşlanılmayan, önemsenmeyen, yanlış anlaşılan, bilinmeyen ve korkulan şeyler hakkında olumlu duygular yaratılabilir. Çevreyi tanıtıcı ve eğitim programlarına paralel konuları işlerse eğitimle paralellik kazanır.

⁵² Yaratıcı Drama İle Oynayarak Öğrenme, s.14, 17, 18.

Şarkı öğretimi yaparken çocuklara önce kendi sesleri tanıtılmalı ve her çocuğun kendi sesini sevmesi sağlanmalıdır. Çocuk zorlama olmadan grup içinde söyleyebilme konusunda cesaretlendirmelidir.

Okul öncesi eğitim kurumları ile ilk ve ortaöğretim kurumlarındaki şarkı öğretim yolları aynı değildir. Bu dönemde nota-ses bağlantısı yapamayacağı için, orta-eğitim öğretiminde olduğu gibi solfej çalışmaları yapılamaz. Çocuğun ilgisi dağınık olduğu için, yapılacak planlamaya göre, şarkının öğrenilmesi bir haftaya yayılabilir. Oysa, diğer eğitim basamaklarında daha kısa sürede öğrenilebilir. Okul öncesi çocuğu şarkıların sık yenilenmesinden diğer basamaklardaki öğrenciler gibi sıkılmaz, aksine hoşuna gider. Diğer eğitim basamaklarındaki öğrenciler her konuda şarkı öğrenebilirken okul öncesi çocuğu kendi ilgi alanına giren konuları işlemekten hoşlanır.

Şarkı öğretilmeden önce önemli olan bir konu da nefes ve rahatlama çalışmalarıdır. Düzgün ve iyi şarkı söyleyebilmek için düzenli nefes alabilmek gereklidir. Bu nefes diyafram nefesidir. Bu konuda çiçek koklama, güzel bir yemeği veya kokuyu koklama dramatizasyonu, kaşıktaki sıcak çorbayı içme, eldeki balonu şiştirme, daha sonra söndürürken çıkardığı sesi çıkarma, tren olup, tren sesini (çuf, çuf) taklit etme gibi çalışmalar yapılır.

Nefes çalışmalarından sonra hareket çalışmaları yapılarak rahatlama egzersizleri yapılır. Bu hareketler öğretilecek konuları içerirse daha eğitici olur.

Öğretmen şarkının tümünü birkaç kez söyleyip, çalarak çocuklara tanıtır. Dil gelişimi için sözler müziksiz olarak söylenir. Dörtlük, sekizlik vbg. süreli ritmlerle telaffuz ve ritm çalışması yapılır. Parçanın kedi ritm içinde ritm çalışması yapılır. Öğretmen şarkıyı yinelerken çocuklar da elleri ya da ayakları ile tempo tutabilirler. Konu ile ilgili resim, materyal varsa

gösterilir. Şarkı bir iki kez de çocuklarla birlikte söylenebilir. Şarkıyı iyice öğreninceye kadar tekrarlamak çocuğun ilgisi kısa süreli ve dağınık olduğu için sakıncalıdır. İlgi dağılmaya başladığı an başka etkinliğe geçmek gereklidir. Şarkının duygu niteliği de öğrenciye verilmelidir. Müzik hafızasını geliştirebilmek için 3, 4, 5 yaş arası öğrenilen şarkıların tekrarları rahatlıkla yapılabilir. Müziğin çocuğun yaşantısına girebilmesi açısından da faydalıdır. Bilinen şarkılar çalınarak, sözler söylenmeden mırıldanılarak veya şarkı adları ile ya da şarkının farklı parçalarının melodileri çalınarak hatırlatmalar yapılabilir.

“Müzikle beraber kullanılacak dramatizasyon, dans vbg. çalışmalar da kalıcılık ve eğiticilik sağlar.”⁽⁵³⁾

Alman müzik eğitimcisi Carl Orff (1895-1982) eğitimde çocukların bildikleri kelimelerle oluşan konuşma kalıpları ve ritmlerden meydana gelmesinin gerekliliğini, Macar eğitimci Kodaly’de Orff gibi ritmi ön planda tutarak şarkı söyleme, dinleme, hareket ve kulak eğitiminin birleştirilmesi gerekliliğini vurgulamışlardır.

4.5.5. Ritm Çalışmaları

Müzik eğitiminin en önemli ögesi ritmdir. Okul öncesi dönemde de, kulak eğitimi ve eğiticilik unsurlarını içerdiği için dikkatle üzerinde durulmalıdır. İtalyan doktor Maria Montessori’ye göre herşey ritmle başlar. Çocuk sessizce müzik dinlemektense, hareketleriyle eşlik etmek ister. Ritm doğada ve çocuğun çevresinde de vardır. Ritm çalışmalarında müzik parçası çalınırken çocuk yapacağı hareketler konusunda serbest bırakılacak olursa kendi doğasını ortaya koyacaktır. Yürüme, zıplama, koşma doğal ritmlerdir.

⁵³ Ürfioğlu, Ayşe, Bebeklik ve Okul Öncesi Dönemde Müziğin Gelişimi, s.31, 32, 33.

Dramatizasyon çalışmalarında yapacağı taklitler ise hayal gücünün sergilenmesidir.

“Ritm kavramının işlenmesi, okul öncesi çocuğu için çok önemlidir. Çocuğa bu yolla bağımsızlık duygusu aşılanıp, kişilik kazanmasına yardımcı olur. Kendi kendisini kontrol etme alışkanlığı kazandırır.”⁽⁵⁴⁾

Dr. Montessori'nin eğitim programında okul öncesi dönemde müzik dinlemeye çok önem verilir. Farklı ritmlere sahip müzik parçaları dinletilir. Bu ritmlerle hareketler birleştirilir. Bu dönemde müzikte kullanılan sembollerin kavranması zordur. Hareket, sözcük ve vuruşlara ağırlık verilmelidir. Çocuğun zihinsel ve motor gelişimi farklı algılayışı ve becerisi vardır. Basitten karmaşığa doğru gidiş ilkesi gözönünde bulundurulmalıdır. Ritm eğitimi verilirken hareket, ses, şarkı eşliği, dramatizasyon vbg. unsurlarla zevkli hale getirilmelidir. Doğal yaşantımızda da kullandığımız ritmin temel hareketleri olan koşmak, yürümek, zıplamak vbg. ritmler taklit ettirilerek (asker, ördek, ayı, koşan geyik vbg.) ritm eğitiminde kullanılabilir.

Bütün bu çalışmalarda çocuk zorlanmamalı, başarıları ve çabaları desteklenmelidir. Çocuğun dikkati özellikle doğal ritmlere çekilmeli, işitsel algısı etkinliklerle geliştirilmelidir.

Ritm konusunda başarısız olan çocuklarda başka ritme geçilmemelidir. Davranış zorlama olmadan oturtulmalı veya zor gelmiş olduğu düşünülerek daha kolay ritmlerden devam edilmelidir.

⁵⁴ Ürfioğlu, Ayşe, Bebeklik ve Okul Öncesi Dönemde Müziğin Gelişimi, s.39.

Ritm enstrümanları ve malzemeleri eğitimde önemlidir. Sesler doğal seslerle ilişki kurularak (davul sesi, gök gürültüsü gibi) verilebilir, çocuğun bedeni de (dizleri, elleri, parmakları) ritm aleti olarak kullanılabilir.

İnceleme içerisinde kaynak olarak eserlerinden faydalanılmış uzmanların bu konuda örnek çalışmaları vardır.

Bütün bu çalışmaların yan etkileri de kas gelişimine olan etkilidir. “Çocuğun simgesel ifadeleri kavrayamadığı bu dönemde işitsel algının gelişimine önem verilmelidir.”⁽⁵⁵⁾

4.5.6. Müzik Uzmanı

Müzik eğitiminde başarı sağlayabilmek, çocuğu müziğe motive edebilmek için, müzik uzmanının çocuk psikolojisi açısından da müzik açısından da yeterli tecrübe ve bilgiye sahip olması gereklidir.

Çocuğun verilecek bilgi ve yapılacak etkinliklere katılmaya hazır olduğunu bilmek sanat etkinliği açısından mutlaka gereklidir. Bunun aksine yanlış yerden başlamak, çocuk daha duygusal gelişim yönü ile gelişmemişken, akılcı ya da simgesel eğitim şekilleriyle çocuğa yaklaşmak hatalıdır. Öğretimde çocuklar hakkında detaylı bilgiye sahip olunmalıdır.

Müziği diğer eğitim dalları içine de yaymalı, hayatla iç içe olanyönünü çocuğa iletmeye çalışmalıdır. Çocukların cesaretleri tüm etkinliklerde (enstrüman kullanımı, vücudun kullanımı vbg.) desteklenmeli, sesleri çözümleyebilmesine yardımcı olmalı, çocuğun ihtiyaçları

⁵⁵ Ürfioğlu, Ayşe, Bebeklik ve Okul Öncesi Dönemde Müziğin Gelişimi, s.39.

doğrultusunda eğitim etkenleri (sınıf düzeni, enstrüman vb.) tesbit edilip hazırlanmalıdır.

Müzik uzmanı, eğitim sırasında kullanabilmek için en azından bir enstrümanı çalabilmelidir. Bu enstrümanın ağız meşgul etmeyerek, çocukla iletişimi koparmayacak tipte olması avantajlıdır.

Çocukla olduğu kadar aile ile de iletişim içinde olmalı, okulda yapılan çalışmaların evde de desteklenmesini sağlamalıdır.

Yapılan çalışmalar zaman zaman aileye sunulmalı, bu sayede çocuğun güveni ve medeni cesareti geliştirilmeli, aileyi de çocuğun başarısı sergilenmeli, onların da çocuğu desteklemesi sağlanmalıdır.

Bu dönemdeki çocuğun yaşamındaki en önemli unsurlar çevresindeki yakınlarıdır. Bu sebeple ailesinden sonra gelen öğretmen önemli kişidir. Çocuğun zamanının büyük bölümünü öğretmeniyle geçiriyor olması, kendine onu örnek alması ve taklit etmesi açısından önemlidir. Öğretmen insani özellikleri açısından üstün özelliklere sahip olmalıdır.

Öğretmen, dikkatini tek bir çocukta yoğunlaştırırken, tüm grubun ne yaptığını da takip edebilmeli, etkinlikleri arttırabilmek, yeni eğitim araştırmalarının ilke ve yöntemlerini takip etmek, yaratıcılığını devamlı geliştirebilmek için yeniliğe açık, yöresel, bölgesel ve çevresel koşulları, gereksinimleri eğitiminde kullanacak şekilde bilinçli, farklı davranış şekilleri karşısında sabırlı olmalı, çocuklarla tek tek ilgilenmeli, giyim, ses, canlılık ve hareket vb. fiziki özellikler açısından da yeterli olmalıdır.

4.5.7. Müzik Köşesi veya Müzik odası

Konuyla ilgili ciddi bakış açıları getiren ve geliştiren kaynaklarda bu köşenin veya odanın bulunması gerekli görülmüştür. Uzman da bu köşedeki gerekli ihtiyaçların karşılanması ve müzik atmosferinin hissedilebilmesinden sorumludur.

Ortam ayrılacak mekan açısından yeterli değilse bile sınıfın uygun köşesi müzik ve ses köşesi olarak ayrılmalıdır. Buna rağmen üziğin sadece günün belli saatlerinde, köşe ile sınırlı kalmamalı, her zaman her yerde yapılmalıdır. Müziğin doğal hayatın parçası olduğu iletişi çocuğa verilmelidir. Çocukta heyecan ve isteğin yaratılması için bir başka yöntem de çocuklarla beraber sınıfın müzik eğitimi için hazırlanmasıdır.

Müzik eğitimi için oda oluşturabilmek mümkünse; oda tercihen izole edilmiş ve mümkün olduğu kadar sesten uzak olmalıdır, rahat oturabilecekleri kullanışlı eşyalara, rahat hareket edebilecekleri alana, alan içinde soğuğu önleyip, hareket rahatlığı asgılayacak halı ile kaplı olmasına, dikkat edilmeli, pencereler rahatça dışarıya bakabilecek camlara sahip olmalı, fakat ders sırasında ilgisinin dağılmaması için perde ile kapatılmalıdır. Ritmik çalışmalar ve oyunlar açısından dar alana sahip olması, kaygan döşemenin kullanılması hatalıdır.

“Çocuğun kullanabileceği enstrümanlar olması, kaset arşivinin de bulunması gereklidir.”⁽⁵⁶⁾

Çocuğun müziksel yaşantılar yolu ile eğitimini alabilmesi için, müziği görerek, dokunarak, duyarak, düşünerek, hissederek yani tüm

⁵⁶ Ürfioğlu, Ayşe, Bebeklik ve Okul Öncesi Dönemde Müziğin Gelişimi, s.14.

varlığıyla öğrenmesi, yaşaması gerekir. Birbirleriyle iletişim için ve aynı önemin verildiğini hissetmeleri için yarım ay veya halka şeklinde oturmaları daha olumlu olacaktır.

4.5.8. Müzik Enstrümanları

Çocuğun sevmesi ve doğru kullanmasının gerekli olduğu ilk enstrüman kendi sesidir. Doğal yapısında varolan sesini kendisini ifade etmek için doğru biçim ve yöntemlerle kullanılmalıdır.

Ders içinde kullanılacak enstrümanlar çocukların gelişim, düzey ve sayılarına uygun seçilmelidir. İlk zamanlarda kullanılacak olan enstrümanlar ritm, vurma ve ezgi çalgılarıdır. Müziğe adım atılan bu ilk dönemde kullanılan vurma çalgıları ucuza yaptırılarak programlarda değişik amaçlar için kullanılır. Çocuklar, kullanacakları enstrümanları, kırılma, bozulma korkusu olmadan sallayarak, vurarak, sürterek değişik seslerle tanışmalıdırlar.

Bu dönemde kullanılması gerekli üretilebilecek veya kullanılabilir ritm enstrümanları başta olmak üzere, çocuğun gelişim, yetenek ve isteğine bağlı kullanılabilir bazı araç gereçler gelişim açısından önemlidir. Eğitici, malzeme eksikliği problemi olsa da araç-gereç üretmek için yaratıcılığını kullanabilir. Çocuğun kendi vücudu, elleri, ayakları, parmakları rahatlıkla kullanabileceği ritm enstrümanlarıdır. Kalem vbg. araçlar eşyaların üzerine vurularak kullanılabilir. Sert cisimler torbaların içine koyularak kullanılabilir. Çeşitli büyüklükte kesilmiş tahta çubuklar, tahta kaşıklar, zil, kastaniyet, küçük trampet, marakas, davul, darbuka, çelik üçgen, tencere, çeşitli ksilofon ve metalofonlar, zımpara kağıdı kaplı kutular ve kapakları, anahtarlıklar vbg. üretilen enstrümanlar dışında, çocuğun vücut gelişimine, yetenek ve isteğine bağlı, piyano, mandolin, flüt, keman, bağlama, cura, melodika vbg. çok çeşitli enstrümanlar da rahatlıkla kullanılabilir. Blok flütte sesler (notaların yerleri) hazır değildir. Bu yerler bazı parmak ve dudak becerileri

ile bulunabilir. Aynı tarzda nefes kullanılarak çalınan melodikada yerler hazır olduğu için çocuk hem nefesini hem de el kaslarını kullanarak notaları rahatlıkla bulabilir. Bu dönemde melodika, müzik uygulamalarında flütten daha elverişlidir.

Bu enstrümanların sesleri doğal seslerle bağdaştırılarak dramatizasyon çalışmalarında kullanılması faydalıdır. Teyp, pikap, CD gibi araçlar farklı ülkelerin müziklerini dinletebilmek için kullanılabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Milli Eğitim Bakanlığının öğretmenlere rehber olabilmesi için hazırlamış olduğu programların yetersizliği, eğitim kurumlarının araç-gereç, uzman konusundaki eksiklikleri, eğitim sistemlerinin dengesiz şekilde, sadece zihinsel gelişime önem verdiği ve bu gelişimin gittikçe yayılması, müziğin sadece hoş vakit geçirme aracı olarak düşünülüp, ruhsal gelişim yanında sanat iletisi ve zihinsel gelişime faydalarının gözardı edilmesi gibi durumlar, yaratıcılık ve yeteneğe ihtiyaç duyulan bu yüzyılda, konunun öneminin farkına varılarak, bir an önce ele alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Müzik eğitimi verilirken, müziğin diğer alanlarla iç içe olduğu da kavratılmalıdır. Bireyin, yöntem ve biçim açısından farklı olan, fakat ikisinin temelinde de yaratıcılığın yattığı bilim ve sanattan, yeterli zihinsel ve ruhsal yaşantılar oluşturarak, dengeli şekilde faydalanması sağlanmalıdır.

Avrupa'daki katı kurallı çocuk eğitiminin zaman içinde nasıl geliştiği ve bugünkü durumuna geldiği görülerek, Türkiye'deki hatalı tutum ve uygulamaların değiştirilip, çocuk eğitimindeki gelişmelerin uzmanlarca takip edilmesi gereklidir. Her çocuk ayrı bir dünya olarak değerlendirilmelidir. Çocuğun hayatı ve kendisini yeni tanımaya başladığı bu dönemde, genellemelere gidilmemeli, gelişimin yönü ve hızı kesilmemelidir. Bunun yanında kişisel ayrılıklarla birlikte ortak yanların bilinmesi de çocuk eğitiminde uygulanacak tutumların belirlenebilmesi açısından gereklidir. Gelişme dönemleri üst üste kurulacak oluşumlar şeklinde düşünülürse, hatalı ve yanlış atılacak adımların dengeyi bozacağı unutulmamalıdır. Hayat başarısı için bu dönemde temeller çok iyi ve düşünülerek atılmalıdır. Okul öncesi eğitimde kazanılacak nitelikli oluşumlar geleceğin güvencesidir. Uygun çevre koşulları sağlanacak olursa, çocuğun potansiyel yetenek ve

kapasitesi, en yüksek oranda gelişebilir. Doğduğu andan itibaren, onun bir birey olduğu unutulmamalıdır.

Yaratma isteği ve yeteneğinin gelişimi psiko-fizyolojik içgüdüdür. Engellenerek, geri plana itilmesi, yaratıcı ve yetenekli çocukların, sıradan, kendisini olayların akışına kaptırmış bireyler haline dönüşmesine sebep olur. Müzik asıl iletisine kapalı olunursa, sadece duygusallığın ifade edildiği, işitilen ama dinlenmeyen hoş vakit geçirme aracı haline gelir. Ancak, öğrenciyi bilinçlendirerek uygulanacak sağlam ve düzenli müzik eğitimi, gelişime faydalı olur. Yeni yetişen kuşakların zamanla yozlaşmaya karşı duyarlılık kazanabilmesi ve sanatsal değerlere açık olabilmesini sağlar. Programlarda da müzik saatleri, bu iletilerin hayata geçirilebilmesi amacıyla, çocukların aktif oldukları sabah saatlerine ve dil, matematik gibi diğer alanlarla paralellik kurabileceği zaman dilimlerine alınmalıdır.

Özgür, çağdaş, yapıcı ve yaratıcı yetiştirilmek istenen bireyler, bugünkü teknoloji ve gelişmişlik tek başına kullanıldığında, yeterli başarıyı sağlayamazlar. Örneğin, bilgisayar kullanımında birey bu gelişimi sadece uygular. Yapıcılık, yaratıcılık tarafı desteklenmemişse, bir adım sonrasını düşünemez ve geliştiremez. Yetenek kullanımı ve geliştirilmesi açısından yeterli olan eğitim, bilgi beraberinde kendi başına da düşünmeye, yorumlamaya, eleştirerek anlatılanları anlamaya çalışan bireyler yetiştirmeyi sağlar. Yapılan araştırmalarda bedensel ve beyinsel açıdan sağlıklı doğmuş her çocuğun, bilimsel yöntemlere paralel, yaratıcı içgüdülerinin ve yeteneklerinin yönlendirilmesiyle, müzikte, yetenek açısından belli bir düzeye geleceği saptanmıştır. Müziğin sadece yetenek olduğu yargısı değişmiştir.

Çocuğun, gerekli olduğu şekilde eğitilebilmesi için, fiziki ve sosyal çevresinin, yeterli şekilde hazırlanmasından ve uygun eğitim programlarından

önce çevresindeki yakınlarının da eğitilmesi söz konusudur. Okul öncesi dönem eğitim kurumları, dar anlamıyla, sadece öğretim yapan okullardır. Çocukların burada her gün yeni birşey öğrenerek eve gelmesi beklenir. Oysa ki, burada amaç zihin gelişim sürecini hızlandırarak, çocuğu bu yönlerde uyarmaktır. Aileleri, kitle iletişim araçları ve yaygın eğitimle, bu önemli konuyla ilgili bilinçlendirmek gereklidir.

Bunun yanında, çocuk okul dışında, takside, minibüste, televizyonda, farklı ama çoğu zaman kendisine yanlış yönlendirecek müzikler dinlemektedir. Okul içinde geçirdiği zaman, dışarıya göre daha az olduğu için, bu konu da önemlidir. Devletin bu konuda kalıcı ve tutarlı müzik-sanat politikası olmalıdır. Oluşturulacak politika çağdaş, bilimsel oluşumlardan yola çıkarak, milli sanatla sentezlenip, Türkiye'nin sosyo-kültürel gelişimide göz önüne alınıp, yapılacak araştırmalarla gerçekleşmelidir.

Son yıllarda eğitim programlarında arka plana itilen, hatta meslek okulu, üniversite, yabancı dille eğitim yapanlar vbg. okullarda gittikçe silindiği görülen sanat derslerinin önemi, ülke tarafından kavranmalı, okul öncesi dönemden itibaren bireylerin bu ihtiyaçlarına cevap verilmeli, özellikle müziğin yaşamla iç içe olduğu iletilmelidir. Bütün bunlar çocuğa kazandırılırsa, ileriki yaşamında bu ihtiyacını okuldan karşılayamadığı zaman, bilinçli şekilde, nitelikli müziği ve beraberinde sanatı mutlaka isteyecek ve arayacaktır. Kulak, ritm ve ses eğitiminden geçen çocuklar, koro çalışması yapar, basit çalgıları çalmayı öğrenir. Değişik ülkelerin müziklerini de öğrenerek müzik alt yapısı oluşturarak, başka dallarla ilgilenseler bile, gördükleri bilimsel sanat eğitimi ile, bilinçli dinleyici ve izleyici kitlesini oluşturacaklardır.

Bu eğitim verilirken, çocukları yetiştirecek uzman çok önemlidir. Çocuk gelişimi ve beraberinde yeterli müzik eğitimi almamış uzman,

çocuklara, bilinçsizce zarar verebilir. Ses sahası hakkında fikir sahibi olmadan çocuk için yazılan ve söylenen şarkılarla, çocuğun ses tellerine fizyolojik zararlar verilebilir. Bu konuda yapılan görüşmeler sırasında eğitimci adaylarının okullarda yeterli eğitimi almadıkları, konservatuar ezunu müzik öğretmenlerinin ise gördükleri pedagojik formasyon derslerinde okul öncesi dönem üzerinde yeterli bilgi edinmedikleri, çocuk psikolojisi açısından uygulama yapmadıkları için, eğitim sırasında hatalı davrandıkları saptanmıştır. Üniversitelerde yetişen uzman adaylarının ise bu konuda daha şanslı oldukları görülmüştür. Ama yine de yetersiz yönler bulunmaktadır. Konservatuarda ülke ekonomisi ve eğitime taban hazırlayan bu dönem üzerinde de çalışma yapılması, mümkünse isteyenlerin staj görebilmeleri sağlanmalıdır. Kız Meslek Liseleri açısından, Milli Eğitim Bakanlığı'na hazırlanan program ve ders kitapları daha bilimsel dille ve düşünceyle yazılmalı, konu üzerinde önemle durulmalıdır. Okul öncesi dönemle ilgili üniversitelerin bölümlerinin bu eksiklikleri tesbit ederek, bu konuda hem halkı, hem de uzman yetiştiren kurumları kitap, program, görüş açısı yönüyle desteklemeli, motive etmelidir. Konu bir an önce ciddi ve bilimsel biçimde ele alınmalıdır. Uzmanların bu konuda hazırlayacakları yayınlar, evde çocukların, aileler tarafından desteklenmesine faydalı olacaktır.

Sanat alt yapısı olmadan topluma bu konuda hatalı örnekler sunan, bu sayede gittikçe yozlaşan bu ortamda, bireyleri çocuk yaştan itibaren bilinçli geliştirmek gereklidir. Aile çevresinde ve okulda kişiliği ezilen, iyi beslenemeyen, güvensiz, beğenisi gelişmemiş genç toplumun oluşumları ve başarı düzeyleri, nitelikli okul öncesi dönemde oluşturulmalıdır. "Ağaç yaşken eğilir." atasözü burada verilecek en iyi örnektir.

Okullarda, bugün geçmiş dönemlerden daha fazla hissedilen mekanikleşmenin yaşandığı toplum, insanın kendisini olumsuzluklardan uzak tutup, beraberinde güçlendirecek sanata ihtiyaç duymaktadır. Bireye ve

topluma, bu ihtiyacına cevap verecek olan kavramın sanat ve beraberinde müzik olduğu küçük yaşlarda verilirse, yaşantısında tatminsiz arayışlar içine girmeyecek, duygusal yaşamı ile ussal yaşamı arasında denge sağlayacaktır.

Halk arasında temel fiziksel ihtiyaçları dışında hiçbir şeyden anlamayacağı düşünülen bebeklik döneminde, bebekle devamlı konuşmak, neşeli, eğlenceli şarkılar söylemek, müzik dinletmek, beyinin kayıt cihazı özelliğinde algılama yapabildiği bu süreçte çok yararlı olacak, zihinsel gelişimine paralel olarak olumlu bakış açıları kazandıracaktır.

Okul öncesi süreçte zekalarını geliştirecek uyarılara, en fazla açık oldukları dönemi yaşarlar. Gerekli uyarılar yapıldığı zaman, temel becerilerini geliştirecek ve öğrenmeyle hayata bakış açısı ile ilgili genel tavırları oluşturulabilecektir.

Çocuklar öğrenmeyi öğrenme dönemi olan bu süreci, mutlaka aile yaşantısına ek olarak okul öncesi eğitim kurumlarında, kendi yaş grubundan arkadaşlarıyla, gelişimi hakkında bilgi sahibi olan uzmanlar yanında geçirmelidirler. Türkiye’de nitelikli okul öncesi eğitim veren belli özel okullar ve çocuk gelişimi ile ilgili sınıflar dışında, devlet okullarına bağlı kurumların sayıları, nüfusa oranla az, araç-gereç, uzman açısından yetersizdir. Şu an Milli Eğitim Türkiye’de 2000 civarında anaokulu açma projesi vardır. Fakat farklı alanlarda, birçok açıdan eksik yetişen uzmanlar mevcut olan okullardaki sorunlara çözüm bulmadan, açılacak olan bu okullara atanacak öğretmenlerin yeterli olabilecekleri şüphelidir. Üretilcek projelere paralel olarak, ailelerin bu konuda bilinçsiz olmalarına ve maddi yetersizliklerine de çözümler üretilmelidir. Aile bu konunun önemini kavırsa, tıpkı üniversite sınavından önce, maddi imkanlarını zorlayarak dershaneye gönderdiği gibi, çocuğuna bu olanağı sağlayacaktır.

Okul öncesi sanat eğitiminin ve konu kapsamında müzik eğitiminin amacı, çocuğa sadece sanatta değil, tüm ilişkilerinde, düşünme alışkanlığı kazandırmaktır. Bu alışkanlık kazanıldıktan sonra, konunun estetik amacı üzerinde düşünülebilir. Çocuk sanat yoluyla keşfetmeyi öğrenmelidir. Zamanla oluşacak birikim sonucunda kendinde var olan yetenekleri kullanmayı öğrenecektir. Bu yöntemle kendini tanıyacak, sağlıklı kişilik ve ben kavramı oluşacaktır. “Hiç yoktan iyidir.” gibi bir düşünce ile veya boş zamanları değerlendirme gibi yaklaşımlarla sanat eğitimi vermek, programlara zorunlu sanat dersi eklemek, çocuğa ve gence sanatı sevdirmez, sanat zevki vermez. Konunun öneminin önce uzman tarafından kavranması, daha sonra çocuğa iletilmesi gereklidir. Küçük yaşlarda olacağı ilk sanat eğitimi ile, bu konularda da bilgi ve başarı sahibi olacak, yaşamda da sanatı sevip yararlarına inanmış düşünce şekli oluşturacaktır.

TÜSİAD’ın araştırmalarında belirtilen, kalkınmanın engelleri ile ilgili bir saptama sonucunda halkın geleceğe karamsar bakışı ve ortak görüş eksikliği olduğu belirlenmiştir. Bu ümitsizlik başka ülkelere beyin göçüne sebep olmaktadır. Sanat, dolayısıyla müzik eğitimi ile desteklenmiş genel eğitim, kişinin kendisine ve ülkesine özgüvenini sağlayacaktır.

Buna ek olarak okul öncesi dönemde müzik eğitimi sırasında, eğitimcilerin tek amacı şarkı söyletmek olmamalıdır. Müziğin çocuğun gelişimine etkileri, ayrıntılı bilinerek, her yaşın bir diğerinden farklı özelliklere sahip olması sebebiyle gruplaşma yaparak, aynı yaş grubundaki çocuklarla çalışılmalıdır. Resmi okullar dışında endüstri ve iş merkezlerinde de ayrı yaş grupları çalışması, paralellik sağlayabilmesi için uygulanmalıdır. Müzik eğitimi sırasında yan etkenler belirlenerek, bunlarda en iyi şekilde oluşturulmalıdır.

Okul öncesi dönemin genel eğitime hazırlık dönemi olması sebebiyle, öneminin kavranamaması, devlet tarafından Milli Eğitimin ilk aşaması şeklinde düzenlenmesi gereklidir. Büyük şehirler dışında da bu konuya önem verilmesi, buralarda kurulacak eğitim kurumlarında özellikle Türkçe'nin düzgün kullanılması amacıyla müzikten faydalanılmalıdır. Özel yayınevleri ve kişilerin bu konuda yaptıkları çalışmalar umut vericidir. Devletin ve özel girişimcilerin okul öncesi eğitime daha fazla yatırım yapabilmeleri, bugünkü eğitim kurumlarının öneminin ve sorunlarının bilinmesiyle yakından ilgilidir. Bu konuyla ilgili, eğitimci, ekonomist ve hükümeti temsil eden kişiler tarafından kurulacak çalışma grupları, geleceğe yönelik tutumları belirlemeli, alt yapı, uzman, eğitimci, ders kapsamı, programlar ve çocuğa yaklaşım açısından uyulması gerekli standartlar getirmeli, eğitim kurumlarında gerekli denetimler yapılarak eksikliklerin saptanması ve giderilme çalışmaları şeklinde gereken çaba gösterilmelidir.

1965, 1979, 1985 ve 1990 yıllarında Türkiye'nin ABD, Japonya, Almanya, Fransa, İngiltere gibi ülkeler arasında doğurganlık oranı açısından yüksek yüzdeye sahip olduğu görülmektedir. Ülkede nüfus artarken hem ihtiyaçları karşılamak hem de gelecekteki gereksinimlere yatırım yapabilmek için büyük çaba göstermek, bilinçli ve sistemli uygulamalar yapmak gereklidir. TÜSİAD'ın araştırmalarında yıllık %2'lik nüfus artışıyla dahi grafiğin hızla tırmandığı görülmektedir. Bugün için acil çözüm ve uygulamalara ihtiyaç varken 2000'li yıllara hazırlık yapmak ve geleceğin gereksinimleri için tabanı bugün hazırlamak gereklidir. Eğitimde yönlendirici bir sistemin kurulamaması, her eğitim basamağında problemler yaratmakta, bunun sonucu olarak da üniversiteler önünde öğrenci yığılmalarına sebep olmaktadır. Bunun ekonomiye yansımaları ise nitelikli işgücü gereksiniminin karşılanamaması durumunu yaratmaktadır. Bütün bu etkenler sebebiyle, gelecekteki neslin çözüm üretebilmesi için, okul

öncesi döneme önem verilmeli, müzik dersleriyle de yetenek, yaratıcılık ve zekaları geliştirilmelidir.

İnceleme genelinde, okul öncesi dönemin önemi ve bu dönemde müzik eğitimi konusunda çalışılırken, konunun kuramsal yönü üzerinde duruldu. Bu yüksek lisans tezinde, konu ile ilgili aksaklıklar da gözönünde bulundurularak, örnek program oluşturma, nitelik ve nicelik açısından yaş gruplarındaki ses sahalarına, algı kapasitelerine dikkat edilerek, konulara göre ayrılmış müzik parçası örnekleri verme şeklindeki çalışmalar, bu incelemenin kapsamını aşacağı düşünülerek ele alınmamıştır. Doktora veya sanatta yeterlilik şeklinde, başka bir çalışmada ele alınabilir.

Eldeki kaynaklar ve fikirler, bizi geleceğe taşıyacak bu konularda kullanılırsa, uzun dönemli ve daha sağlam yarınlar hazırlanabilir. İnsanın yaşamı sırasında alacağı sanat ve inceleme ile bağıntılı kısmı olan müzik eğitimi, iç potansiyelini doğru yönde kullanarak, daha verimli olma imkanı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- ALİ, Filiz, Müzik ve Müziğimizin Sorunları, Cem Yayınevi, İstanbul, 1987.
- ASO, Makoto; AMANO, Ikuo, Japon Eğitim Sisteminin Kültür Kaynakları, Çev: Mustafa Özcan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları:664, İstanbul, 1986.
- ALTINOK, Rahmiye, Okul Öncesi ve İlkokul Müzik Kitabı, Esin Yayınevi, İstanbul, 1990.
- BAL, Servet (Doç. Dr.); ARTAN, İsmihan (Yrd. Doç. Dr.), 0-6 Yaş Çocuklarının Müzik Eğitimi, Yapa Yayınları, I. Baskı, İstanbul, 1995.
- CÜCELOĞLU, Doğan, İnsan ve Davranışı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1991.
- Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları:1, Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim, Cem Yayınevi, İstanbul, 1990.
- Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği: 2, Çağdaş Kültürümüz (Olgular ve Sorunlar), Cem Yayınevi, İstanbul, 1991.
- DEMİRSAY, Aydın (Dr.), Çocuk ve Anne Baba İlişkileri, Redhouse Yayınevi, İstanbul, 1985.
- DİNÇER, İnci, Çocuk Gelişimi İle İlgilenenler İçin Müzik El Kitabı, Yapa Yayınları, I. Baskı, İstanbul, 1992.
- DODSON, Fitzhugh (Dr.), Çocuk Yaşken Eğilir, Çev: Seçkin Selvi, Özgür Dağıtım, 2. Baskı, İstanbul, 1990.
- Eğitim Bilimleri Dergisi, İstanbul'daki Okulöncesi Eğitim Kurumları İle İlgili bir Durum Tesbiti Araştırması, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Yayınları, Sayı:6, İstanbul, 1994.
- ERİNÇ, Sıtkı M.; Kültür-Sanat, Sanat-Kültür, Çınar Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 1995.
- / İmla Klavuzu, Türk Dil Kurumu Yayınları: 525, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993.
- Japon Eğitimi, Araştırma İnceleme Dizisi, MEB Basımevi, MEB Yayınları: 1185, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 311, Araştırma-İnceleme Dizisi: 8, İstanbul, 1990.

KANTARCIOĞLU, Selçuk; Anaokullarında Metot ve Öğrenim II, MEB Basımevi, 5. Baskı, İstanbul, 1987.

KANTARCIOĞLU, Selçuk; Okul Öncesi Eğitiminde Sayı Bilgisi, Yapa Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 1995.

KASATURA, İlkay (Doç. Dr.); Okul Başarısından Hayat Başarısına, Altın Kitaplar Yayınevi Altın Gençlik Dizisi: 5, İstanbul, 1991.

Milli Eğitim Hizmetinde Öğretmen ve Eğitim Uzmanlarının Durum ve Sorunları, MEB Talim ve Terbiye Başkanlığı, XI. Milli Eğitim Şurası, 8-11 Haziran, Ankara, 1992.

MONTESSORI, Maria (Dr.); Çocuk Eğitimi-Montessori Metodu, Özgür Yayın Dağıtım, 3. Baskı, İstanbul, 1992.

MORGÜL, Mahiye; Yaratıcı Drama İle Oynayarak, Yaşayarak Öğren, Yapa Yayınları, Haziran 1995.

Okul Öncesi Eğitim Programları, MEB Basımevi, İstanbul, 1994.

Onuncu Milli Eğitim Şurası, 23-26 Haziran 1981; MEB Basımevi, Ankara, 1981.

ÖZGÜ, Halis (Dr.); Çocuk Psikolojisi, Özgü Yayınevi, Bursa, 1968.

RUSSEL, Bertrand; Eğitim Üzerine, Say Yayınları, 2. Basım, İstanbul, 1993.

SAN, İnci (Dr.); Sanatsal Yaratma, Çocukta Yaratıcılık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No: 181, Sosyal ve Felsefi Eserler Dizisi: 17, İstanbul, 1975.

SİL, Ruhi; Okul Öncesi Çocuklarına Oyunlar-Rondlar, Yapa Yayınları, İstanbul, 1995.

SUNGUR, Nuray (Dr.); Yaratıcı Düşünce, Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul, 1992.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Sayı: 403, Bilgi Basımevi, Ankara, 1974.

Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitim, MEB ve Meslek Teknik Öğretim İstatistik Yayın Müdürlüğü Genel No: 1990, Seri No: 42, MEB Basımevi, Ankara, 1964.

Türkiye’de ve Dünyada Özel Öğretim Kurumlarının Eğitimdeki Yeri
Semineri, 14 Ekim 1992, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 1993-
2, Can Matbaa, İstanbul, 1993.

TÜSİAD, 21. yy.’a Doğru Türkiye, Geleceğe Yönelik Atılım Stratejisi, Türk
Sanayicileri ve İşadamları Derneği Yayınları, 1. Fasikül No: 91-3-
140, 2. Fasikül No: 91-3,141, 3. Fasikül No:92-11-155, İstanbul,
1991-1992.

ULUCAY, Sema; Okul Öncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kurumlarında
Yıllık Program, MEB Basımevi, 2. Baskı, İstanbul, 1993.

ÜRFİOĞLU, Ayşe; Bebeklik ve Okul Öncesi Dönemde Müziğin Gelişimi ve
Eğitimi, Yapa Yayınları, İstanbul, 1989.

VARIŞ, Fatma (Prof. Dr.); Eğitim Bilimine Giriş, Anadolu Üniversitesi Açık
Öğretim Fakültesi Eğitim Ön Lisans Programı I. Ünite, T.C.
Anadolu Ün. Yay. No: 183, Açıköğretim Fakültesi Yayınları No:
84, Eskişehir, 1987.

WITTICH, Walter A.; SCHULLER, Charles F.; Görsel-İşitsel Araçlar, Çev:
Dr. I. Özdil, MEB Basımevi, 4. Basım, Ankara, 1979.

YÖRÜKOĞLU, Atalay (Prof. Dr.); Çocuk Ruh Sağlığı, Türkiye İş Bankası
Kültür Yayınları, Genel Yayın No: 189, Sosyal ve Felsefi Eserler
Dizisi: 18, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 6. Baskı, Ankara, 1987.

TANIMLAR

Fonomimi: Seslerin işaretle gösterilmesi.

Kinestetik: Kaslarda, eklemlerde, tendonlarda bulunan ve bedenin hareketleri, durumu hakkında bilgi veren duyuşal alıcı organlar.

Ses Merdiveni: Farklar merdiven boyanmasıyla gösterilir.

Tümden Gelim: Tümel bir önermeden tikel bir önermeye, yasalardan olaylara, etkenden etkiye geçme yolu.

Öykünme: Türlü ve düzenli görevler yapan parçalardan oluşan.

Yaratıcılık: Sorunlara, bozukluklara, bilgi eksikliğine, kayıp ögelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma, güçlüğü tanımlama, çözüm arama, tahminlerde bulunma ya da eksikliklere ilişkin deneyler yapma, bunları değıştirme ya da yeniden sınaama, sonraki aşamada da sonucu ortaya koyma'dır.

Özgünlük: Bilinenlerden, öğrenilmiş olandan, herkesin bildiğı yalın, kurumsallaşmış olanlardan uzak düşünceler geliştirme yeteneğidir.

Yaratıcı Güç: Öğrenilmişin, alışılmış olanın ötesinde, bilinen ve basit yanıtlardan uzak çağrışım gerektiren yanıtlar.

İmgelem: Eşyaların zihindeki biçimlerini oluşturan yetenek.

İmgeleme, İmgelemek: Bir şeyin görüntüsünü zihinde canlandırmak.

Bilişsel: Bir konuyu derince anlamış ve tanımış olma, bilgi yoluyla öğrenme.

EKLER

**Tablo 1: Okullaşmanın Yüzyılı
Çağ Nüfusunun Okullara Devam Yüzdesi**

On Yıllık Aralarla	OKULLAR		
YILLAR	İlk (%)	Orta+Lise (%)	Yüksek (%)
1875	35.2	0.7	0.4
1885	49.6	0.8	0.4
1895	61.2	1.1	0.3
1905	95.6	4.3	0.9
1915	98.5	19.9	1.0
1925	99.4	32.3	2.5
1935	99.6	39.7	3.0
1947	99.8	61.7	5.8
1955	92.8	78.0	8.8
1965	99.8	83.8	14.6
1975	99.9	95.9	30.3
1985	99.9	96.2	34.0

Tablo 2: Okullar, Öğrenciler ve Öğretmenler (Mayıs 1994 Durumu)

Bazı Okul Tipleri	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Ö/Ö Oranı
Anaokulları	15.211	2.132.681	99.173	22
İlkokullar	25.064	11.465.108	468.675	24
Ortaokullar	11.047	5.829.300	278.931	21
Liseler	5.427	4.891.917	258.626	19

Tablo 3: Öğrenci-Öğretmen Oranları (Ö/Ö)

Okullar	Oran
Sanat Kursları	25
İlkokulları	24
Sanat Okulları	23
Ön-Lisans Kolejleri	22
Anaokulları	22
Ortaokulları	21
Liseler	19
Üniversiteler	17

Tablo 4: Okul İstatistikleri Özeti
(Okulların Kuruculara Göre Dağılımı)

Okul Tipleri ve Düzeyleri	Okullar (%)			Öğretmenler (%)			Öğrenciler (%)		
	Ulusal (Resmi)	Yerel (Mahalli)	Özel (Vakıf)	Ulusal (Resmi)	Yerel (Mahalli)	Özel (Vakıf)	Ulusal (Resmi)	Yerel (Mahalli)	Özel (Vakıf)
Anaokulları	0.3	40.6	59.1	0.2	26.9	72.9	0.2	26.0	73.8
İlkokullar	0.3	99.0	0.7	0.4	99.0	0.6	0.4	99.1	0.4
Ortaokullar	0.7	94.2	5.1	0.6	96.5	3.9	0.7	96.2	3.1
Liseler	0.3	75.4	24.2	0.3	77.4	22.3	0.2	71.2	28.3
Üniversiteler	20.1	7.6	7.6	46.3	5.8	47.9	21.0	2.8	76.2

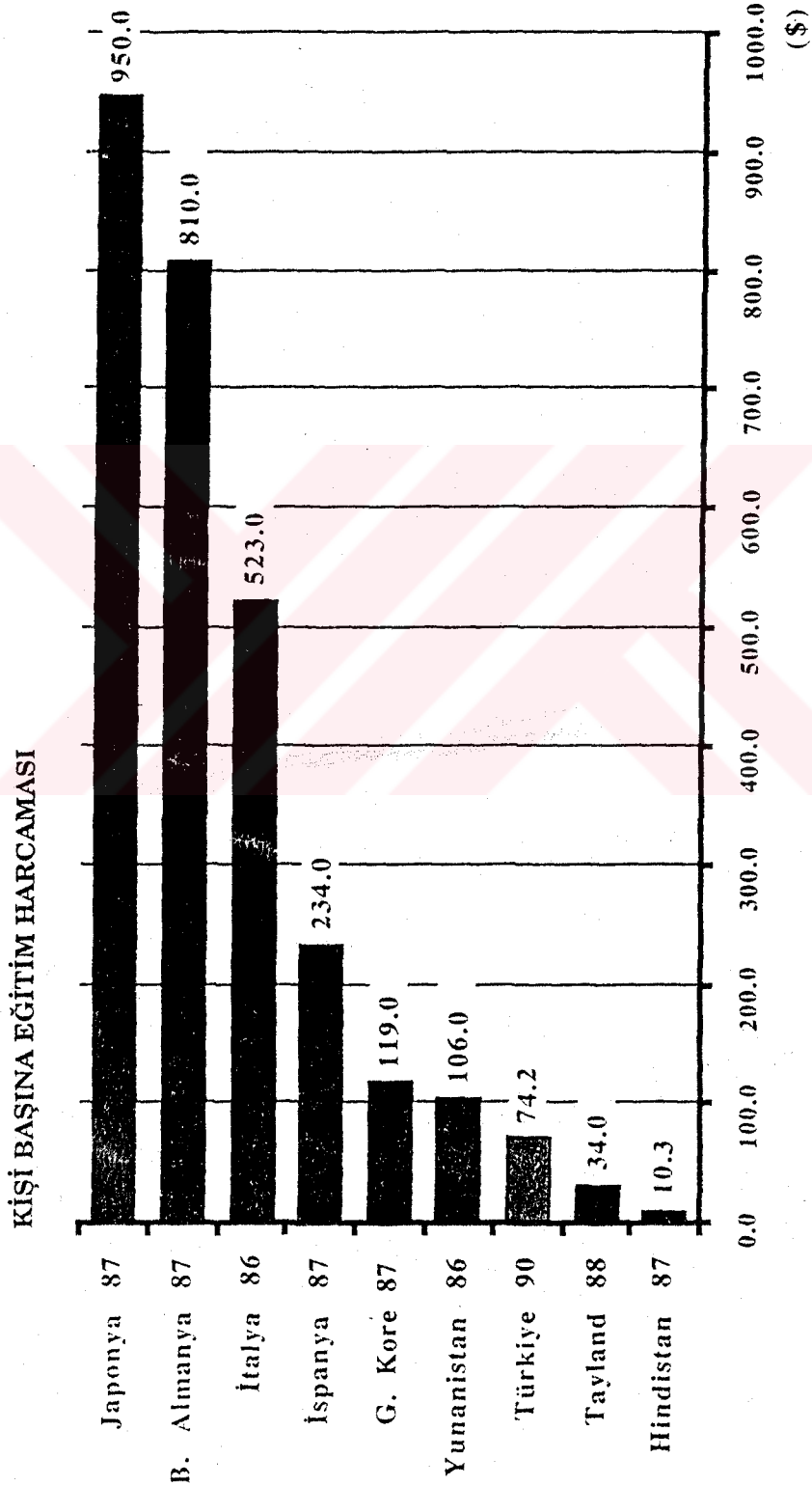
Tablo 5: Okullar ve Öğrencilerin Cinsiyete Göre Okullaşması

Okullar	Erkek (%)	Kız (%)	Açıklama
Anaokulları	51.3	48.7	Cinsiyet oranı eşit
İlkokullar	51.3	48.7	Cinsiyet oranı eşit
Ortaokullar	51.1	48.9	Cinsiyet oranı eşit
Lise	50.5	48.5	Cinsiyet oranı eşit
Özel Eğitim	59.7	40.3	Erkekler çoğunluk
Teknik Kolejler	98.2	1.8	Erkekler büyük çoğunluk
Üniversiteler	78.1	21.9	Erkekler çoğunluk
Muhtelif Okullar	45.4	54.6	Özel beceri sanat meslek okulları

**Tablo 6: Eğitim Fonlarının Okullara Dağıtılması
(Okul Gelirlerinin Kaynakları)**

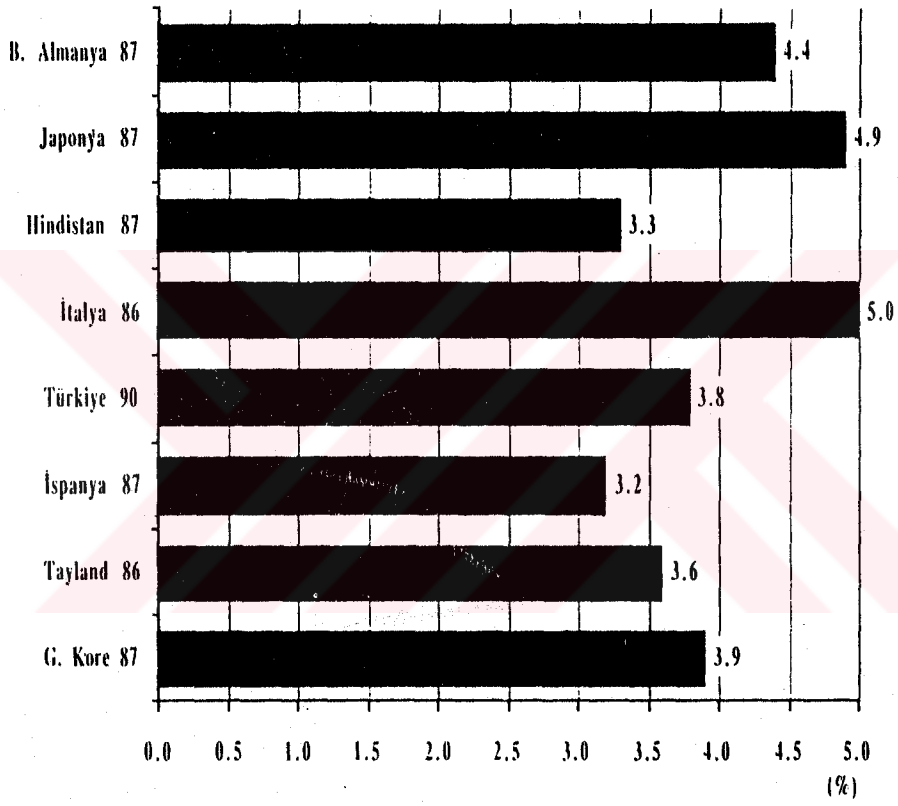
Okullar	Ulusal (Bakanlık) (%)	İl Özel İdareleri (%)	Belediye Fonları (%)	Uzun Vadeli Borç (%)	Bağışlar (%)	Toplam (%)
Anaokulları	3.7	0.7	86.7	7.5	1.4	100.0
İlkokullar	33.1	33.0	26.3	7.2	0.4	100.0
Ortaokullar	33.6	33.7	24.4	7.8	0.5	100.0
Liseler	2.2	81.2	8.2	7.4	0.1	100.0
Özel Eğit. Ok.	28.5	59.2	3.2	8.9	0.2	100.0
Teknik Kolejler	3.6	73.3	21.5	1.0	0.6	100.0
Çeşitli Okullar	0.8	12.3	36.1	-	0.8	100.0
Sosyal Eğitim	7.8	14.9	64.9	12.2	0.5	100.0
Eğitim Yönetimi	3.2	36.0	59.8	0.9	0.1	100.0
Toplam Pay	24.2	40.7	26.1	8.4	0.6	100.0

GRAFİK 1: SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE VE TÜRKİYE'DE KİŞİ BAŞINA EĞİTİM HARCAMALARI

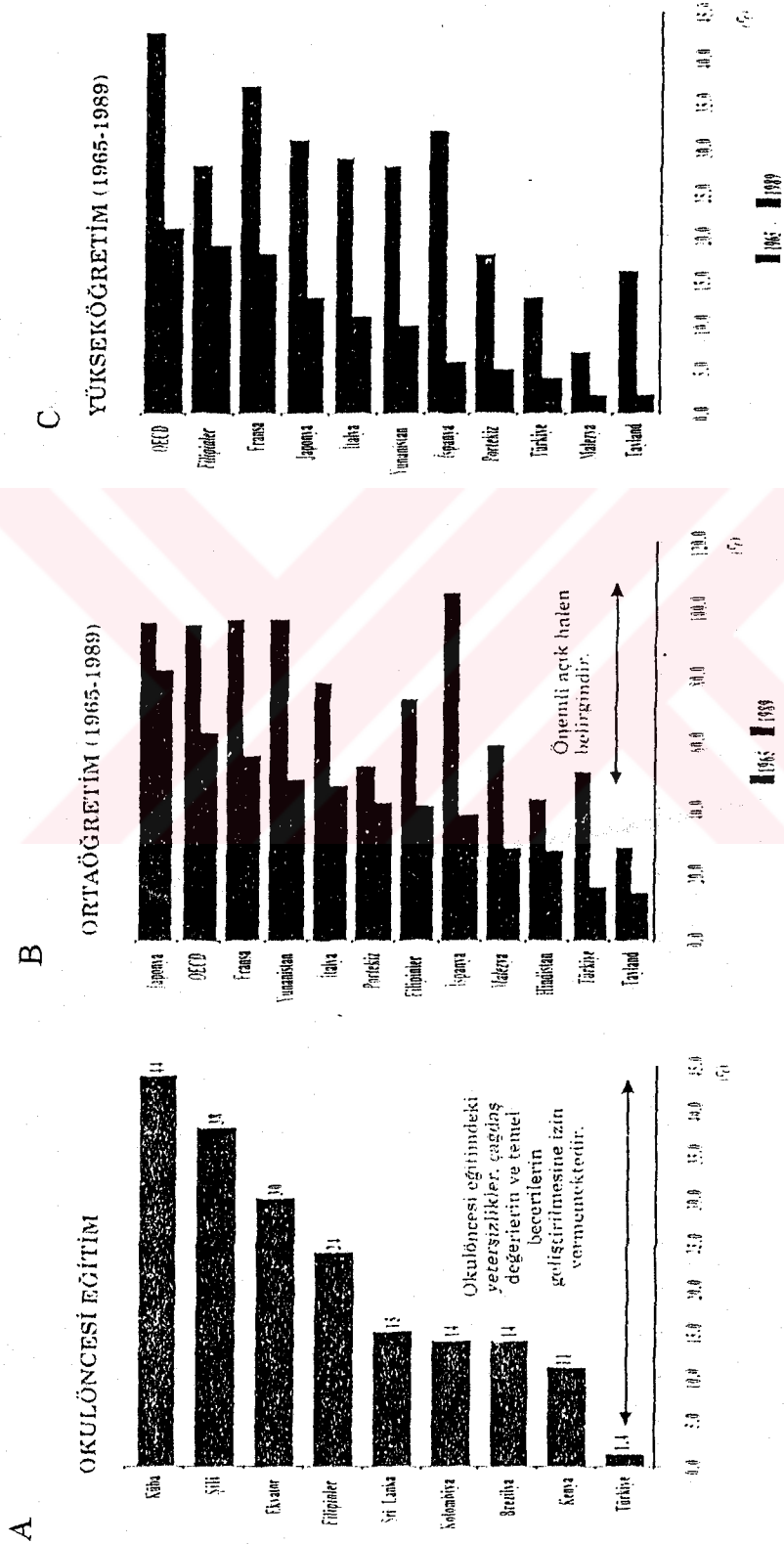

GRAFİK 2: SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE VE TÜRKİYE'DE EĞİTİM HARCAMALARI

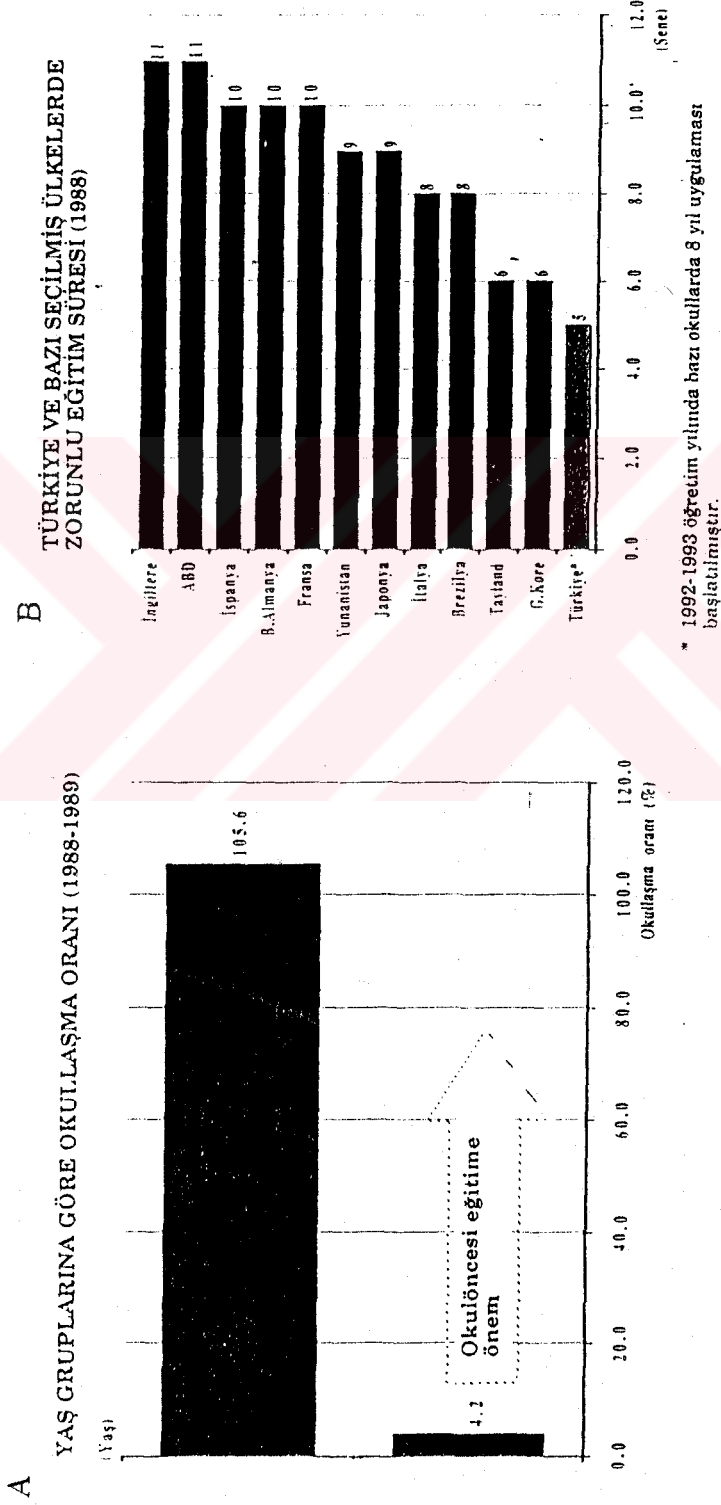
EĞİTİM HARCAMALARININ GSMİ İÇİNDEKİ PAYI

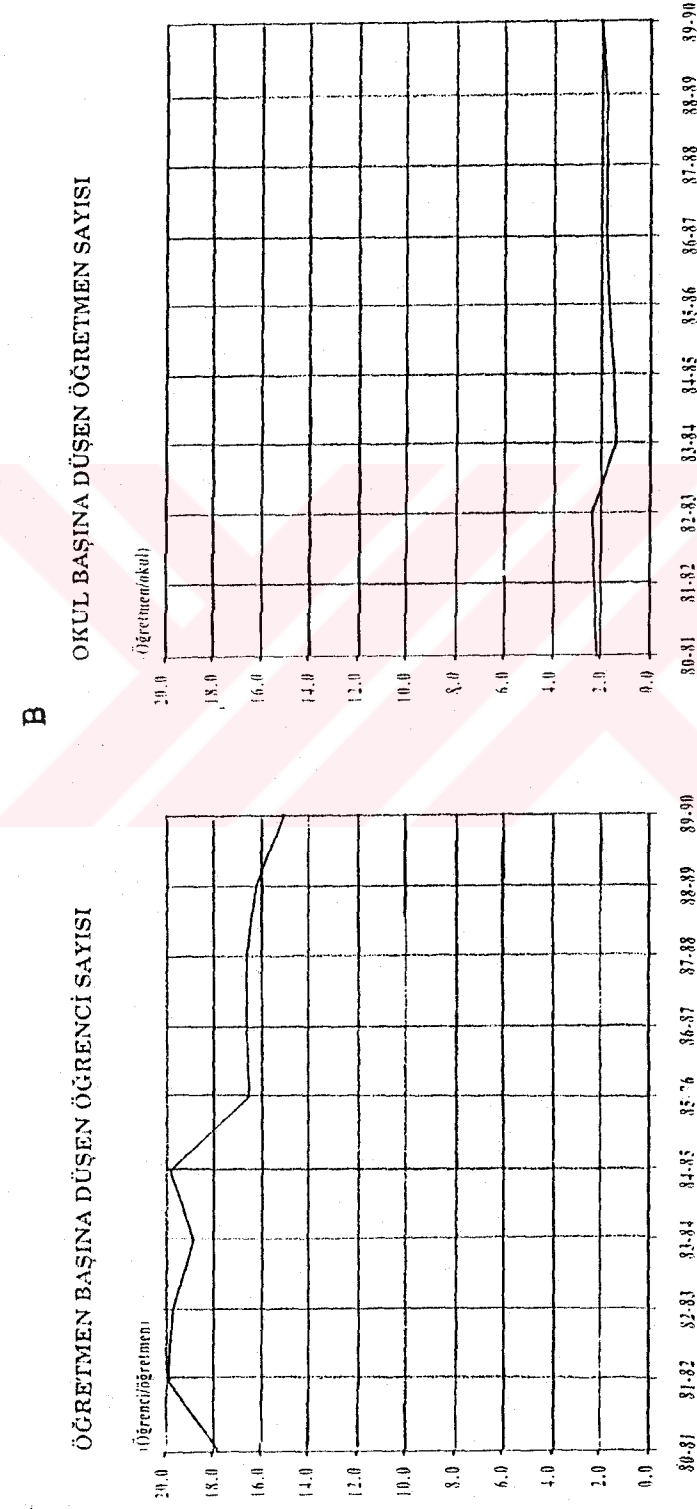
GRAFİK 3: SEÇİLMİŞ BAZI ÜLKELERDE OKULLAŞMA ORANLARI

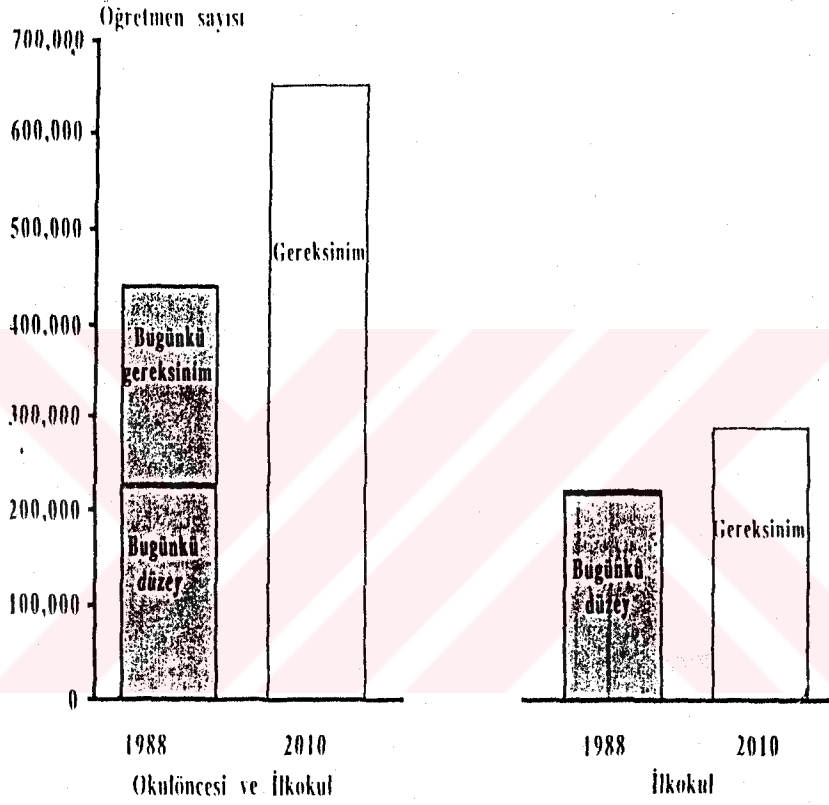
GRAFİK 4: OKULLAŞMA ORANI VE ZORUNLU EĞİTİM SÜRESİ

GRAFİK 5: OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

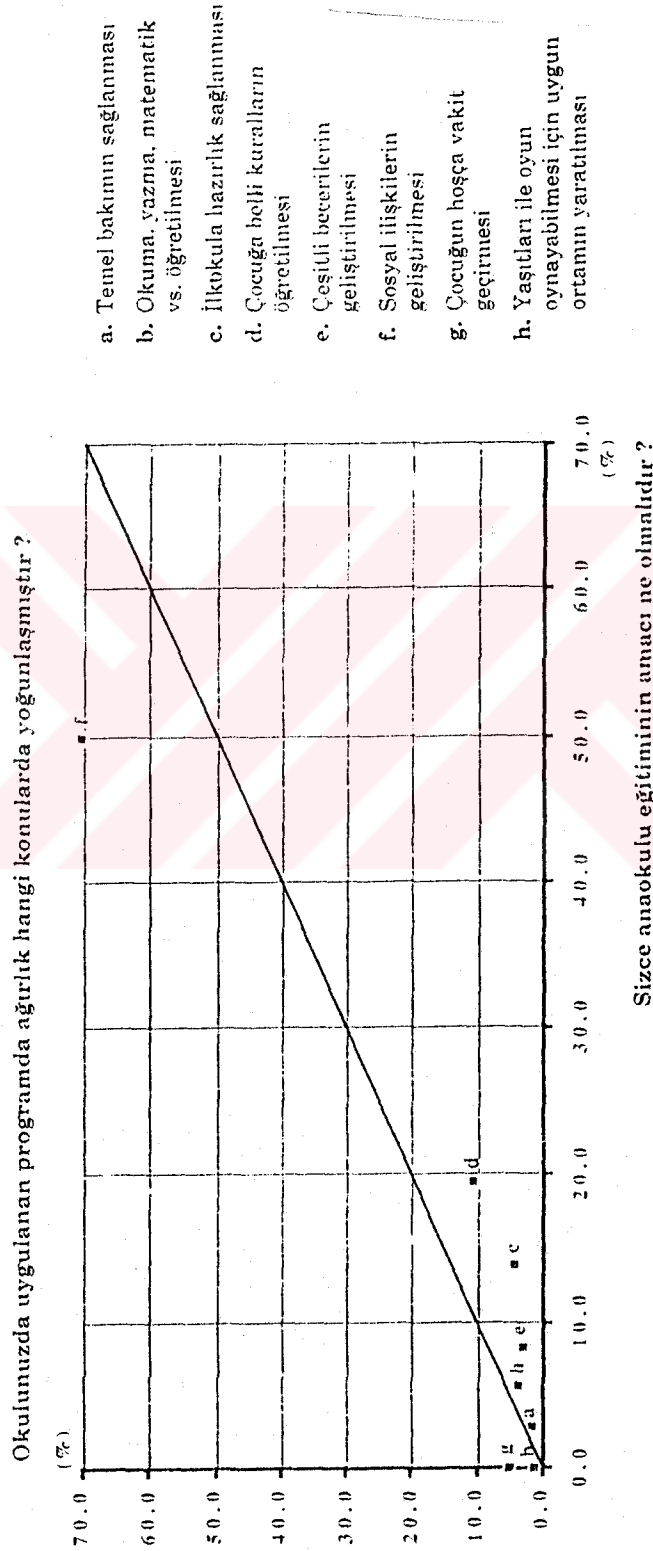

GRAFİK 6: OKUL ÖNCESİ VE İLKOKUL ÖĞRETMENİ GEREKSİNİMİ

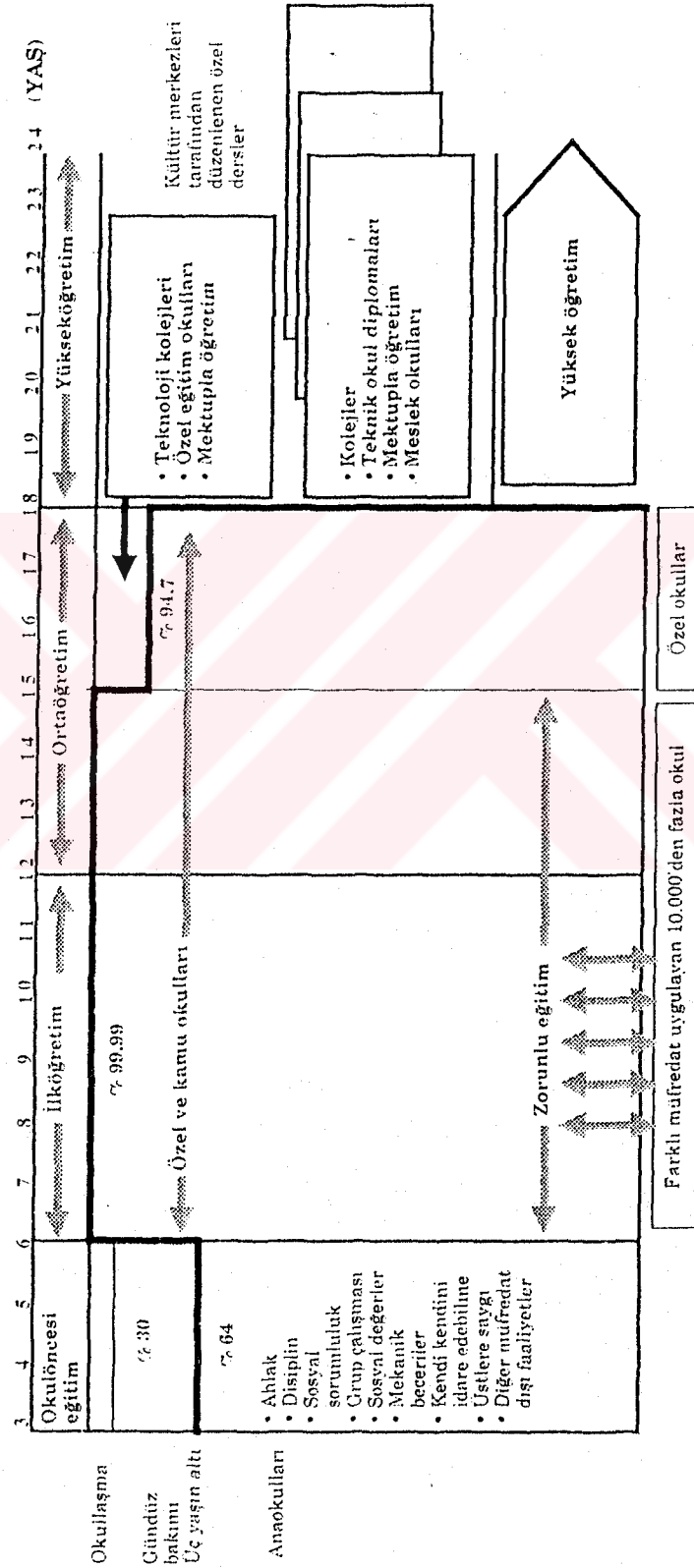
Varsayımlar : 1) Bugünkü öğrenci/öğretmen oranı ile öğretmen sayısında eski yıllardaki artış eğiliminin 2010 yılına kadar süregelmesi,
 2) Sıfır ölüm oranı, öğretmenlikten ayrılma olmaması,
 3) Yüzde 100 öğrenci başarı oranı.

GRAFİK 7: ANAOKULU EĞİTİM PROGRAMLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE UYGULAMA

JAPON EĞİTİM SİSTEMİ

(1989) (Seçenekli öğrenim olanakları):

ÖZGEÇMİŞ

1972 yılında Tatvan'da doğdu. İlk, orta ve liseyi sırasıyla Namık Kemal İlkokulu, Fındıklı Lisesi ve Taksim Atatürk Lisesi'nde tamamladı.

1988 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı, Temel Bilimler Bölümü'ne girdi. 1993 yılında mezun oldu. Aynı yıl İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün Yüksek Lisans sınavını kazandı. 1994-95 ders yılında Mersin Civanyaylağı Anadolu Lisesi'nde öğretmenlik yaptı. Halen yüksek lisans öğrenimi yanında İstanbul Çağlayan Lisesi'nde müzik öğretmeni olarak çalışmaktadır.

